

Mastergradsoppgave

Eirik Johansen Dobbedal

'Yte for å nyte'

- En analyse av Aftenpostens
fremstilling av Birkebeinerrittet
mellom 2001 og 2011

Høgskolen i Telemark

Avdeling for allmennvitenskapelige fag

Mastergradsavhandling i Kroppsøving, idrett og friluftsliv 2013

'Yte for å nyte'

- En analyse av Aftenpostens fremstilling av
Birkebeinerrittet mellom 2001 og 2011

Eirik Johansen Dobbedal

Høgskolen i Telemark
Fakultet for allmennvitenskapelige fag
Institutt for Idretts- og friluftslivsfag
Gullbringveien 36
3800 Bø i Telemark

<http://www.hit.no>

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

© 2013 Eirik Johansen Dobbedal

Forsidebilde: Aftenposten Søndag 30.08.2009, Uke 35 nr. 364, Foto: Jon-Are Berg Jacobsen

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker Aftenpostens fremstilling av Birkebeinerrittet med utgangspunkt i publiserte artikler mellom 2001 og 2011. Studien bygger på sider Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse og viser hvordan Aftenposten fremstiller Norges mest kjente mosjonsritt for syklistene.

I analysen er artiklenes diskurser, i Aftenpostens mediering av konkurransen, tolket. Det er valgt å analysere de diskurser som medieres i form av store enkeltoppslag og/eller gjentar seg gjennom flere artikler. De identifiserte diskursene er hentet fra samspillet mellom artiklenes overskrifter, inngresser og brødtekst.

Følgende diskurser er tolket og identifisert som Aftenpostens 'hovedprofil' i medieringen av Birkebeinerrittet: En 'prestasjonsdiskurs' – med en tilhørende klassesdiskurs – hvor resultatet og prestasjonen fremheves som en viktig del av rittet og deltakelse knyttes til sosial posisjon. Videre redegjøres det for en 'mestrings- og strykeprøvediskurs', hvor Birkebeinerrittet knyttes til mestring og medieres som en fysisk og psykisk styrkeprøve. Det er også identifisert det som blir kalt en 'forberedelsesdiskurs', hvor tekstene i Aftenposten har til hensikt å forberede deltakerne gjennom tips og veiledning, samt en 'heltediskurs', hvor deltakere med sterke prestasjoner i konkurransen formidles som helter. Til slutt vil det bli gjort rede for en 'potensielt heterodox kjønnsdiskurs'. Denne diskursen medierer et alternativt perspektiv på kvinner i idrett, som fysisk sterke, tøffe og målbevisste. Egenskaper som tradisjonelt har vært forbundet med det maskuline.

Diskusjonen tar utgangspunkt i Pierre Bourdieus teori om det journalistiske felt, klassebegrepene og distinksjonen. Gjennom Weber knyttes videre avisens mediering til Aftenpostens historiske posisjon i samfunnet og avisens konsumentgruppe, som et uttrykk for en tradisjonell protestantisk arbeidsetikk, hvor ytelse og prestasjon fremheves som sentrale verdier. I lys av den valgte teorien konkluderer oppgaven med at Aftenposten medierer Birkebeinerrittet som en verdifull symbolsk kapital i et samfunnsfelt hvor trening, ytelse og arbeid fremstår som viktige, og ikke minst 'riktige' verdier for dagens individer. Individet skal fremdeles 'yte for å nyte'.

Forord

Et års arbeid nærmer seg slutten og som seg hør og bør skal skyld og takk fordeles ... vel, egentlig bare takk!

Først og fremst:

- Takk til min veileder Tommy Langseth som med faglige og mindre faglige samtaler, store kunnskap, kritiske blikk og krav om pedagogisk struktur har hjulpet til på veien mot ferdig oppgave og et interessant år.
- Takk til den uoffisielle 'biveileder' og faglige styrke, Gerd von der Lippe, for interessante og kunnskapsrike diskusjoner og konkret veiledning.
- En takk til Rune Høigaard, Universitetet i Agder, for interesse og hjelp i arbeidets startfase, da oppgaven snublet seg inn i mosjonsidretten og Birkebeinerrittets verden.
- Stor takk også til Høgskolens mest effektive og hjelpsomme seksjon, Biblioteket!

Sist, men ikke minst, takk til flotte medstudenter for to trivelige og artige år, på og utenfor skolen!

Til dere andre, ikke her nevnt med navn, men som har vist interesse for mitt arbeid gjennom spørsmål, diskusjoner og tips – takk!

Eirik Johansen Dobbedal
Bø i Telemark, Mars 2013

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	4
Forord	5
Innholdsfortegnelse	6
1.0 Innledning	8
1.1 Tidligere forskning	10
Idrett, sport og media	10
1.2 Aftenposten – 'Tanta i Akersgata'	13
Aftenposten i dag.....	15
1.3 Oppgavens struktur	15
2.0 Birkebeinerrittet – Fra flukt til mosjonskonkurranse	18
2.1 Historien	18
2.2 Noen sentrale utviklingstrekk i Birkebeinerrittet de senere årene	19
Syklisten fra Oslo og Akershus	20
Nesten 90% menn.....	21
Ressurssterke deltakere	21
Deltakelse er mer enn merket.....	23
En ressurssterk mann fra Østlandet	24
3.0 Norman Fairclough – Kritisk diskursanalyse	26
3.1 Kritisk diskursanalyse	27
Det anvendte språk.....	28
3.2 En helhet av teori og metode	30
Tekst, diskursiv praksis og sosial praksis.....	32
4.0 Pierre Bourdieu: Heterodoxi - Ortodoxi	36
4.1 Heterodoxi - Ortodoxi	36
5.0 Metode	38
5.1 Utvalg av artikler	38
5.2 Refleksivitet	41
5.3 Noen diskursanalytiske verktøy	42
Metaforer.....	42
Intertekstualitet.....	42
Interaksjonell kontroll.....	43

Vokabular.....	43
Modalitet	44
5.4 Bildeanalyse.....	44
5.5 Kritisk blikk på egen forskning	47
5.6 Et kritisk blikk på den kritiske diskursanalysen	48
6.0 Aftenpostens medierte diskurser	51
6.1 'Prestasjonsdiskurs'	52
6.2 'Mestrings- og styrkeprøvediskurs'	57
6.3 'Vær beredt!' – En 'forberedelsesdiskurs'	64
6.4 'Ortodox heltediskurs', men også 'myk' heterodox mann	70
6.5 'En potensielt heterodox kjønnsdiskurs'	77
7.0 Diskusjon.....	86
7.1 Det journalistiske felt	87
Diskurser og distinksjon.....	89
Diskurser og det journalistiske felts struktur.....	93
Birkebeinerrittet som symbolsk kapital – 'Det ytende og ansvarlige individet'	97
7.2 En kort oppsummering av diskusjonen	102
8.0 Oppsummerende og avsluttende bemerkninger	104
8.1 Oppgavens hovedfunn	104
8.2 Kritiske refleksjoner	108
Bourdieu's begrepsapparat og det journalistiske felt i en norsk kontekst.....	108
Noen teoretiske bemerkninger til diskusjonen	109
8.3 Veien videre – En mulig konsekvens av Birkebeinerrittet som symbolsk kapital?	
.....	110
Litteratur.....	112
Vedlegg.....	122

1.0 Innledning

De senere årene har interessen for Norges største terrengsykkelritt, Birkebeinerrittet, økt blant både deltakere, media og markedsaktører. Krevende utholdenhetskonkurranser er allikevel ikke et nytt fenomen i Norge og det finnes lange tradisjoner for konkurranser innen løping, langrenn og sykling på landevei (Høigaard et.al. 2011). Til tross for dette fremstår tilsvarende konkurranser hvor deltakerne benytter terrengsykler – kanskje på grunn av sin relativt unge alder som aktivitet i moderne form – som forholdsvis nytt. Det første Birkebeinerrennet på ski ble arrangert i 1932, mens det første sykkelrittet gikk ikke før 60 år senere. Parallelt med økningen i popularitet blant deltakerne, har media de senere årene rettet større fokus på, og viet et økende antall spaltmeter og nettsider til, krevende utholdenhetskonkurranser. Både utholdenhetsaktiviteten generelt og Birkebeinerarrangementet spesielt har ligget til grunn for en rekke artikler og debattinnlegg¹.

Gjennom tidligere forskning er det vist hvordan toppidrett synes å passe som hånd i hanske med dagens tabloide medier (Broch 2008, Dahlén 2008, Lippe, von der 2005, 2010ab). De sterke følelsene, den dype innlevelsen og idrettens fokus på tap og vinn synes å fungere som perfekte konkretiseringer av mediens tabloide krav til spisse og enkle saker, fulle av følelser. Narrative fremstillinger og stereotype kjønns- og rase-diskurser har hatt en sentral plass i sportsjournalistikken, hvor tabloide medier tilpasser seg markedets krav (Lippe, von der 2010a, Dahlén og Helland 2002).

Birkebeinerarrangementet utgjør i dag en trippel av langrenn, sykkel og løp, både mosjonister og eliteutøvere kan bryne seg på. Av disse fremstår konkurransene på ski og sykkel som de mest populære og profilerte. Jeg har i denne oppgaven valgt å fokusere på fremstillingen av Birkebeinerrittet. Sykkelkonkurransen er valgt som undersøkelsesobjekt på bakgrunn av en nødvendig avgrensing, aktivitetens voksende popularitet og medias økte fokus på konkurransen. I de senere årene har 'Birken' etablert seg som et selvstendig begrep og nyttes nærmest som en forklaring eller beskrivelse på en bestemt sosial gruppering i samfunnet. Videre synes 'alle' i dag å ha en formening, mer eller mindre grunnet i fakta, om Birkebeinerrittets – her også

¹ En gjennomgang av de største avisene VG og Dagbladet, samt Aftenposten og nisjeavisen Dagens Næringsliv synes å fokusere på trening, helse og idrett på mosjonsnivå. Dagens Næringsliv har i tillegg et eget konsept kalt DNAktiv, se <http://www.dn.no/dnaktiv/>

rennets – rolle i dagens samfunn. Hensikten med studien er derfor å undersøke hvordan Aftenposten fremstiller Birkebeinerrittet gjennom sine artikler og på denne måten etablere et kunnskapsgrunnlag omkring fenomenet 'Birken' i media. Følgende problemstilling er valgt for å undersøke presentasjonen i Aftenposten:

Hvordan medieres Birkebeinerrittet gjennom Aftenpostens artikler om konkurransen mellom 2001 og 2011?

Mediering betyr medieformidling. Mediering handler dermed om hvordan en kommunikasjonshandling som tekst, bilde eller tale formidles via et medium (Inglis 1990). Hensikten med studien er derfor å undersøke hvordan Aftenposten fremstiller Birkebeinerrittet i sine medietekster, hvor teksten og bildene kan leses som et bestemt perspektiv på Birkebeinerrittet. Dette aktualiserer begrepet diskurs. Diskurs viser til en tanke om at all kommunikasjon i samfunnet, tale, tekst og bilder, kan organiseres etter bestemte mønster, avhengig av perspektivet fenomenet skues fra (Jørgensen og Phillips 1999).

Med utgangspunkt i oppgavens formål vil undersøkelsen benytte diskursanalyse som metode for å studere Aftenpostens diskurser i sin dekning av konkurransen.

De analyserte diskursene leses ut fra helheten mellom bilde, overskrift og ingress. Interessen ligger ikke i en kvantitativ kartlegging av samtlige diskurser, men en kvalitativ analyse av Aftenpostens diskurser i forbindelse med Birkebeinerrittet. Analysen tar utgangspunkt i sider ved Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse, og den sosiale praksis vil bli sett i lys av Pierre Bourdieus begrepsapparat, i oppgavens diskusjonskapittel. Bourdieu er her valgt fordi han ser produksjon av medietekster som et resultat av både interne strukturer i det journalistiske felt, samt ytre påvirkning gjennom etterspørselens krav.

Aftenposten er valgt på bakgrunn av å være den avisen som har skrevet om Birkebeinerrittet gjennom flest år og har den mest omfattende dekningen av rittet². Tilsvarende fremstår Aftenposten som et interessant undersøkelsesobjekt ved å være

² Dette er en observasjon gjort på bakgrunn av en gjennomgang av de største avisene som Aftenposten, VG og Dagbladet, samt nisjeavisen Dagens Næringsliv. Andre medier har en forholdsvis sporadisk dekning, som gjør sammenlikning vanskelig.

en abonnementsavis som retter seg inn mot en variert lesergruppe, men står sterkt blant lesere bosatt på Oslos vestkant.

1.1 Tidligere forskning

Det vil her kort bli presentert et utvalg tidligere forskning på idrett og media med utgangspunkt i aviser. Jeg har ikke funnet tidligere forskning som ser på medias fremstilling av mosjonsidrett. Redegjørelsen vil derfor ta utgangspunkt i norsk forskning på idrett og media i trykte medier.

Idrett, sport og media

”Den status som mediert sport og forskning omkring mediesport har, ser med andre ord ut til å stå i motsetning til mediesportens verdensomspennende popularitet.”

(Dahlén og Helland 2002, s. 7)

Til tross for at mediert idrett har eksistert siden 1700- tallet, har forskning på idrett og media – i forhold til og med tanke på idrettens omfang i samfunnet – lenge vært et marginalisert og neglisjert forskningsområde (Dahlén 2008). Samtidig kan det her være relevant å påpeke at medieforskning generelt ikke etablerte seg som selvstendig forskningsfelt i Norge før på 1980- tallet (Østbye, Helland, Knapskog og Larsen 2007).

Som bidrag til forklaring knytter Dahlén og Helland (2002) neglisjeringen av idrettsfeltet til Bourdieus distinksjonsbegrep. Sport, i form av populær sport – som fotball og håndball – har blitt ansett som for ’vulgært’ for den ’gode smak’ til å få innpass i academia. Forskning på mediert idrett har siden begynnelsen av slitt med lav akademisk status (Ibid.). Fordommen ble på mange måter bekreftet da Universitetet i Bergen i 2001 etablerte tilbud om et mastergradskurs i Sport, medier og journalistikk og Bergensavisen kunne melde; ”Universitetet – nå også for sportsidioter” (Dahlén 2008, s. 16). Ikke før midten av 1970- tallet ble de første medievitenskapelige arbeidene med fokus på idrett publisert. Siden da og særlig fra 90- tallet og utover, har forskningsområdet idrett og media grepet om seg innen akademiske kretser (ibid.),

men fremdeles synes det å eksistere gradforskjeller mellom idrett og andre 'akademiske' disipliner.

I Norge har man forsket – med ulik kvalitet – på idrett og media siden 1970-tallet. Hovedfokus har her vært rettet mot medias dekning av større idrettsarrangementer. Dahlén og Helland (2002) peker på Roksvolds (1975) hovedfagsoppgave '*Holdninger i avisenes fotballsreportasjer – Ein studie i språkbruk*' som den første systematiske empiriske undersøkelsen av idrett, sport og media. Studien ser nærmere på utviklingen av fotballreportasjer i dekningen av cupfinalen mellom 1910 og 1973. Roksvolds avhandling ble i 1978 fulgt opp av Per Pettersens hovedfagsoppgave '*Idrett og presse*'. Her undersøkte Pettersen på hvordan idrett ble presentert i storavisene. Det ble i undersøkelsen konkludert med at konkurranseidrett, høyt prestasjonsnivå og interessegrunnlaget i befolkningen er utslagsgivende i stoffvurderingen for avisene (Dahlén og Helland 2002). Forskningen på sport i aviser mellom 1970- og 2000- tallet har hovedsakelig fokusert på fotball, rase og kjønn (Ibid.). Dahléns (2008) gjennomgang viser at det har foregått en økning i forskningen på området idrett og media i løpet av senere årene. Forskningen har hovedsakelig fokusert på tabloide medier, toppidrett og relasjonen som etableres mellom disse (Ibid.) – det er tross alt eliteutøverne som opptar publikum flest og dermed medias interesse. Med den økte forskningen er man i dag mer bevisst medias innvirkning på idretten, og at det foregår et gjensidig spill mellom media og sporten (Rowe 2004).

Videre vil jeg gå litt nærmere inn på noen utvalgte arbeider gjort de siste årene. Selv om forskningen i all hovedsak fokuserer på tabloidisering og kjønn, er forskningen valgt ut på bakgrunn av anvendt metode og at undersøkelsene ser på hvordan media formidler idrett i form av aktører, hendelser eller større arrangementer. Av nyere dato kan nevnes tre arbeid som anvender Faircloughs kritiske diskursanalyse:

I boka '*Et kritisk blikk på sportsjournalistikk*' (Lippe, von der 2010a) rettes fokus på medias fremstilling av idrettsutøvere og hendelser. Med vekt på kjønnsperspektivet i idretten, er bokens hovedfokus tabloidisering i media, dens konsekvenser for idretten og seksualisering av det offentlige rom. Boka trekker på begreper og teorier fra Bourdieu og Connell for å vise hvordan en maskulin kjønnspraksis er det etablerte doxa i idrettsfeltet. Med doxa menes her det som ses på som selvsagt og udiskutabelt.

Boka trekker også på sider ved Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse i sine analyser av dagens – og gårsdagens – medierte idrett og hvordan media konstruerer og viderefører stereotype kjønnsoppfatninger.

von der Lippe (2010b) setter søkelyset på Kristian Kjelling og hvordan Dagbladet iscenesetter håndballspilleren som et ”maskulint begjærs- og idrettsidol” (s. 155). Med utgangspunkt i en idealtypisk heltehistorie viser hun hvordan media konstruerer ’idrettshelter’, som leserne kan identifisere seg med. I denne prosessen vil media stadig trenge seg stadig dypere inn i utøvernes ’utenomidrettslige’ liv. I undersøkelsen trekker von der Lippe på sider ved Faircloughs kritiske diskursanalyse og viser hvordan Dagbladet medierer fire ulike diskurser om Kjelling, som samlet bidrar til å skape et ’maskulint begjærsidol’.

Trygve Beyer Brochs masteravhandling ”*Håndballkrigeren*” tar utgangspunkt i TV, men er her tatt med på grunn av å være et godt bidrag i forskningen omkring idrett og media. Broch (2008) trekker blant andre i studien på sider ved Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. I dette arbeidet ser Broch på hvordan media formidler herrehåndball med utgangspunkt i TV2s dekning av en rekke kamper hvor Norge er involvert. Håndball blir i Norge ansett som en kvinneidrett (Lippe, von der 2010ab) og herrehåndball har av denne grunn blitt karakterisert som ”kastret fotball” (Lippe, von der 2010a, s. 203). Avhandlingen viser hvordan, gjennom ord og karakteristikker, den mannlige håndballspilleren blir konstruert som en *Håndballkriger*. Kommentatorene trekker blant annet på metaforer fra ”den ville vesten”, vikingtiden og ulike militære assosiasjoner. Denne form for retorikk er ikke unik i sportsjournalistikken (Ibid.).

Den generelle gjennomgangen og den utvalgte forskningen har i all hovedsak hatt utspring i og fokusert på, tabloidiseringen av media i en eller annen form. Selv om tabloidisering ikke er hovedtema i denne oppgaven, har analyser og metoder fra de nevnte arbeidene bidratt til min egen problemformulering. Samtidig vil jeg påstå at tabloidisering ligger som et bakteppe i enhver medieanalyse i dagens samfunn. På bakgrunn av mine innledende undersøkelser har jeg ikke funnet tidligere forskning som ser på medias formidling av krevende utholdenhetskonkurranser på mosjonsnivå, eller mosjonsidrett generelt. Jeg har heller ikke funnet forskning som ser på hvordan

media formidler fra Birkebeinerarrangementene og det finnes lite eller ingen akademisk forskning på fenomenet 'Birken'. Et unntak er her Rolf Rønnings undersøkelse fra 2011 som ser nærmere på deltakerprofilen i Birkebeinerrennet (Skaare 2011). Ut over dette viser gjennomgangen av de tre siste prosjektene (Lippe, von der 2010ab og Broch 2008) at Faircloughs diskursanalyse er benyttet i tidligere arbeider med utgangspunkt i idrett og media.

1.2 Aftenposten – 'Tanta i Akersgata'

Denne oppgaven ser på Aftenpostens dekning av Birkebeinerrittet. Det er derfor viktig å etablere et kunnskapsgrunnlag omkring Aftenposten som avis og dens posisjon som nyhetsleverandør i Norge i dag. Det vil her bli sett nærmere på Aftenpostens historie og stilling i dagens samfunn, med tanke på lesergruppe og avisens generelle profil.

Hovedandelen av Aftenpostens lesere bor i dag i Oslo og Akershus, hvor avisen har en dekningsgrad på 39%. For resten av landet har avisen en dekningsgrad på 16% (Aftenposten 2012c). Aftenpostens lesertall og opplag har de siste ti årene vært stabile og avisen var den siste i Norge til å gå over til tabloid format i 2005 (Ibid.).

Aftenposten anses i dag som 'Tanta i Akersgata', et kjæleavn som henspiller på avisens pålitelige og sjenerøse, men også konservative verdier og historie i mange saker (Dahl 2010). Uten politisk styring, men som privat eid avis, ble Aftenposten tidlig Høyres talerør i samfunnet – som en konservativ aktør i samfunnsdebatten (Ibid.).

Aftenposten har tradisjonelt hatt sin største markedsandel på Oslos vestkant, hvor også partiet Høyre har stått sterkest (Calmeyer og Mathisen 1974). Aftenposten har i dag beveget seg i retning av en mindre konservativ profil, men har fremdeles sitt største nedslagsfelt blant høyt utdannede lesere med god kjøpekraft (Aftenposten 2012a)

Christian Schibsted var ansvarlig redaktør da Christiania Adresseblad første gang ble publisert i 1860. Den første utgivelsen inneholdt en programerklæring som slo fast publiseringens hensikt. Avisen skulle øke konkurransen på området, senke prisene på

aviser og gjøre det mulig for flere samfunnslag å holde en avis (Wasberg 1960). Wasberg karakteriserer den første målsettingen som beskjeden, men uten mangler på ideer og mål (Ibid., s. 18). I 1861 endret avisen navn til Aftenposten og lanserte i 1883 et eget aftennummer i tillegg til morgenutgaven.

Under Christian Schibsteds sønn Amandus etablerte avisen seg som en sentral og informativ nyhetsavis (Dahl 2010). Aftenposten passerte Morgenbladet som hovedstadens største avis ved overgangen til 1900 (Ibid.). Aftenposten har siden starten hatt annonser som sitt viktigste stoff (Ibid.) og er i dag avisens største inntektskilde, med 6 ganger større volum enn noen annen Oslo-avis (Aftenposten 2012b).

Gjennom hele okkupasjonstiden ble Aftenposten drevet på diktat av Nasjonal Samling og avisens annonser ble rettet inn mot det sterkt voksende byttemarkedet (Ibid.). Aftenposten gikk økonomisk styrket ut av krigsårene, og ble ved freden pålagt å dele overskuddet med de avisene som hadde måttet legge ned arbeidet under okkupasjonen. Det kan virke som befolkningen forsto at Aftenposten hadde blitt utnyttet under krigsårene og i månedene etter krigen mottok avisen 42.000 nye abonnenter (Wasberg 1960). I 1953 var 59% av Oslos lesere av Aftenposten arbeidere eller formenn, samtidig hadde avisen også nedslagsfelt i de største byene på Østlandet (Ibid.)

I 1966 overtok Aftenposten et truet VG på randen av konkurs. Dahl karakteriserer denne overtakelsen som ”motvillig” (2010, s. 25), men investeringen viste seg snart å bære frukter. I 1990 la Schibsted inn bud på TV2, nok en investering som viste seg å være vellykket. I dag er Mediehuset Aftenposten del av Mediehuset Norge ASA hvor Schibsted står som hovedeier. Mediehuset Norge ASA består også av Stavanger Aftenblad, Fædrelandsvennen, Bergens Tidende og nettsiden Finn.no (Aftenposten 2012b). Aftenposten består per 2012 av ca. 750 fast ansatte og har de siste årene innledet samarbeid med andre regionaviser om dekning og utveksling av saker. Dette kan trolig ses på som et ledd i en pågående spareprosess i Aftenposten, som følge av reduserte opplagstall for papiravisen. Aftenposten retter seg i dag mot flere kanaler og webredaksjonen deler lokaler med de trykte mediene (Aftenposten 2012d).

Aftenposten i dag

Aftenposten er i dag Norges største abonnementsavis og kan vise til stabile lesere og opplagstall de siste 10 årene. Aftenposten kom tidligere ut i en morgen- og aftenutgave hvor aftenutgaven retter seg mer inn mot Osloområdet lokalt. Fra 2013 er Aftenpostens aftenutgave gjort om til et mindre legg i morgenavisen, som følge av en pågående spareprosess.

Aftenposten Morgen har i dag omlag 648.000 daglige lesere som fordeler seg jevnt mellom kvinner og menn. Den typiske leser av Aftenposten er mellom 30 og 60 år, primært bosatt i fylkene Oslo og Akershus. Aftenposten har de siste årene også hatt en økning i lesere blant gruppen ledere og toppledere. Denne økningen er tydelig sterkest i Oslo og Akershus (Aftenposten 2012c). Av dagens leserne har om lag 65% høyere utdanning og har jevnt over høy inntekt (Ibid.)

Som alle aviser har også Aftenposten de siste årene møtt utfordringen ny teknologi har skapt for den tradisjonelle papiravisen. I august 2012 ble det varslet at Schibsted måtte kutte hele 400 millioner kroner, hvorav 200 millioner skulle kuttes i Aftenposten. I tillegg til kuttene ble det fremholdt at Aftenposten skulle satse sterkere på nett.

Gjennomgangen av Aftenposten tegner et bilde av en konservativ avis som i dag har tonet ned sin politiske profil, men har etablert seg som avisen for de med høy inntekt og høy utdanning. Avisen står fremdeles sterkt – om ikke styrket – som avisen for innbyggere på Oslos vestkant, hvor morgenutgaven har opplevd en vekst i lesergruppen blant ledere og toppledere.

1.3 Oppgavens struktur

Kapittel 1 tar for seg innledning, bakgrunn for prosjektet og gjennomgang av oppgavens problemstilling. I tillegg blir det her gjort en kort redegjørelse av Aftenpostens historie og stilling i dagens samfunn.

Kapittel 2 er et bakgrunnskapittel som ser nærmere på noen sentrale utviklingstrekk i Birkebeinerrittet med vekt på perioden 2005-2011 og skisserer den sosiale praksis Birkebeinerrittet utgjør. Kildematerialet er primært upubliserte markedsrapporter gjort i forbindelse med Birkebeinerrittet.

Kapittel 3 ser på relevante sider ved Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. Faircloughs tilgang utgjør både et teoretisk grunnlag, samtidig som det fungerer som et praktisk-metodisk rammeverk for den kritiske diskursanalysen. Jeg ser det derfor som viktig å gjøre rede for den teoretiske rammen oppgaven beveger seg innenfor. Av hensyn til oppgavens struktur er det i liten grad skilt mellom Faircloughs diskursanalyse som teori og metode. Kapittel 2.1 er derfor som en redegjørelse for det teoretiske grunnlaget, mens 2.2 retter seg mer mot den metodiske rammen. Gjennomgangen av Fairclough må derfor ses i relasjon til den mer praktiske gjennomgangen av denne analysens faser i metodekapittelet (3.0), når det kommer til selve gjennomføringen av analysen.

Kapittel 4 gir en kort introduksjon Pierre Bourdieus heterodoxi- og ortodoxi- begrep som kan bidra til å strukturere og perspektivere analysen i kapittel 6.

Kapittel 5 gjør rede for den praktisk-metodiske gjennomføringen av undersøkelsen. Her vil det bli redegjort for de valg og verktøy jeg har benyttet i analysen av artiklene i Aftenposten.

Kapittel 6 presenterer de identifiserte diskursene i Aftenpostens saker om Birkebeinerrittet. Analysen vil hovedsakelig fokusere på Faircloughs to nederste nivåer – tekst og diskursiv praksis, men vil også inkludere enkelte momenter fra den sosiale praksis.

Kapittel 7 er oppgavens diskusjonskapittel. Her vil diskursanalysen bli fullført ved å se diskursene som et uttrykk for en sosial praksis. Analysen vil primært bygge på begreper fra Pierre Bourdieu om det journalistiske felt, samtidig som diskusjonen vil trekke på elementer fra redegjørelsen i kapittel 1.2 om Aftenposten og kapittel 2 om Birkebeinerrittet, samt et utvalgt perspektiv fra Max Weber.

Kapittel 8 oppsummerer sentrale funn og konklusjoner for oppgaven. Videre skisseres også noen kritiske punkter, samt et fremtidig perspektiv som har dukket opp gjennom mitt arbeid, og som kan danne grunnlag for videre forskning.

2.0 Birkebeinerrittet – Fra flukt til mosjonskonkurranse

Det følgende kapittelet er en kort introduksjon til hvordan en liten kongssønn, i et Norge preget av borgerkrig, ble ført i sikkerhet og hvordan flukten over 700 år senere inspirerte til oppstarten av det som har blitt Norges største mosjonskonkurranse på ski og sykkel. Videre vil det bli gjort rede for noen sentrale utviklingstrekk i Birkebeinerrittet fra 2005 til 2011. Redegjørelsen viser den sosiale praksis Birkebeinerrittet utgjør i dag.

2.1 Historien

Da jula var gått, tok dei på ferd frå Hamar og fór dit som guten var, og førte han og mora bort med seg til Litle-Hamar, og veik så deretter til Østerdalen og etla seg derifrå nord til Trondheim. (Tordsson 1963, s. 20)

I 1206 bar birkebeinerne Torstein Skjevla og Skjervald Skrukka kongssønnen Håkon Håkonsson over fjellet fra Gudbrandsdalen til Østerdalen³, på vei mot Nidaros (Fosvold 1981). Ferden, som førte Håkon i sikkerhet fra Baglerne, har senere blitt legendarisk i norsk historie og er i dag et ikon som benyttes i ulike sammenhenger⁴.

Birkebeinerarrangementet, og særlig Birkebeinerrennet har siden oppstarten etablert seg som et tradisjonsrikt skirenn hvor eliteutøvere, mosjonister, naboer og naturelskere kan konkurrere mot hverandre, seg selv eller bare nyte (na)turen over fjellet mellom Rena og Lillehammer. Ideen til rennet ble født av skogforvalter Haakon Lie som, i en artikkel i 1930, foreslo å arrangere et skirenn til minne om den historiske birkebeinerferden i 1206 (Birkebeiner 2012a). Det første skirennet gikk av stabelen i 1932 med 155 deltakere på startstreken, hvorav 127 fullførte (Delphin 1981).

³ Den opprinnelige ruta gikk vest-øst, fra Lillehammer til Rena (jf. Tordsson 1963, s. 20). Det første rennet i 1932 gikk fra Rena til Lillehammer, med plan om veksling på å være start- og målstrøk i konkurransen (Hovland 1981). Vekslingen fortsatte frem til 1991, men ved rennet i 1992 ble Rena fast start for arrangementet (Birkebeiner 2012a).

⁴ Kjente norske utstyrsprodusenter som Bergans og Norrøna har begge logoer som tar utgangspunkt i denne historien.

Som et symbol på kongssønnen Håkon måtte alle deltakerne mellom 1932 og 1992 bære en sekk på 5,5kg under hele konkurransen. Vekten ble i 1993 nedjustert til 3,5 kg (Birkebeiner 2012a). Arrangementet har siden oppstarten utviklet seg til å bli kanskje den mest kjente mosjonskonkurransen i Norge⁵, hvor hovedarrangementet i dag utgjør en trippel bestående av renn, ritt og løp⁶.

I 1993 ble det for første gang arrangert et terrengsykkelritt mellom Rena og Lillehammer. 1327 deltakere stilte til start i det da 82km lange rittet. Arrangementet ble etablert som en respons på den økende populariteten terrengsykling som aktivitet hadde begynt å oppnå i løpet av 1980- tallet (Birkebeiner 2012b). I likhet med skirennet må også deltakerne i rittet bære med seg en sekk på 3,5 kg og det har det senere blitt innført krav om at sekken skal inneholde nødvendig utstyr som mat, klær og verktøy. Også lengden på rittet har siden oppstarten økt fra ca. 82km til dagens distanse på ca. 94km. I 2008 ble det i tillegg innført en egen FredagsBirken hvor deltagerne kan sykle samme løype som Birkebeinerrittet, men på fredagen før hovedarrangementet. FredagsBirken er ment som et tilbud til de som ikke ønsker å delta i konkurransen på lørdag. Videre har flere ritt som UltraBirken sykkel, UngdomsBirken og Barnas Birkebeinerritt dukket opp under 'Birkebeinerparaplyen' og i 2012 ble det første rittet for landeveissyklistere arrangert. Birkebeinerrittet utgjør i dag verdens største terrengsykkelritt⁷ (Ibid.) og har målgang ved Håkons Hall på Lillehammer.

2.2 Noen sentrale utviklingstrekk i Birkebeinerrittet de senere årene

Med over 23.000 påmeldte i 2010 har det i løpet av ni år vært en dobling i interessen for Birkebeinerrittet (Birkebeinerrittet 2012c). Interessen for Birkebeinerrittet steg fra 2004 og økte jevnt frem til og med 2006 (Ibid.). Påmeldingen til rittet i 2007 satte en hittil ny rekord, da påmeldingen var over i løpet av 90 minutter (Aftenposten 2006). Fra 2007 skjøt antall påmeldte fart, og startnumrene for rittet i 2008 ble revet bort på

⁵ Utsagnet baserer seg på mengden oppmerksomhet arrangementet har hatt og har i media og samfunnet generelt. 'Birken' synes i dag som et eget begrep i dagligtalen, som de fleste (selv de som ikke interesserer seg nevneverdig for idrett) synes å ha en formening eller ide om.

⁶ For mer info om konkurransen se www.birkebeiner.no

⁷ Målt i antall deltakere

knappe 90 sekunder (NRK 2007). For perioden 2007-2010 synes konkurransen om billett til arrangementet like hard som selve syklingen, hvor påmeldingen var over på mellom ett til halvannet minutt (Aftenposten 2010).

I perioden 2001-2011 har Markedsføringshuset⁸ gjennomført en serie markedsundersøkelser som sponsor for Birkebeinerarrangementet. Undersøkelsene har vært benyttet av arrangøren til internevaluering av konkurransen og Birkebeinerarrangementet generelt. I undersøkelsene er det stilt noen utvalgte demografiske spørsmål⁹. Undersøkelsene foreligger per i dag som både publiserte og upubliserte evalueringsrapporter¹⁰, og gir en interessant innsikt i endringer i rittet de siste årene. Kapittelet tar utgangspunkt i resultater fra rapportene mellom 2005 og 2011. Den følgende oversikten er gjort forholdsvis grundig, da det ikke foreligger en samlet redegjørelse for sentrale utviklingstrekk i Birkebeinerrittet. Da flere av de anvendte rapportene er upubliserte og kun ser på det enkelte året, vil en samlet og mer tilgjengelig oversikt kunne bidra med å se utviklingen av konkurransen i et større perspektiv. Samtidig ser jeg det som viktig å etablere et solid kunnskapsgrunnlag omkring fenomenet 'Birkebeinerrittet', med tanke på den videre analysen.

Syklister fra Oslo og Akershus

Birkebeinerrittet tiltrekker seg syklister fra hele Norge. Samtidig viser rapportene at majoriteten av deltakerne kommer fra Oslo og Akershus, med henholdsvis 18% og 23% i 2010 (Markedsføringshuset 2010b). Videre viser rapportene at fylker med kortest vei til arrangementet bidrar med en god andel deltakere til konkurransen. Fylkene Hedmark (8%), Buskerud (7%), Oppland (6%) og Sør-Trøndelag (9%) er godt representert i Birkebeinerrittet (Markedsføringshuset 2011).

Dersom man ser på deltakernes bosted over et lengre tidsrom, synes det som en generell tendens at deltakerne fra de største fylkene, med nærhet til Lillehammer, har blitt færre. Reduksjonen kommer samtidig med en liten økning i deltakere fra resten av landets fylker. I perioden 2005 til 2011 har Birkebeinerrittet gått fra å være et ritt

⁸ Markedsføringshuset er et uavhengig analyse og rådgivingselskap. For mer info se <http://www.markedsforingshuset.no/hjem.aspx>

⁹ Enkelte spørsmål varierer og noen er bare stilt utvalgte år. Det er derfor valgt ut spørsmål som gjentar seg i flere rapporter, med lik formulering.

¹⁰ De publiserte rapportene begrenser seg til årene 2010 og 2011

for Østlandet, til et ritt hvor syklister fra hele Norge kommer for å delta. Samtidig ser man størst reduksjon for fylkene Oslo og Akershus, som i 2005 hadde hhv. 23% og 25% av deltakerne (Markedsføringshuset 2005), men som i 2011 bare hadde hhv. 17% og 21% deltakere (Markedsføringshuset 2011). Dette indikerer en nasjonal spredning, hvor fylker som Møre-og Romsdal, Hordaland og Agder-fylkene i samme periode har økt (Markedsføringshuset 2005-2010b, 2011)¹¹. Til tross for nedgangen, har fremdeles Oslo og Akershus flest deltakere i Birkebeinerrittet, med en samlet andel på ca. 38%.

Nesten 90% menn

Menn utgjorde 88% av deltakerne i Birkebeinerrittet i 2011 (Markedsføringshuset 2011). Birkebeinerrittet fremstår som en mannlig arena, hvor kvinneandelen for perioden 2005 til 2011 i snitt utgjør mellom 10% og 11%. Samtidig viser det seg at FredagsBirken tiltrekker seg flere kvinner, hvor andelen utgjør hele 21% (Ibid.) Kvinneandelen, for både Birkebeinerrittet og FredagsBirken, har ligget stabil for perioden 2008 til 2011. Her er det også viktig å peke på at 2008 var første året FredagsBirken ble arrangert. På denne måten vil en økt andel kvinner i Fredagsbirken bety at det totale antall kvinner som deltar i konkurransen har økt, men at flere kvinner velger å sykle på fredag. Samtidig innebærer dette at Birkebeinerrittet på lørdag fremdeles synes forbeholdt menn.

Rolf Rønning (Skaare 2011) peker også i sin studie av Birkebeinerrennet på utjevningen av den store kjønnsdifferensen som en av Birkebeinerarrangementets største utfordringer.

Ressurssterke deltakere

Tall fra 2011 viser at 54% av deltakerne i Birkebeinerrittet tjente over 500.000 kroner og 35% hadde en bruttoinntekt på over 600.000,- (Markedsføringshuset 2011). Både for 2009 og 2010 har over 50% av deltakerne mer enn 500.000 i bruttoinntekt (Markedsføringshuset 2009, 2010). Dersom man ser tallene over flere år har andelen med høy inntekt økt markant mellom 2005 og 2011 (Markedsføringshuset 2005-2010b, 2011). En sammenlikning med SSBs (2012) oversikt, som bygger på tall fra

¹¹ Markedsføringshuset (2005-2011) = Samtlige rapporter i tidsrommet

selvangivelsen for alle bosatte personer over 17 år og eldre for begge kjønn, viser at mellom 60% og 70% av deltakerne i Birkebeinerrittet tjener over landsgjennomsnittet.

På samme tid utgjør gruppen med inntekt under 300.000 NOK omlag 5% av deltakerne. Dette viser at lavtlønnede, her også studenter og unge, i liten grad deltar i rittet. Dette bekreftes også av aldersfordelingen hvor gruppen under 20 år utgjør under 3% og gruppen 20-29 år ca. 10% (Markedsføringshuset (2009, 2010b, 2011)). Det er ikke spurt om utdanningsnivå i undersøkelsene om Birkebeinerrittet, men dersom vi ser på tilsvarende tall fra Birkebeinerrennet, viser disse at over 70% av deltakerne har høyskole- eller universitetsutdanning (Markedsføringshuset 2010a). Dette kan fungere som en pekepinn på utdanningsnivået for deltakerne i rittet. I tillegg viser Skaare (2011) at 60% av deltakerne i rennet også deltar i Birkebeinerrittet. Mosjonister i sykkelritt med høy inntekt og utdanning bekreftes også av Høigaard et. al. (2012).

En indikasjon på ressurssterke deltakere kommer også frem dersom man ser på sykkelkostnad i Birkebeinerrittet (Markedsføringshuset 2009b).

Rapporten viser at blant deltakerne i lørdagsbirken hadde 44% en sykkel som kostet mer enn 17.000,- og 3 % hadde sykkel til over 35.000,-. Til sammenlikning finner man billigere sykler i FredagsBirken, hvor kun 20% hadde sykler fra 17.000,- og oppover (Ibid.).

Aldersmessig befinner flest deltakerne i Birkebeinerrittet seg i aldersgruppen 30-49 år. Totalt utgjør denne gruppen 73% av deltakerne (Markedsføringshuset 2010b). Samtidig har det foregått en overgang hvor antall deltakere i gruppen 40-49 år øker, mens andelen deltakere i gruppen 30-39 år faller (Markedsføringshuset 2008-2010b, 2011). Tilsvarende viser aldersgruppen 50-59 år en økning i samme periode (Ibid.). Overgangen kan nok forklares ut fra at eksisterende deltakere blir eldre og ny deltakere rekrutteres gjennom kameratgjenger. Samtidig kan endringen peke på en mulig utfordring i rittet, med tanke på sviktende nyrekruttering blant unge. Antall deltakere i rittet har økt mellom 2005 og 2011 (Birkebeiner 2012d), men antall unge i alderen under 20 år og 20-29 år er stabilt lav for hele perioden (Markedsføringshuset 2005-2010b, 2011). Dersom vi ser på utstyret som benyttes kan det tenkes at

kostnaden ved aktiviteten er en grunn til at unge i liten grad deltar. Andre forklaringer kan være tid og interesse.

Media presenterer i enkelte sammenhenger Birkebeinerarrangementene som en arena for de treningsgale (DN 2011ab, Kreutz-Hansen 2011). Tallene fra evalueringsrapportene peker allikevel på noe annet.

I undersøkelsene oppgir mellom 50% og 60% at de trener 4-7 timer i uka i sommerhalvåret. Omlag 30% trener 8-12 timer, mens knappe 5% trener 13-20 timer i uka (Markedsføringshuset 2005-2010b, 2011). Dette viser at deltakerne i Birkebeinerrikket trener moderat gjennom sommeren. Samtidig viser gruppene som trener under 3 timer og 4-7 timer en svak økning mellom 2005 og 2011, mens gruppen 8-12 timer faller i samme tidsrom (Ibid.).

Deltakelse er mer enn merket

I 2011 oppga over 80% av respondentene 'Birkebeinerrikket som et motiverende treningsmål', som motiv for sin deltakelse (Markedsføringshuset 2011). Deltakelse som motiverende treningsmål har over 40% høyere oppslutning enn neste motiv for deltakelse i konkurransen: 'selve konkurransen', som har i underkant av 40% oppslutning.

Birkebeinerrikket fremstår på denne måten som en gulrot, hvor belønningen for hele årets trening kommer i form av et gjennomført sykkelritt. Selve konkurransen kan derfor også ses å henge sammen med Birkebeinerrikket som et motiverende treningsmål.

Andre motiver som ble oppgitt i 2011 var 'styrkeprøve' (24%), 'klare merket'¹² (30%) og 'passe krevende løype' (23%). 'Fin naturopplevelse' ble av 18% oppgitt som motiv for deltakelse. Tallene for 2011, som ikke varierer stort fra rapportene i 2009 og 2010, tegner det seg et bilde av Birkebeinerrikket som treningsmål og mestringsopplevelse, men også en konkurranse man kan teste seg selv og oppnå resultater. Her kan man også trekke på resultater fra undersøkelsen i 2006, hvor

¹² 'Merket' er en premie/ symbol deltakerne i 'Birken' oppnår dersom man kommer innenfor sin klasses maksimaltid. Maksimaltid for den enkelte klasse regnes ut ved å legge til 25% på gjennomsnittstiden for de fem raskeste i hver enkelt klasse.

deltakerne ble spurt om de ønsket å oppnå merkekravet under årets Birkebeinerritt (Markedsføringshuset 2006). Her svarte 29% at de ønsket å oppnå kravet, 20% håpet å klare merkekravet, mens 51% svarte at de ikke hadde ønske om å komme innenfor merkekravet. Dette peker på deltakelsen som styrt av andre motiver enn det rent prestasjonsmessige.

Motivet 'arrangert i forbindelse med jobben' hadde hele 25% oppslutning i 2009, men faller til 13% i 2010 og 10% i 2011. Samtidig har det vært en økende andel som deltar i Birkebeinerrittet som følge av deltakelse i Birkebeinertrippelen, med 13% i 2009, 15% i 2010 og 20% i 2011.

En ressurssterk mann fra Østlandet

På bakgrunn av den tilgjengelige informasjonen i evalueringsrapportene fra Birkebeinerrittet, tegner det seg et bilde av det man kanskje kan kalle 'en typisk Birkebeinersyklist'. Konturen man kan observere er en mann mellom 30 og 49 år, bosatt i Oslo- eller Akershus-regionen, med gjennomsnittlig høy bruttoinntekt. Han trener moderat, 4-7 eller 8-12 timer i uka og kan med stor sannsynlighet ha en sykkel som koster mer enn 17.000 kroner. Dersom man også ser på utdanningsnivået blant deltakerne i Birkebeinerrennet, hvor 73% i 2010 hadde høyskole eller universitetsutdannelse (Markedsføringshuset 2010a), kan man mest sannsynlig anta at dette også gjelder for Birkebeinerrittet. Resultatene fra rapportene viser på denne måten det samme som tidligere forskning, hvor de med høy utdanning og inntekt driver med mer idrett og fysisk aktivitet, enn de med lavere utdanning og inntekt (Vaage 2004, 2009). Dette indikerer også Birkebeinerrittet, dersom vi ser tallene i lys av Bourdieu (1978, 2010), som en mulig distingvert aktivitet, hvor en gruppe sterke på økonomisk kapital, i form av høy inntekt, og institusjonalisert kulturell kapital, i form av høy utdanning, utgjør den største andelen deltakere. Kulturell kapital handler om å kunne gjenkjenne og anerkjenne 'finkulturen' i samfunnet. Institusjonalisert kulturell kapital er en måte å tilegne seg kulturell kapital, som akkumuleres gjennom høyere utdanning. Kulturell kapital handler om å gjenkjenne og anerkjenne den gode smak.

Dersom vi også følger Bourdieu (1978) kan en høy snittalder også indikere en 'borgerlig' sport, hvor aldersgrensen for deltakelse ikke slutter i ung alder. I

forbindelse med Birkebeinerrittet som en mulig distingvert aktivitet, er det viktig å påpeke at dette gjelder for dagens situasjon. På grunn av 'klassekampen' og distinksjonens effekt, vil enhver aktivitet – som på et bestemt tidspunkt domineres av aktører fra øvre sosiale lag – gradvis tas opp blant aktører fra lavere sosiale lag (Bourdieu 2010). Distingverte aktiviteter er hele tiden i forandring, hvor enhver aktivitet – gitt tilstrekkelig tid – vil 'forplante' seg nedover i klassehierarkiet. Dette vil jeg komme tilbake til i oppgavens diskusjonskapittel.

3.0 Norman Fairclough – Kritisk diskursanalyse

Norman Fairclough anses som pioneren bak den kritiske diskursanalysen og har i følge Jørgensen og Phillips (1999) den best utviklede og sammenhengende analysemodell innenfor disiplinen. Modellen innebærer en helhet av teori og metode, som sikter mot å avsløre den diskursive praksis' rolle i bevaringen av samfunnsstrukturen og sosiale relasjoner.

Hensikten med studien er å avdekke hvordan Aftenposten medierer Birkebeinerrittet i sine artikler om konkurransen. For å komme nærmere et svar på dette spørsmålet må de aktuelle tekstene om Birkebeinerrittet, som har stått på trykk i avisen, analyseres. Formålet med tekstanalysen er å organisere og kategorisere utsagn, slik at holdninger og verdier i teksten kommer tydeligere frem. På bakgrunn av dette fremstår diskursanalyse som en velegnet metode å bygge analysen på. 'Diskurs' inneholder en tanke om at bestemte måter å snakke om ting på i bestemte saker, hører sammen i bestemte mønstre (Aakvaag 2008). Jørgensen og Phillips (1999, s. 9) støtter seg til det de kaller en 'foreløpig' definisjon, hvor diskurs "er en bestemt måte at tale og forstå verden (eller et udsnit af verden) på.". Diskursanalyse er dermed analyse av mønstre i språket som vi beveger oss innenfor når vi skriver, snakker eller uttrykker oss tekstlig. Mønstrene kan ses på som tolkningsrammer vi opplever og forstår verden innenfor. Diskursanalyse vil derfor bli benyttet til å avdekke den eller de diskurser som medieres i samspillet mellom overskrift, ingress og tekst, og slik danner Aftenpostens hoveduttrykk i forbindelse med Birkebeinerrittet.

Undersøkelsen av diskursene i Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet trekker på sider ved Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. Fairclough er her valgt fordi han ser meningsinnholdet i en tekst som et uttrykk for en bestemt sosial eller kulturell praksis. Grunntanken er at en bestemt språkbruk bærer oppfatninger om hvordan verden er eller bør være (Grue 2011), og analyse av en gitt språkbruk kan dermed belyse skjulte og 'naturlige' maktrelasjoner i samfunnet. Kritisk diskursanalyse søker å synliggjøre de ideologiske premissene som ligger til grunn for en bestemt språkbruk (Ibid., s. 112). Kritisk diskursanalyse ser diskursen som både reproduserende og forandrende (Ibid.). Diskursen bidrar til å skape og produsere ulike maktforhold mellom forskjellige grupper i samfunnet (Jørgensen og Phillips 1999, s. 75).

Koplingen mellom tekst og den sosiale praksis teksten representerer, finner man ved å undersøke hvilke diskurser det ble trukket på i produksjonen av teksten. Fairclough peker selv på den kritiske diskursanalysen som en velegnet metode for analyse av alle typer medietekster (Fairclough 1995b) og har selv benyttet metoden i undersøkelser av politiske taler, avisartikler, radiosendinger og politiske skriv i EU-organisasjonen (Fairclough 2003ab). Fairclough er også tidligere benyttet i forskning på idrett, media og kjønn (Lippe, von der 2005, 2010ab, Broch 2008).

Hensikten med kapittelet er ikke å diskutere ulike dimensjoner ved diskursbegrepet, men å gjøre rede for den teoretiske rammen som ligger til grunn for oppgaven, samt de verktøy og analyseredskaper jeg har valgt å arbeide innenfor.

3.1 Kritisk diskursanalyse

Jeg vil her støtte meg til Faircloughs diskursbegrep: språket anvendt til å representere en gitt sosial praksis fra et bestemt synspunkt (Fairclough 2003b, s. 122).

- Different discourses are different perspectives on the world, and they are associated with the different relations people have to the world, which in turn depends on their position in the world, (...). Discourses not only represent the world as it is (or rather seen to be), they are also projective, imaginaries, representing possible worlds which are different from the actual world, and tied to projects to change the world in particular directions. (Fairclough 2003a, s. 124)

Diskursanalyse er ikke en fastlåst retning, men består av en rekke forskjellige fremgangsmåter som hver for seg bygger på sine teoretiske grunnprinsipper (Østbye et.al 2007, Grue 2011). Dette gjør at man ved arbeid med kritisk diskursanalyse må være bevisst både den metodiske og teoretiske oppbyggingen (Jørgensen og Phillips 1999). Jørgensen og Phillips (1999, s. 30) skisserer tre ulike diskursanalytiske tilganger hvor fokus strekker seg fra analyse av 'hverdagsdiskurser', empiriske studier av tale og skriftspråk (Diskurspsykologi), til mer 'abstrakte diskurser', som handler

om å avdekke de større, mer abstrakte, diskursene i samfunnet på et bestemt tidspunkt (Laclau og Mouffes diskursteori). Kritisk diskursanalyse befinner seg i spenningsfeltet mellom 'diskurspsykologi' og Laclau og Mouffes diskursteori. Fairclough tar utgangspunkt i en 'hverdagslig' kommunikasjonshandling som tale eller tekst, samtidig som han kopler teksten til større prosesser innenfor produksjon og kultur. Dette gjør Faircloughs metode velegnet for denne oppgaven. Foucaults diskursteori befinner seg på den mer abstrakte siden av skalaen, mellom kritisk diskursanalyse og Laclau og Mouffes diskursteori. Foucault søker i sin diskursteori å avdekke diskurser innenfor en større historisk epoke (Ibid.). Foucaults tilgang blir derfor for vid og 'abstrakt' for denne oppgavens formål, som fokuserer på et forholdsvis kort tidsrom. Selv om det ulike tilgangene skisseres som forskjellige, påpeker Jørgensen og Phillips (Ibid.) at det i all hovedsak handler om gradforskjeller i analytisk fokus, snarere enn kvalitative motsetninger. 'Hverdagsdiskurser' har betydning for analysen av 'de store rammene' og vice versa (Ibid.).

Det anvendte språk

Språket er et uttrykk for en kultur. Språket er derfor ikke en passiv formidler av budskap og meninger, men aktivt skapende ved å gi innhold og mening til den sosiale verden. En endring i diskurs også endre det sosiale univers – hvordan vi forstår verden. Vår oppfattelse og tolkning av fenomener i verden går gjennom diskurser (Jørgensen og Phillips 1999). Eksempelvis vil en endring i diskursen om rik/fattig, hvor flere former for fattigdom inkluderes (eks. Sosial fattigdom), medføre at man erfarer fattigdom på nye måter. Å sette navn på andre former for fattigdom, bidrar til en bevisstgjøring og konkretisering av problemet. Diskursendringen forandrer slik vår tolkning og opplevelse av verden. I det sosiale rom vil det hele tiden foregå en kamp om diskursen og denne kampen bidrar til forandring og konstruksjon av den sosiale orden (Ibid.).

Den strukturalistiske tradisjon fremhever språkets relasjonelle side. Her menes at hvert språklig symbol får sin mening og innhold i forhold til andre symboler. En sykkel får sin mening i relasjon til, for eksempel, en moped, en bil eller et tog. Det

sentrale i denne oppfattelsen ligger i språket som en kulturell konstruksjon – språket er barn av kulturen det anvendes i og kan dermed variere avhengig av tid og sted.

Fairclough ser 'bredere' på diskurs enn den strukturalistiske tradisjonen og er interessert i språket slik det opptrer i tekster i sosiale sammenhenger, i form av medietekster og samtaler (Fairclough 2003a). Årsaken til Faircloughs fokus bygger på tanken om språket som en aktiv formidler og en viktig bærer av holdninger og ideologier. I likhet med lingvistene viser Faircloughs forståelse av 'diskurs' til talt eller skrevet språk, men inkluderer i tillegg andre former for semiotisk aktivitet som bilder og ikke-verbal kommunikasjon (Fairclough 2003b). Gjennom forståelsen av språk og tekst fremmer Faircloughs sitt syn på språket som *konstituerende* og *konstituert*. Språket er konstituerende gjennom de tekster som til en hver tid produseres av ulike aktører i samfunnet. En ny artikkel om Birkebeinerrittet, med sin vinkling og tema, vil være konstituerende ved at den bringer noe nytt inn i diskursen ved å være det siste bidraget i en rekke. Samtidig vil den gitte teksten allerede være konstituert ved, i ulik grad og mer eller mindre bevisst, å trekke på allerede etablerte diskurser (Fairclough 2003ab).

Kritisk diskursanalyse bygger på et sosialkonstruksjonistisk grunnlag (Jørgensen og Phillips 1999). Denne tradisjonen fremhever vår kunnskap som kulturelt og sosialt betinget. Vi tolker, forstår og observerer verden gjennom kulturelt konstruerte kategorier. Som nevnt er 'fattigdom' en slik kulturell konstruksjon, som varierer mellom kulturer og over tid. Forståelsen avhenger av kultur, hvor 'fattigdom' får sin betydning i forhold til det definerte 'rikdom'. Vår oppfattelse av verden kunne derfor vært annerledes og våre perspektiver vil over tid være åpne for forandring. Sosial interaksjon og sosiale prosesser formes dermed av, og bidrar til å strukturere, vår kunnskap om verden (Ibid.) Faircloughs kritiske diskursteori retter seg mot å avdekke det som blir 'tatt for gitt' i en bestemt kultur (Lippe, von der 2005) og deler dermed et maktanalytisk og ikke minst maktkritisk mål med Bourdieu¹³, som søker å avdekke ulike 'doxa' – systematiseringer og klassifiseringer som anses som legitime og naturlige av ulike klasser – i samfunnet. Tekster er på denne måten en integrert del av sosiale og kulturelle praksiser, hvor diskursen bidrar til å skape sosiale identiteter,

¹³ Bourdieu søker å avdekke de skjulte maktforhold som – til tross for sin 'illegitime' opprinnelse – oppfattes som 'naturlige' og legitime (Bourdieu 2010).

sosiale relasjoner og vitens- og kunnskapssystemer (Fairclough 2003b). Vi kan derfor undersøke tekster som uttrykk for en sosial handling og på denne måten avdekke skjulte maktrelasjoner i en bestemt kulturell praksis (Ibid.).

3.2 En helhet av teori og metode

Fairclough (2003a) stiller seg kritisk til 'metodebegrepet' i sin konvensjonelle form når man arbeider med den kritiske diskursanalysen. Fairclough mener en tradisjonell forståelse av metode - som en overførbar fremgangsmåte og verktøykasse for et forskningsarbeid - ikke er tilstrekkelig dekkende for sin diskursanalytiske tilgang. Fairclough fremhever at kritisk diskursanalyse i like stor grad må ses som et teoretisk perspektiv, hvor språkets funksjon i bevaringen eller forandringen av den sosiale praksis, står i fokus. Det er nettopp denne grunnleggende forståelsen av språket som åpner for en analyse av forholdet mellom tekst og samfunn.

Hvordan det skrives om et tema vil alltid bygge på et bestemt ståsted innenfor en sosial praksis, hvor man enten søker å opprettholde eller forandre samfunnsstrukturen. Den praksis, eller posisjonering i samfunnet, vil komme til uttrykk gjennom språk og tekst i artiklene som produseres. Fairclough trekker her frem tre sentrale *meningstyper* som har betydning for hvordan vi som lesere tolker tekster i en sosial praksis; *handlinger, representasjoner og identifisering* (Fairclough 2003a). Den konkrete handlingen, her Birkebeinerrittet, får sine representasjoner gjennom et bestemt perspektiv på praksisen. Fremstillingen åpner så for lesernes (konsumentenes) identifisering eller avvisning. Med identifisering menes her hvordan vi som lesere knytter oss til saken. Dette kan skje gjennom fremstillinger av bestemte personer eller perspektiver (Lippe, von der 2010b).

Fairclough tar utgangspunkt i to kriterier for identifisering av en diskurs: Hva er *hovedtema* i teksten og hvilken *vinkling* er representert? (2003a, s. 129). Birkebeinerrittet fremstår her som hovedtema (rammen) for undersøkelsen. Dette overlater vinklingen av og dermed valg av diskurser som medieres i sakene, til redaksjonen og journalistene som produsenter. Representasjonen vil farges av det synspunktet den sosiale praksis skues fra, noe som videre medfører at ideologier og

holdninger i blant annet Aftenposten, som journalistene er bærere av, former diskursene.

I empirisk analyse av diskurser må man ta utgangspunkt i en bestemt *kommunikativ begivenhet* – et tilfelle av konkret språkbruk i form av en avisartikkel, TV-sending, film eller et bilde. Den kommunikative begivenhet omfatter på denne måten en *tekst i vid forstand*. Fairclough tar i sine undersøkelser utgangspunkt i en detaljert tekstanalyse (Jørgensen og Phillips 1999). Ved å studere teksten ved hjelp av lingvistiske verktøy, kan vi analysere hvordan diskursive praksiser fremtrer i ulike tekster. Samtidig kritiserer Fairclough lingvistikken for å fokusere for mye på teksten, uten å se den som et uttrykk for en større sosial og kulturell praksis (Ibid.)

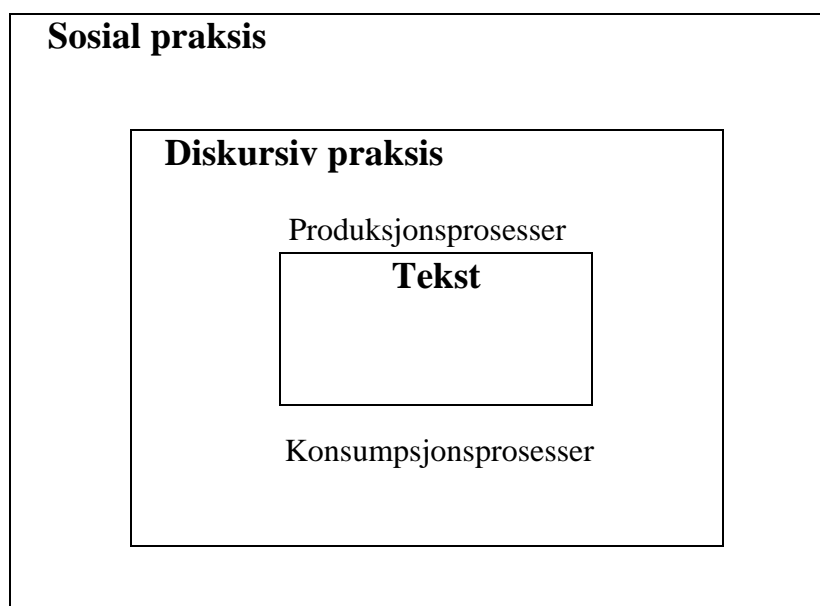
I kritisk diskursanalyse er ikke teksten alene tilstrekkelig som studieobjekt, da den i seg selv ikke viser de nødvendige forbindelsene mellom tekstene og samfunnets struktur som helhet. Analysen krever videre inkluderingen av den diskursive praksis, som innbefatter produksjons- og konsumpsjon av tekster. Fairclough (Ibid.) illustrerer her hvordan The Sun trekker på offisielle og hverdagslige diskurser i en artikkel om narkotikasalg. I artikkelen benyttes ord som 'armed forces' og 'law enforcement'. Dette er begreper som benyttes av det offentlige og knytter seg til en offisiell diskurs, siden de representerer det offentliges språkbruk om et fenomenet. Samtidig er ordet 'forces' en mer hverdagslig referanse til hæren som 'styrkene'. Videre påpeker Fairclough (Ibid.) at metaforen 'krig' i artikkelen trekker på krig som et følelsesladet tema, som gir leserne et forhold de kan identifisere seg med og bidrar til å kople denne teksten til andre tekster som omhandler narkotika eller krig. Metaforen forbinder også handlingen, narkotikabekjempelse, intertekstuel til andre kriger i verden gjennom historien.

For Fairclough er ikke tekstanalyse en fastspikret mal som man må følge punkt for punkt. Analysen må hele tiden tilpasses det enkelte problem som skal undersøkes (Fairclough 2003b).

Tekst, diskursiv praksis og sosial praksis

Faircloughs tredelte analysemodell (*Figur 2.1*) brukes til empirisk forskning av diskurser. Modellen viser til grunntanken i Faircloughs teori, hvor tekster inngår i en diskursiv praksis, som igjen er del av en større sosial praksis (kultur). Hensikten er her å påvise og belyse denne koblingen. Teksten er et bidrag i en pågående kamp om opprettholdelse eller forandring av samfunnsstrukturen. Koblingen til den sosiale praksis skiller den kritiske diskursanalysen fra generell diskursanalyse ved å se teksten som et uttrykk for en bestemt sosial eller kulturell praksis. Det er derfor viktig å fokusere på alle tre nivåer i analysearbeidet, for å etablere en sammenheng mellom den aktuelle teksten og en større sosial praksis.

Figur 2.1 – Faircloughs tre-nivå-modell

1. *Tekst* – Her fokuseres det på generelle teksttrekk gjennom en vanlig tekstanalyse. Beskrivelse av tekst, bruk av metaforer, setningsoppbygging, analyse av sjanger, bilder og generell lingvistikk.
2. *Diskursiv praksis* – Dette nivået fokuserer på hvordan tekstene produseres av journalister og konsumeres av leserne. Hvordan og i hvilken grad trekker journalistene på allerede etablerte diskurser for å skape teksten (intertekstualitet) og hvordan man som tolker benytter meg av diskurser i min lesing av artiklene. Analysen retter seg med andre ord mot produksjon,

distribusjon og konsumpsjon av teksten. Ofte stiller konsumpsjon krav til kunnskap om feltet som formidles, da dette øker den intertekstuelle forståelsen.

3. *Sosial praksis* – Dette er det siste nivået i analysen og har til hensikt å sette diskursene inn i et bredere samfunnsmessig perspektiv. Gjennom en kritisk undersøkelse av diskursene skal man avsløre ideologier, normer og verdier som ligger i bestemte kulturer på et gitt tidspunkt. Målet er å avdekke de kulturelle og sosiale strukturene som skaper rammen for den diskursive praksis. Her kan man trekke på større eller mindre sosiale strukturer og praksiser og operere på flere abstraksjonsnivå i forhold til teksten. Sosial praksis-nivået åpner på denne måten for bruk av ulike sosiologiske teorier.

Selv om de to nivåene tekst og diskursiv praksis holdes atskilt i modellen, vil man i analysen av en diskurs hele tiden bevege seg frem og tilbake i relasjonen mellom de to nivåene. ”Ved å trekke på eksisterende diskurser på nye måter, skaper man forandring, men mulighetene for forandring begrenses av magtrelasjoner, som bl.a. setter rammer for forskjellige aktørers adgang til forskjellige diskurser.” (Jørgensen og Phillips 1999, s. 85). Forandring kan skapes ved å trekke på to etablerte diskurser (en akademisk og en populærdiskurs) i en ny hybrid – sammensatt – diskurs.

Diskursiv praksis kan dermed ses på som et resultat av en hegemonisk kamp som bidrar til reproduksjon eller forandring av den dominerende diskursen (Ibid.). Hegemoni er i denne forbindelse ikke bare et spørsmål om dominans, men er også en forhandlingsprosess hvor man etablerer enighet om betydninger. Her kan man se spor etter Foucault hvor makt etablerer en motmakt¹⁴, som igjen bidrar til forandring i diskursen. Hegemoni er aldri stabilt, men hele tiden skiftende og uferdig hvor enigheten aldri er fullstendig (Ibid.).

¹⁴ Faircloughs kritiske diskursanalyse bygger på maktens produktive karakter. Kritisk diskursanalyse er ikke en enhetlig tradisjon. Dette kommer tydelig frem gjennom blant annet Van Djiks tilgang til den kritiske diskursanalysen som vektlegger maktens rent undertrykkende side (makt er makt over noe eller noen) (Jørgensen og Phillips 1999). Fairclough bygger mer på Foucault, som ser makt som både produktiv og undertrykkende (Ibid.).

Intertekstualitet

Forbindelsen til tidligere tekster gjør intertekstualitet til et sentralt moment i Faircloughs teori. Intertekstualitet knytter teksten til et høyere 'mellomnivå' i Faircloughs analysemodell – den diskursive praksis. Intertekstualitet viser her til hvordan ulike språklige ytringer, mer eller mindre direkte og synlig, er bundet sammen. Intertekstuelle koblinger kan ta form av direkte sitat og referanser (manifest intertekstualitet), eller indirekte gjennom assosiasjoner, metaforer og tolkninger (Fairclough 2003a).

Fairclough (1995b) redegjør for to ulike former for analyse. Den ene kalles en lingvistisk analyse, mens den andre refereres til som en intertekstuell eller interdiskursiv analyse av tekster. von der Lippe (2010b) trekker på den interdiskursive analysen når hun viser hvordan Dagbladet i sine artikler om Kristian Kjelling, gjennom ordvalg og iscenesettelse, medierer diskurser som kan kobles til sosiale praksiser som tabloidisering og seksualisering av det offentlige rom og konstruerer Kjelling som et "maskulint begjærsidol" (Ibid.).

Hensikten med denne oppgaven er å undersøke hvilke diskurser som medieres i Aftenpostens artikler om Birkebeinerrittet og den lingvistiske analysen vil derfor ikke bli benyttet her. Interessen ligger her ikke i en detaljert tekstanalyse, men i diskursene som medieres gjennom artiklene. Samtidig vil den intertekstuelle analysen også benytte seg av tekstanalytiske grep (Fairclough 1995a).

I den intertekstuelle analysen fokuserer man på grensen mellom tekst og diskursiv praksis i Faircloughs trenivåmodell. Analysen fokuserer på å avdekke hvilke diskurser teksten trekker på og hvordan disse er uttalt sammen. Analysen foregår dermed gjennom en veksling mellom de to nivåene, hvor man søker etter spor fra den diskursive praksis i teksten (Fairclough 1995b). Her kan metaforer, enkeltord og intertekstuelle koplinger fortelle noe om diskursene. Alle tekster trekker på en eller flere diskurser (Fairclough 2003a). Samtidig kan graden av verbale spor i teksten variere. Fairclough fremhever at en tekst kan ses på som å trekke på en diskurs selv om sporene fra diskursen ikke er mer enn ett ord (Ibid, s 128). For eksempel viser "frihetskjemper" og "terrorist" til to måter å representere den samme handlingen på og kan derfor ses på som to ulike diskurser.

Som forsker må man spørre hvilke sjangere og diskurser det ble trukket på da teksten ble produsert og hvilke spor det finnes fra denne prosessen i tekstene? Den intertekstuelle analysen beveger seg på høyere abstraksjonsnivå i forhold til teksten enn den lingvistiske analysen – som kan oppleves som mer 'tro til teksten' (Fairclough 2003b). Fairclough (1995b) påpeker selv at den økte graden av abstraksjon man forutsetter i den intertekstuelle analysen stiller større krav til forskeren, med tanke på kulturell og sosial forståelse, enn man forutsetter ved lingvistisk analyse.

- Linguistic features of texts provide evidence which can be used in intertextual analysis, and intertextual analysis is a particular sort of interpretation of that evidence – an interpretation which locates the text in relation to social repertoires of discourse practices, i.e. orders of discourse. (Fairclough 1995b, s. 61)

Tolkningen står sentralt i den intertekstuelle diskursanalysen og metoden kan dermed oppleves som mindre 'sann' enn det lingvistiske analysen (Ibid.). I denne forbindelse må man allikevel være bevisst å ikke overdrive den lingvistiske analysens 'sannhet' (Ibid.). Begge fremgangsmåtene er kvalitative metoder, hvor teksten ligger til grunn for tolkningen. På denne måten kan observasjonene i begge tilfeller preges av observatørens ståsted.

4.0 Pierre Bourdieu: Heterodoxi - Ortodoxi

Den kritiske diskursanalysen viser hvordan en tekst kan leses som et uttrykk for sosiale og kulturelle strukturer i samfunnet. De to teoriene vil kunne utfylle hverandre gjensidig ved at Bourdieu kan bidra til å forstå mekanismene bak den diskursive og sosiale praksis og Faircloughs kobling til tekst illustrerer omsettingen av doxa – det som anses som selvsagt og 'naturlig' på et felt – til et konkret element i samfunnsstrukturen. Både Fairclough og Bourdieu søker å avdekke skjulte, 'naturlige' maktforhold i samfunnet, samtidig som Bourdieu ikke bryter med de grunnleggende teoretiske prinsippene i Faircloughs diskursteori.

I det følgende skal jeg kort se nærmere på Bourdieus perspektiv på diskursiv forandring, som kan bidra til å forklare og strukturere Aftenpostens vinklinger og mediering av diskurser i dekingen av Birkebeinerrittet, samtidig som begrepene bidrar til å tydeliggjøre diskursens bidrag i bevaringen eller forandringen av den eksisterende orden. En videre redegjørelse for Bourdieus begrepsapparat kommer i oppgavens diskusjonskapittel.

4.1 Heterodoxi - Ortodoxi

Bourdieu (1992) viser hvordan spenningen mellom den utfordrende heterodoxe diskursen og den etablerte ortodoxe diskursen innenfor et felt kan bidra til en stadig forandring i oppfattelsen av feltets ortodoxi. Bourdieu (Ibid.) påpeker at en alternativ diskurs, som bryter med feltets etablerte ortodoxi, vil bli karakterisert som 'kjettersk'. Den 'kjetterske' – eller utfordrende – diskursen innebærer et perspektiv som bryter med feltets etablerte og aksepterte måte å skue verden på. Dominerte aktører søker å flytte grensene for den etablerte doxa – klassifiseringer som fremstår som naturlige og selvsagte – og avsløre vilkårligheten i det som 'tas for gitt' (Bourdieu 1977, s. 169). Ved å uttrykke nye perspektiver i feltet, bidrar den nye diskursen til å utfordre doxa, som forsvares av gjennom etableringen av den mindre 'perfekte' ortodoxi (Ibid).

En kjettersk diskurs utforsker muligheten til å endre den sosiale verden, ved å endre representasjonene verden består av (Bourdieu 1992). Endringen foregår ved å fremsette et paradoks eller en utopi, som motstykke til det etablerte syn, som oppleves som naturlig. (Ibid., s. 128)

I vekslingen heterodoxi – ortodoxi gjør Bourdieu rede for en mellomposisjon som han betegner som allodoxi. Allodoxi er heterodoxi feilaktig erfart som ortodoxi (Ibid.).

En heterodox diskurs setter navn på det som innenfor den etablerte doxa ikke snakkes om, tas for gitt og anses som 'naturlig'. På denne måten er den heterodoxe diskursen en utfordrer til den symbolske vold som til en hver tid er styrende innenfor et felt. I møte med en utfordrende diskurs, som bryter med feltets etablerte syn, vil bærere av den ortodoxe diskursen ha interesse i å underkommunisere budskapet i den alternative diskursen. Ønsket om underkommunikasjon fører til at bærere av ortodoxien, i stedet for å argumentere mot det alternative, forsøker å tie om den alternative diskursen. På denne måten er en diskurs like mye det som sies, som det som ikke sies (Ibid.) og taushet kan være en god indikasjon på feltets doxa.

Innenfor hvert felt vil det hele tiden foregå en kamp om diskursen. Den grupperingen som til en hver tid innehar feltets definisjonsmakt vil legge føringer for hva som anses som 'naturlig' og korrekt. Den diskurs som støtter opp om det dominerende syn vil anses som ortodox. Diskursen som dermed står i mot feltets ortodoxe diskurs, eller fremmer et alternativ til denne diskursen, kalles heterodox. Spenningsfeltet mellom den ortodoxe og den heterodoxe diskursen danner rammen for hva som er mulig å uttale seg om innenfor et bestemt felt (Ibid.). "Orthodoxy, (...), which aims, without ever entirely succeeding, at restoring the primal state of innocence of doxa, exists only in the objective relationship which opposes it to heterodoxy, (...)" (Bourdieu 1977, s. 169).

I analysen skilles det mellom heterodoxe eller ortodoxe diskurser i medieringen av Birkebeinerrittet. Heterodoxi vil kunne indikere et mulig bidrag til endring i diskursen og er dermed interessant gjennom sitt nye perspektiv, mens ortodoxien fremsetter allerede etablerte perspektiver på praksisen. Begrepsparet kan dermed bidra til å vise kontinuitet eller forandring i diskursen.

5.0 Metode

Kritisk diskursanalyse søker, gjennom bruk av lingvistiske verktøy, å finne spor etter kulturen i ulike tekster. På denne måten fremstår kapittelet om Fairclough som en redegjørelse for både den teoretiske grunnmuren, samt det metodiske rammeverket oppgaven beveger seg innenfor. Analysen er gjennomført etter Faircloughs tredimensjonale modell for analyse av diskurser, beskrevet i kapittel 3. Det følgende kapittel vil gjøre rede for de valg som er tatt og verktøy som er benyttet i oppgaven.

5.1 Utvalg av artikler

Datamaterialet består av et utvalg på 18 artikler fra Aftenposten i perioden 2001 og 2011. Jeg har valgt å ikke gjennomføre en komparativ studie av flere aviser, men heller gå i dybden på en avis. En viktig årsak til valget ligger i svært varierende dekningsgrad mellom avisene.

Atekst er benyttet som kilde og artiklene er hentet frem etter søk i deres databaser. Atekst er en søkbar nettressurs for medietekster, som inneholder avisartikler, blogger radiobaser og databaser for TV. Tjenesten blir levert av Retriever¹⁵, tidligere mediearkivet.no. Her foreligger en kort oversikt over min fremgangsmåte i søkeprosessen:

Database: Atekst

Søkemetode: Utvidet søk

Søkeord: Birkebeinerrittet AND "Birkebeinerrittet"

Avis: Aftenposten

Tidsavgrensning: (alle tekster i perioden) 1.8.xx-31.8.xx (Arbeidet ble gjennomført for alle år mellom 2001 og 2011, eks. 1.8.01-31.8.01, 1.8.02-31.8.02 osv. t.o.m. 2011) Bakgrunnen for tidsavgrensningen (1.8.xx-31.08.xx) i søket er gjort for å unngå tekster hvor Birkebeinerrittet nevnes i forbindelse med rennet (mars) og løpet (september). Fokus er rettet mot artikler i perioden fra 1. – 31. August hvor

¹⁵ Nettside: <http://retriever.no>

hovedtema er Birkebeinerrittet. Valg av periode er gjort for å fange opp alle artikler skrevet i ukene før og noen dager etter konkurransen. Det er videre valgt å fokusere på artikler fra perioden 2001-2011, for å etablere et bilde av 'dagens' fremstilling.¹⁶

Etter søket i Atekst ble utgavene for samme tidsperiode gjennomgått i Aftenpostens digitale arkiver¹⁷. Her ble de samme artiklene som kom frem gjennom søket i Atekst hentet frem. Den doble gjennomgangen ble gjort for å få tilgang til både tekst og bilder, samt som en kontroll i tilfelle noen artikler i papirutgaven ikke kom frem gjennom søket i Atekst.

Totalt består utvalget av 18 artikler som er relevante for oppgavens problemstilling¹⁸. I utvalget er alle artikler fra Aftenposten Aften er utelatt, da avisen ikke er landsdekkende, men fungerer som 'lokalavis' for Oslo-distriktet. Videre er alle artikler som fokuserer på den generelle konflikten i marka mellom syklistene og fotgjengere (3 tekster), hvor Birkebeinerrittet kun utgjør en referanse, utelatt fra datamaterialet. Tilsvarende er alle mindre nyhetsnotiser (NTB-notiser) (22 tekster) i Aftenposten knyttet til rittet utelatt. Notisene er valgt bort siden de ikke er produsert av Aftenposten på samme måte som en avisartikkel. Fra Aftenposten Morgen er det også utelatt en artikkel i forbindelse med rittet som omhandler forskningsresultater fra en undersøkelse på Birkebeinerrennet, en artikkel som kom frem i søk på Atekst, men som ikke fantes i den oppgitte avisen og tre artikler som inneholder såkalt 'nøytral informasjon' – tekster som 'nøytralt' informerer om nyheter. Disse artiklene likner på notiser, men tar form som en nyhetsartikkel i avisen.

De identifiserte diskursene er hentet fra samspillet¹⁹ mellom artiklenes overskrifter, ingresser og brødtekst. Overskrift og ingress forteller ofte artikkelens vinkling og tema, som er avgjørende i identifiseringen av diskurser, samtidig som brødteksten bidrar med dypere informasjon om saken. Valget er gjort for å redusere antall

¹⁶ Formålet med undersøkelsen er ikke å se på mulige endringer i Birkebeinerdiskursen, men se på fremstillingen i dagens samfunn. Perioden 2001-2011, de siste ti årene, oppleves dermed som en god avgrensning i henhold til undersøkelsens formål.

¹⁷ Gjennom Aftenposten Arkiv kan man søke opp Aftenpostens papirutgaver fra 1860 frem til i dag: <http://a.aftenposten.no/kjop/article2853.ece>

¹⁸ En detaljert oversikt over de utvalgte artiklene finnes i Vedlegg 1. (17 artikler + 1 forside)

¹⁹ Jeg har valgt å bruke begrepet 'samspill', da jeg mener dette bedre viser hvordan helheten av bilde, overskrift og ingress må ses sammen for å avgjøre tekstens diskurs.

diskurser. Valget er gjort for å få frem Aftenpostens hovedprofil i medieringen av Birkebeinerrittet.

Et illustrerende eksempel kan være Aftenpostens mediering av en 'prestasjonsdiskurs' i artikkelen om Birkebeinerrittet den 29.08.2009. Overskriften forteller: "Bedrifter gir alt for Birken", videre kan man lese av en deloverskrift: "Blodslit for bedre arbeidsmiljø". Alene kan den første overskriften leses som et uttrykk for en prestasjonsdiskurs 'gir alt', samtidig som kombinasjonen med underoverskriften gjør at man kan lese en 'helsediskurs'²⁰, hvor psykisk og fysisk helse fremmes som en gevinst av fysisk aktivitet. Teksten omtaler bedrifter som bruker Birkebeinerrittet om mål til å fremme fysisk og psykisk helse gjennom trening. Tilsvarende kan teksten leses som en generell oppfordring til trening i og utenfor arbeidstid – med tanke på forbedret folkehelse. Helsediskursen knytter seg til bedrifts- og folkehelse og trivsel for de ansatte på jobben og appellerer til et bredere publikum enn kun deltakere i Birken.

I tekstanalysen er detaljerte analyser av artiklene den 19.08.2005, 27.08.2008, 31.08.2008 og 26.08.2011 utelatt. Diskursene som presenteres i analysekapittelet vil være representative for diskursene som medieres i de utelatte artiklene. Diskursene som medieres i de utelatte artiklene representeres blant annet gjennom prestasjons- og klassediskursen (6.1) og en heterodox maskulin kjønnsdiskurs (6.4). Til tross for at det ikke vil bli gjennomført en detaljert analyse, vil det bli trukket frem sitater fra flere av artiklene som eksempler i andre artikkelanalyser. De nevnte diskursene vil bli gjort rede for i analysekapittel 6.

Analysen vil av praktiske årsaker deles i to kapitler. Kapittel 6.0 beveger seg primært mellom tekst og diskursiv-praksis nivåene i Faircloughs trenivåmodell for kritisk diskursanalyse. Her analyseres og avdekkes diskursene som medieres i Aftenposten ved hjelp av lingvistiske og diskursanalytiske verktøy. De identifiserte diskursene vil så bli satt inn i en større sosial praksis. Analysen vil her ta form som oppgavens diskusjonskapittel 7.0.

²⁰ Helsediskursen vil ikke bli analysert som selvstendig diskurs, da den leses som en underdiskurs i den større prestasjonsdiskursen (6.1), samt uttrykk i forberedelsesdiskursen (6.3).

5.2 Refleksivitet

Diskursanalyse innebærer tolkning av tekst. Det er derfor ikke en 'objektiv' forskningsmetode, men vil være farget av forskerens kulturelle og sosiale utgangspunkt og erfaringer.

Som forsker med et sosialkonstruktivistisk perspektiv, kan egne forskningsresultater fra vitenskapelige diskursanalyser også betraktes som diskursive konstruksjoner (Jørgensen og Phillips 1999). Tolkninger som er gjort i forbindelse med en diskursanalyse er ikke den eneste mulige fortolkningen av fenomenet, men bare en av flere mulige fremstillinger av verden. De kategorier og diskurser forskeren identifiserer er slik sett bare et uttrykk for og bidrag i, en større diskursiv strid på det bestemte forskningsfeltet (Ibid.) og farges på denne måten av eget ståsted.

Tanken om forskningsresultatene som uttrykk i større diskursiv strid gjør refleksivitet til et sentralt poeng i diskursanalyse. Refleksivitet innebærer at man benytter egne teorier på egen forskningspraksis og refleksivt vurderer sin egen rolle som aktør i analysen. For å unngå at diskursive antagelser leses som relative, vil det i analysen derfor være viktig å se på den enkelte tolknings gyldighet og fruktbarhet, samtidig som koplingen til teori og metode kan bidra til å underbygge de slutninger som gjøres.

Denne oppgaven trekker på perspektiver fra sosiologen Pierre Bourdieu, hvor jeg ser Aftenposten som en aktør på et felt. Bourdieu (1998, 2005) fremholder at all handling i det sosiale rom foregår innenfor etablerte strukturer, som ubevisst legger føringer for aktørens valg. Min interesse ligger i hvordan relasjonen konsument – produsent, eller leser – formidler, påvirker produktet som skrives i avisene. Dette vil kunne påvirke min tolkning av tekstene og lesing av hvilke diskurser som medieres gjennom avisartiklene.

5.3 Noen diskursanalytiske verktøy

Diskursanalyse søker å avdekke mening hvor meningen oppstår (Jørgensen og Phillips 1999). I arbeidet med den kritiske diskursanalysen har jeg benyttet meg av noen praktiske verktøy for å identifisere diskursene. Det vil her bli presentert fem lingvistiske analyseredskap som er benyttet i undersøkelsen. Verktøyene vil bli anvendt i variert grad i analysene av de ulike diskursene.

Metaforer

En metafor er et ord eller uttrykk som benyttes i overført eller billedlig betydning. Metaforer kan anvendes til å skape en forbindelse mellom to eller flere betydningsområder, ved å trekke på andre kjente eller konkrete fenomener. En tenkt metafor fra idrettens verden, kan være at fotballspillerne i forsvarsmuren står som 'tinnsoldater'. Her viser metaforen til måten spillerne står, ved å trekke på en metafor fra folkeeventyret om den standhaftige tinnsoldaten.

Diskurser varierer gjennom måten ulike deler av verden representeres på og kombinasjonen av metaforer spiller derfor en viktig rolle i differensieringen av diskurser (Fairclough 2003a). På grunn av sitt doble betydningsinnhold er metaforer et velegnet virkemiddel for å skape en bestemt representasjon av et forhold eller fenomen i verden (Ibid.). Fairclough (2003b) illustrer dette med The Suns bruk av metaforen 'krig' i myndighetens bekjempelse av narkotikahandel. Bruken gir leserne et bilde av myndighetenes innsats, som aktivt og kraftig skal gå til verks mot narkotikahandel.

Intertekstualitet

Intertekstualitet innebærer hvordan ulike tekster trekker på, innlemmer og samtaler med andre tekster (Fairclough 2003a). Hva som sies i en tekst bygger alltid på en bakgrunn av det som ikke sies i teksten (Ibid.). På denne måten kan tekster forutsette ulik grad av kunnskap til tema eller feltet som formidles i teksten. Intertekstualitet kan også knytte seg til leserens antakelser, som gjøres når man leser en tekst.

Intertekstuelle koplinger trenger derfor ikke være eksplisitte, men kan ligge i form av et ord eller en referanse som skaper en forbindelse mellom den gitte og tidligere

tekster. Man kan videre skille mellom manifest intertekstualitet – direkte sitater – og indirekte intertekstualitet – assosiasjoner.²¹ Her kan eksempelet med tinnsoldaten benyttes, hvor ordet tinnsoldat intertekstuelt knytter seg til eventyret om den standhaftige tinnsoldaten. Her vil koplingen gjøre handlingen i eventyret aktuell for fremstillingen i artikkelen, hvor ordet medieres. Eventyret handler om en tinnsoldat som møter en rekke utfordringer på sin reise, men som 'standhaftig' møter dem alle, selv den siste, hvor han smeltes i ovnen. En intertekstuell kopling til dette eventyret kan dermed gjøre at teksten, avhengig av vinkling og tema, for eksempel kan leses inn i en heltediskurs, ved at man intertekstuelt trekker på tinnsoldaten som helt.

Interaksjonell kontroll

Interaksjonell kontroll er et redskap man kan benytte seg av i undersøkelse av tekster. Undersøkelse av interaksjonell kontroll skal avdekke hvem som setter 'dagsorden' for en samtale og undersøker dermed forholdet mellom aktørene i teksten (Jørgensen og Phillips 1999). En avisartikkel er skrevet av journalisten, som velger hvilke sitater som inkluderes og hvilke som utelates fra teksten. På denne måten har journalisten som skriver artikkelen høy grad av interaksjonell kontroll ved at å sette dagsorden i den aktuelle artikkelen. Samtidig vil ulike sjangre innebære ulik grad av interaksjonell kontroll for journalistene. For eksempel vil et intervju med direkte sitater innebære en lavere grad av kontroll for journalisten, enn et intervju med referering eller en ren nyhetsrapport. Graden av interaksjonell kontroll kan dermed si noe om hvem som medierer hvilke diskurser i tekstene.

Vokabular

Bestemte ord gir en tekst en bestemt mening. Undersøkelse av vokabular er på denne måten en metode for å skille meningsinnholdet i en tekst fra andre tekster (Fairclough 1995a) Samtidig kan valg av ord vise til bestemte verdier eller holdninger. Et eksempel på dette kan være bruk av ordene *terrorisme*, *asymmetrisk krigføring* og *frihetskrig*. Alle ordene viser til den samme handlingen, hvor et mindretall kjemper mot et flertall gjennom legitime eller illegitime midler (svært forenklet), men hvor verdiene i synspunktet handlingen skues fra, definerer opplevelsen av fenomenet og

²¹ Se kapittel 2.2 – Faircloughs tilgang til den kritiske diskursanalysen.

dermed ordvalget. Tilsvarende viser *Helseforetak* til en annen ideologi og diskurs (Økonomisk diskurs) enn *Helsetjeneste* (Velferdsdiskurs). Et enkelt ord kan på denne måten vise til en bestemt diskurs – et perspektiv på verden – og bidra til å avdekke verdier og holdninger innenfor en bestemt sosial praksis.

Modalitet

Modalitet betyr 'måte' og viser til i hvilken grad taleren eller skribenten slutter seg til en bestemt setning (Jørgensen og Phillips 1999).

Analysen av modalitet er en undersøkelse av hvordan skribenten eller taleren knytter seg til sitt utsagn eller budskap (Ibid.). I forbindelse med undersøkelse av modalitet benytter man begrepet: 'affinitet', hvor affinitet betegner talerens grad av tilslutning til setningen eller budskapet (Ibid.). Ulike setninger som "gå sammen" (høy grad av tilslutning), "Jeg synes dere burde gå sammen" og "kanskje dere burde gå sammen?", innebærer tre ulike grader av talerens tilslutning, eller affinitet, til setningen.

Budskapet er det samme i alle tre, men affiniteten – hvordan taleren knytter seg til budskapet – er forskjellig. Modalitet får dermed direkte betydning for diskursens konstruksjonen av sosiale relasjoner og vår oppfattelse av verden (Ibid.). Ulike diskurser trekker på forskjellige modaliteter og massemediene benytter seg ofte av en 'faktuell' modalitet, hvor utsagn, gjennom kategoriske modaliteter, gir og fremmer medienes autoritet (Ibid.). En slik kategorisk modalitet – hentet fra Aftenpostens artikler om Birkebeinerrittet – kan for eksempel være "Resesjon i Birken". Her fremstår handlingen, 'resesjon i Birken', som et uomtvistelig faktum og innebærer høy grad av affinitet.

5.4 Bildeanalyse

Denne oppgaven analyserer både tekst i artiklene og utvalgte bilder i Aftenpostens saker om Birkebeinerrittet. Det er ikke en like lang tradisjon for analyse av bilder som tekst i forskning på nyhetsjournalistikk (Lippe, von der 2010b). Inkluderingen av bilder i analysen bygger på Faircloughs tanke om at medietekster må ses på som en helhet. "Tekstanalyse må være multisemiotisk, når det gjelder pressen og tv, og den

må inkludere analyse av fotos, layout og den overordnede visuelle organisering af siderne, (...)" (Fairclough 2003b, s. 126)

Selv om Fairclough (2003b, 1995b) selv påpeker nødvendigheten av et multifunksjonelt tekstbegrep, som omfatter både bilde og skrift, fokuserer han i liten grad på en praktisk analyse av det visuelle uttrykket i tekster. Bildeanalysen vil derfor ta utgangspunkt i begreper og verktøy fra Terje Hillesund (1994).

Hillesund ser en artikkel som et visuellverbalt hele hvor både bilde og den skrevne tekst er med på å gi artikkelen mening. Et pressebilde må alltid forstås i den konteksten det opptrer i, da bildet er med på å forsterke overskrift og tekstens tema. Hillesund skisserer det han kaller en 'strategi' for bildeanalyse (1994, s. 72). Med 'strategi' menes at fremgangsmåten ikke er en uttømmende og endelig oppskrift for bildeanalyse, men metoden vil være tilstrekkelig i analyse av pressebilder (Ibid.).

Fremgangsmåten går over seks ledd fordelt på kategoriene:

Det umiddelbare inntrykket (1): Hva er det vi umiddelbart legger merke til i bildet? Hva er det vi ser og hvilket inntrykk og opplevelser skaper bildet? Dette er en sentral del av analysen, da fotografiets oppgave er å sette en tone.

Hillesund beveger seg så til det *denotative nivå* (2): Her gis en mer detaljert beskrivelse av bildet og hva det faktisk viser. Hva er det vi ser? Hva er plassert i forgrunnen og bakgrunnen? Her skal vi beskrive gjenkjennelige figurer og gjenstander som opptrer i bildet.

Etter en beskrivelse av bildet på det denotative nivå følger en beskrivelse av *komposisjonsnivået* (3): I denne beskrivelsen rettes fokus mot geometrien i bildet. Ser vi fra et fugl-, frosk- eller portrettperspektiv? Hvordan er gjenstander plassert i forhold til hverandre og hvordan er farger brukt og satt sammen? På dette nivået retter vi fokus mot hvordan bildet er satt sammen for å fremheve eller overse et perspektiv. Her kan vi også se på bildets 'autentisitet'. Med dette menes om bildet er et actionbilde (øyeblikksbilde), eller om det er manipulert eller iscenesatt for situasjonen. Videre beveger Hillesund seg til det *konnotative nivå* (4): Dette er et kulturavhengig nivå, hvor normer og sosialisering vil spille inn på tolkningen. Her søker man etter hvilke assosiasjoner, følelser og tanker som knyttes til bildet.

Komposisjonen av bildet kan i denne sammenhengen øve sterk innflytelse på hvordan bildet blir oppfattet.

Det ideologiske nivå (5) knytter seg til hvordan et bilde bygger på spesielle ideologier eller myter i samfunnet. Uttrykker bildet bestemte kjønnspraksiser, i.e. blir menn og kvinner presentert etter tradisjonelle oppfattelser. Støtter bildet opp om stereotype oppfattelser av 'Birkebeineren'? Her kan vi også se om bildet knytter seg intertekstuelt til andre bilder fra tidligere kjente historiske situasjoner. Denne form for analyse er viktig i pressebilder som er tydelig arrangerte og forseggjorte (Ibid.).

Det siste nivået kaller Hillesund *Bildet i konteksten (6)*: Her ser vi bildet i sammenheng med teksten for å gi et helhetlig uttrykk av tema eller mening i artikkelen.

I tillegg til den presenterte 'strategien' fremhever Hillesund (Ibid.) et sentralt poeng som omhandler en type bilder man ofte vil komme over i en avisanalyse.

Dersom pressebildene er enkle portretter eller illustrasjonsfoto og i tilfeller hvor bildet er ment som en illustrasjon på et enkelt forhold i teksten, vil behovet for en dyptgående analyse ikke være nødvendig. I slike tilfeller er bildet underordnet teksten og analysen vil i all hovedsak bevege seg på det denotative nivå, som en beskrivelse av hva, hvordan eller hvem bildet viser. Bildene fremstår i denne sammenhengen som informative og supplerende til teksten, snarere enn narrative, komponerte bilder, hvor bildet er en sentral bærer av budskapet i teksten. Den foregående analysemodellen fungerer på denne måten best på bilder som er regissert eller iscenesatt. Til tross for dette vil et bilde alltid bidra til å mediere et budskap, selvstendig eller i samspill med teksten (Fairclough 2003b). Aftenposten er valgt som kilde for denne oppgaven. Dette medfører at flere av bildene vil være av den mer informative karakteren. Til tross for dette vil enkelte bilder i de analyserte artiklene bli trukket frem som en del av analysen. Bilder i dagens visuelle aviser ikke velges tilfeldig, men har et formål i forhold til teksten. Samtidig vil graden av bildeanalyse variere, alt etter bildets funksjon i artikkelen.

5.5 Kritisk blikk på egen forskning

Denne studien bygger på en tekstanalyse av et utvalg artikler i Aftenposten. Det er ikke gjennomført dyptgående studier av verken de respektive konsumpsjons- eller produksjonspraksiser i forbindelse med tekstene. Mangelen av en slik undersøkelse åpner for en kritikk av eget arbeid, da Fairclough selv peker på slike studier som et moment i den kritiske diskursanalysen. Hensikten er å undersøke hvordan konsumentene (leserne) erfarer teksten som et uttrykk for et bestemt perspektiv. Kritikken av manglende studier av konsumpsjonsprosessen er ikke unik for denne oppgaven, men ses på som en generell svakhet innenfor store deler av den kritisk-diskursanalytiske tilgangen (Jørgensen og Phillips 1999).

Selv om Fairclough fremhever at en studie av diskurser også bør kombineres med en analyse av produksjons og konsumpsjonsforholdene, er dette en mangel i mange diskursanalyser innenfor tradisjonen, som primært fokuserer på tolkning av tekst (Ibid.).

Samtidig vil jeg her påpeke at denne studien ikke fokuserer på konsumentenes tolkning, men er en analyse av Aftenpostens hovedprofil, slik jeg tolker det. Med dette utgangspunktet mener jeg en logisk sammenhengende, teoretisk fundert og refleksiv tolkning er tilstrekkelig som analyse av artiklene. Videre bidrar redegjørelsen for Aftenpostens konsumpsjons- og produksjonsprosesser, i delkapittel 1.2 og Birkebeinerrittet som sosial praksis i kapittel 2.1 og 2.2, til å knytte diskursen til den umiddelbare sosiale kontekst og åpner videre for å se analysen gjennom relevant teori.

I oppgavens innledende kapittel er valget av en avis som studieobjekt gjort rede for. Samtidig vil jeg påpeke en mulig svakhet som følge av å ikke favne flere medier i undersøkelsen. Inkludering av flere medier, og en sammenlikning mellom disse, ville kunne bidra til en større bredde og ytterligere forståelse av fenomenet. En komparativ studie, hvor man undersøker medieringen og ser denne i forbindelse med det enkelte mediehus' posisjon i samfunnet, ville bidra til å forstå hvilke diskurser som kjemper om posisjon innenfor Birkebeinerfeltet. Samtidig som en komparativ undersøkelse ville gitt en større bredde, bidrar fokus på en enkelt avis til at denne studeres i dybden.

5.6 Et kritisk blikk på den kritiske diskursanalysen

Fairclough og den kritiske diskursanalysen står ikke uten sine egne kritikere. Sentralt i kritikken av den kritiske diskursanalysen står spørsmålet om teorien/metoden produserer valide resultater (Haig 2004).

I arbeid med kritisk diskursanalyse spiller teori og metode en utfyllende rolle gjennom hele prosessen, og de to kan derfor ikke skilles på samme måte som i et ordinært undersøkelsesopplegg.

Kvalitativ forskning møter stadig kritikk for svak validitet i sine opplegg. Denne kritikken ses særlig i forhold til den kvantitative forskningen, som fremheves som mer gjennomiktig og etterprøvbar (Hitching, Nilsen og Veum 2011). Normalt pekes det på en manglende objektivitet i den kvalitative forskningen, som forstyrres av forskerens innvirkning på resultatene. I denne sammenheng må man være klar over at de funn som kommer frem i kvalitativ forskning ikke er resultater på samme måte som man får resultater i positivistisk forstand. Svennevig (2001) mener man heller bør se kvalitativ forskning, som diskursanalysen er del av, som kvalifiserte antagelser og hypoteser knyttet til det fenomenet som er undersøkt. På samme måte finnes det ikke *en 'riktig'* tolkning i diskursanalysen, men ulike tolkninger som vil være mer eller mindre sannsynlige og dekkende (McGregor 2005). I diskursanalysen, og den kvalitative forskningen generelt, består studieobjektene av sosialt konstruerte tekster eller sosiale hendelser og fenomener. Det er derfor umulig for forskeren, som selv er en del av samfunnet og kulturen, å komme med rent 'objektive' beskrivelser av fenomenet (Hitching et.al. 2011).

Resultatene man kommer frem til gjennom diskursanalyse er forskerens fortolkning av det materialet som ligger til grunn for studien. Jørgensen og Phillips (1999) trekker frem to fremgangsmåter man kan benytte i valideringen av en diskursanalyse.

Den første metoden for å validere funn fra en diskursanalyse, er å se om analysen er logisk sammenhengende. Siden diskursanalysen beveger seg tett på sitt teoretiske rammeverk, vil tolkninger eller analyser som ikke er i overensstemmelse med den øvrige diskursanalytiske redegjørelsen, medføre at analysens funn kan oppleves som lite troverdige. Logisk sammenheng vises ved at de analytiske antakelsene bidrar til å plassere diskursen som et uttrykk for en bestemt sosial praksis – en posisjon i det

sosiale felt. Logiske brudd i forhold til den metodiske og teoretiske rammen, kan videre medføre at analysen oppleves som uferdig eller lite troverdig (Ibid.).

Den andre metoden er å se på analysens fruktbarhet. Fruktbarhet handler om analyserammens forklaringspotensiale og evnen til å skape nye forklaringer (Ibid.). Dersom analysen viser å kunne skape nye, logisk sammenhengende og fruktbare forklaringer, kan funn som er gjort anses som gyldige (Ibid.). Som et eksempel kan en tolkning av metaforen 'tinnsoldat', i en tekst leses som symbol for hvordan en person for eksempel håndterte en krise. Her blir tinnsoldaten en markør for personen som møtte utfordringen med rak rygg. Tolkningen av metaforen bidrar på denne måten til en logisk sammenhengende forklaring – gjennom koplingen til eventyret – og fruktbarhet – ved at den setter handlingen inn i en større samfunnsmessig ramme. En slik tolkning og den eventuelt tilhørende diskursen, kan dermed anses som en troverdig tolkning.

Faircloughs diskursanalyse utgjør et nøye beskrevet rammeverk, som den enkelte forsker kan bevege seg innenfor, velge ulike verktøy fra og – innenfor rammene – tilpasse etter eget behov (Ibid.). Samtidig vil all handling innenfor perspektivet bevege seg i relasjonen tekst – diskursiv praksis – sosial praksis. Denne sentrale bevegelsen fremmer *logisk sammenheng* i kombinasjon med *fruktbarhet*, som en relevant måte å validere analysen på i dette forskningsarbeidet.

Faircloughs trenivåmodell for kritisk diskursanalyse er i denne forbindelse blitt kritisert for å blande sammen dimensjonene *beskrivelse* og *tolkning* (Ibid.). Kombinasjonen av tolkning (som er subjektiv) og beskrivelse (som ideelt skal være observasjon av et hendelsesforløp) bryter med prinsippet om etterprøvbarehet. Holdninger og kultur vil alltid ligge til grunn for en beskrivelse. Ved å ta høyde for – i kvalitative studier – at forskerens syn kan påvirke studien, kan man øke resultatenes validitet. Løsningen på problemet er dermed ikke å unngå fortolkning, men at forskeren så tydelig som mulig redegjør for sine tolkninger og prosedyrer i arbeidet. På denne måten vil andre forskere ha mulighet til å rekonstruere det som er gjort i det enkelte forskningsopplegg og ta høyde for de faktorer som kan virke inn på tolkningen (Ibid.).

Fairclough blir også kritisert for uklarheter i skillet mellom de diskursive og ikke-diskursive dimensjonene i en analyse av tekst (Jørgensen og Phillips 1999). Kritikerne mener her at det ikke fokuseres tilstrekkelig på grensen mellom analysen av den sosiale praksis (det ikke-diskursive) og selve diskursanalysen (det diskursive). Dette har betydning for hva som skal oppfattes som diskursivt og ikke-diskursivt i en analyse. Som en videreføring av denne kritikken pekes det også på at Fairclough ikke gir retningslinjer når det kommer til bruk av sosiologisk teori, eller i hvor stor grad man skal vektlegge analysen av den sosiale praksis. Selv om Fairclough påpeker at enhver analyse må tilpasses sitt formål og at forskeren selv må velge de verktøy som egner seg til det bestemte opplegget, peker kritikerne her på et sentralt poeng. Spørsmålet er da om Fairclough åpner for at all sosiologisk teori – som ikke bryter med diskursanalysens teoretiske prinsipper – kan kombineres med hans kritiske diskursanalyse, eller om noen teorier er mer 'egnet' enn andre. Selv trekker Fairclough på en rekke teoretikere som blant annet Foucault, Giddens og Habermas (Ibid.). Videre har Bourdieu blitt anvendt i forbindelse med idrett og media (Lippe, von der 2010ab, Broch 2008).

6.0 Aftenpostens medierte diskurser

I dette kapitlet vil det bli gjort rede for de identifiserte diskursene i Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet. Diskursanalyse er her benyttet for å avdekke hvilke diskurser Aftenposten trekker på når de skriver om og dermed formidler sitt perspektiv på, Birkebeinerrittet. Selv om hovedfokus i kapitlet ligger på analysen av tekst og diskursiv praksis, vil det også bli trukket på enkelte teorier som en introduksjon til den sosiale praksis og en strukturering og utdyping av diskursene. Men først en innledende bemerkning.

Kjønnsperspektivet er et gjennomgående og underliggende tema i mange av de analyserte diskursene. Da hovedfokus for denne oppgaven ikke ligger på kjønnsperspektivet, vil de mer underliggende kjønnsdiskursene bli analysert i forbindelse med andre diskurser. Dette gjelder særlig den ortodoke kjønnsdiskursen – som fremstiller et tradisjonelt perspektiv på kvinnelige og mannlige kjønnspraksiser. Diskursen vil ikke bli analysert som en selvstendig diskurs, men flettet inn i analysen av andre tekster, hvor den ortodoke kjønnsdiskursen tydelig kan leses som et element. Bakgrunnen for dette valget er at oppgavens hovedfokus ikke ligger på kjønnsperspektivet, men Aftenpostens samlede hovedprofil i medieringen av Birkebeinerrittet. Samtidig har jeg valgt å analysere en potensielt heterodox kjønnsdiskurs i eget kapittel, da denne fremstår som en selvstendig diskurs som strekker seg over flere artikler. Diskursen er karakterisert som 'potensiell' da Bourdieu (1992) mener man må spørre hvor stabile og varige heterodoke diskurser kan sies å være.

Følgende diskurser blir her presentert i eget delkapittel, som et uttrykk for Aftenpostens hovedprofil:

6.1 Prestasjonsdiskurs – med en tilgrensende klassesdiskurs

6.2 Mestrings- og strykeprøvediskurs

6.3 Forberedelsesdiskurs

6.4 En ortodox helte(kjønns)diskurs

6.5 En potensielt heterodox kjønnsdiskurs

6.1 'Prestasjonsdiskurs'

En artikkel i Aftenposten den 31.08.2009 handler om kjente personer innen handel og finans som deltok i Birkebeinerrittet. Artikkelen står publisert i seksjonen 'Økonomi'. I tillegg til teksten består artikkelen av et bilde som utgjør ca. 50% av artikkelens totale areal. På bildet kan man se en gruppe syklister på vei gjennom et gjørmehav, hvor sølete vann spruter fra dekkene. Syklistene på bildet har blikket tydelig rettet fremover. Til midten for sentrum i bildet er en syklist på vei over styret på sykkelen og ned i gjørma. Bildet er informativt og fremstår som et typisk pressebilde, som har til hensikt å illustrere et eller flere aspekter i artikkelen. Bildet vil derfor ikke bli analysert nærmere. Artikkelen er i all hovedsak styrt av journalistens interaksjonelle kontroll og er skrevet i referatform, men med noen intervjuutdrag.

I artikkelens hovedoverskrift kan vi lese:

- *"Resesjon" i Birken*

"Resesjon" er et begrep man svært sjelden leser i sportsreportasjer, assosierer med idrett generelt, eller hører i nyhetsrapporter fra idrettsarrangementer. Begrepet kommer fra økonomisk teori og benyttes innen økonomien til å beskrive en sammenhengende periode med økonomisk tilbakegang i et lands bruttonasjonalprodukt (Begg, Fischer og Dornbusch 2008). "Resesjon" er på denne måten ikke et hverdagslig begrep, men viser til et fagfelt og en bestemt yrkesgruppe som arbeider innenfor økonomi og finans. Begrepet, som fagterminologi, trekker på denne måten på en økonomisk diskurs. Overskriften trekker på en kategorisk modalitet – hvordan skribenten eller taleren slutter seg til utsagnet – , hvor "Resesjon i Birkebeinerrittet" fremstilles som et faktum, på samme måte som man presenterer tall eller informasjon i økonomien. Artikkeloverskriften kunne derfor like gjerne vært tittel på en utredningsrapport og modaliteten bidrar på denne måten til å styrke de intertekstuelle koplingene til finanskrisen og økonomi. Overskriften kan derfor leses som en ironisering over de dårlige resultatene fra rittet, hvor man bruker "resesjon" som en morsom gimmik. Videre bygger vinklingen på mediering av ledere og toppledere, som til daglig beveger seg innenfor en økonomisk diskurs.

Med utgangspunkt i overskriften kan begrepet i artikkeloverskriften leses å ha to funksjoner: en som metafor og en som intertekstuell kopling. Som metafor fungerer ”*resesjon*” i overført betydning til å vise til dårligere resultater for topplederne som deltok i Birken, sammenliknet med tidligere resultater. Selv om ”*resesjon*” i overføringen blir litt upresist når man ser hva begrepet definerer innen økonomien, er medieringen av begrepet ment som en metafor. Med utgangspunkt i tolkningen av metaforen ”*resesjon*” kan man lese en *prestasjonsdiskurs* som medieres i artikkelen, hvor det mindre gode resultatet står sentralt. ”*Resesjon i Birken*” kan leses som å vise til en ytelse eller bedrift som ikke sto i forhold til tidligere resultater. Prestasjonsdiskursen kommer også tydeligere frem dersom vi ser nærmere på artikkelens deloverskrift

- *Toppledere måtte se negativ vekst i resultatene*

Her beveger journalisten seg fremdeles innenfor det økonomiske felt og trekker på paralleller fra en økonomisk diskurs. ”*Negativ vekst i resultatene*” er et utsagn man like gjerne kunne overført direkte til en nyhetsreportasje om nedgang på børsen, eller i en sak om regnskapstallene til en privat bedrift. Samtidig kan man også lese ”*negativ vekst i resultatene*” som en videreføring av metaforen som begrepet ”*resesjon*” markerer, hvor tilbakegangen i tiden får en annen tyngde ved hjelp av metaforen. Med utgangspunkt i ”*resesjon*” og ”*negativ vekst*” som metaforer uttrykker artikkelen en prestasjonsdiskurs i forbindelse med Birkebeinerrittet, hvor resultatet fremstår som svært viktig. Innen økonomien vil resultatet, i form av overskudd eller underskudd, være indikatoren på en god eller dårlig prestasjon. På denne måten overføres resultatstyringen fra økonomien til Birkebeinerrittet hvor en dårligere tid enn fjorårets, ses på som en ’nedgang’ og et mindre bra resultat. Man har ikke prestert tilstrekkelig, samtidig som forberedelsene kunne vært gjort annerledes ved at man blir ’tatt på senga’. En av de siterte deltagerne sier også: ”*Vi får ta en evaluering i ettertid, forklarer han lattermildt (...)*”. Overskriften og deloverskriften kan også ses på som tabloidestetiske overdrivelser, hvor journalisten dramatiserer og setter konkurransen på spissen, ved å intertekstuell knytte seg opp til den økonomiske resesjonen. Overdrivelser er et velbrukt virkemiddel innen sportsjournalistikk, ”for å understreke det som blir skrevet” (Dyrdal og Lenes 1993, s. 10.). På denne måten kan man lese utdragene som en ytterligere forsterking av prestasjonsdiskursen i

Birkebeinerrittet.

I tillegg til å fungere som metafor, etablerer ”resesjon” også en intertekstuell kopling – hvordan en tekst knytter seg til andre tekster eller hendelser – til den da pågående finanskrisen som var under oppbygging i 2008 og 2009²². Her fremstår ”resesjon i Birken” som en påminnelse om nedgangstidene i økonomien og at selv ikke Birkebeinerrittet var et positivt løft for deltagerne dette året. På denne måten kan ”resesjon” i overskriften også fungere som en markør for hvem som deltar i Birkebeinerrittet, samtidig som den intertekstuelle koplingen setter resultatene inn i en større samfunnsmessig ramme.

Artikkelens ingress kan fortelle at

- *Birkebeinerrittet var for mange næringslivstopper et avbrekk fra krisetider og økonomiske utfordringer. Men topplederne måtte også se en tilbakegang i tidene for gjennomført ritt etter at føre og vær tok de fleste på sengen.*

Gjennom vinklingen og bruken av det utvalgte vokabularet medierer journalisten et syn på Birkebeinerrittet som konkurransen for de med høy utdanning og god økonomi. Vinklingen knytter på denne måten deltakelsen i Birkebeinerrittet til en klassediskurs, hvor sosial klasse, i form av utdanning og arbeid, medieres som viktig for deltakelse i konkurransen. Her fremstår rittet som en konkurranse hvor finansmenn og næringslivstopper kan koble av fra sitt faste arbeid og konkurrere mann mot mann, eller bare mot sin egen tid. I artikkelen om toppledere i Birken presenteres Birkebeinerrittet som et ”avbrekk fra krisetider” hvor resultatet kunne måles mot sine ’likesinnede’. Resultatfokuset setter også teksten inn i en prestasjonsdiskurs som kan leses som en ortodox fremstilling, hvor ressurssterke menn braker sammen i Birkebeinerrittet for å måle krefter på tvers av yrkesdisipliner. Klassediskursen medieres også i Aftenposten den 29.08.2009:

- *Folk med lengre utdanning og høy inntekt trener mer enn andre. Det kan forklare at ledere/ godt utdannede i næringslivet lar seg inspirere til å delta på Birkebeinerrittet, (...)*

²² For mer info se www.google.no: ’Sub-prime Mortgage Crisis’

og:

- *I døren til Coca-Cola-fabrikken står en kar i kjeledress og skrur på hengslene. Han rister på hodet idet trikotkledde folk fra administrasjonen fyker forbi på sykkel.*

I det siste utdraget er "kar i kjeledress" som "skrur på hengslene" valgt i stedet for ordet "vaktmester". Her kan vi også lese mannens reaksjon, da syklistene passerer, hvor han "rister på hodet". 'Møtet' mellom de to partene representerer forskjellen mellom aktivitetsnivået til de med høy og lav utdanning og kan leses som et tydelig uttrykk for klassesdiskursen.

Som metafor og intertekstuell tråd koples her aktører innenfor det økonomiske felt til idrettsfeltet og knytter Birkebeinerrittet både til en klassesdiskurs og en prestasjonsdiskurs. De ulike anvendelsene av begrepet stiller på denne måten begge krav til leserne, med tanke på tidligere kunnskap om finanskrisen eller kjennskap til begrepet "resesjon". Uten knagger å henge referansene på, vil artikkelen ikke nå det siste nivået i Faircloughs meningstype; identifikasjon. Som vist handler identifikasjon om hvordan leseren knytter seg til eller 'tenner' på (Lippe, von der 2010b) en bestemt vinkling eller sak. Handlingen representeres dermed på en måte som ikke åpner for identifikasjon og man vil som leser ikke vie artikkelen nevneverdig interesse.

Et ord eller setning viser like mye hva som er valgt, som det som ikke er valgt. I forbindelse med bruk av "resesjon" kunne journalisten valgt en rekke andre ord, mer eller mindre relatert til idrett, som beskriver en tilbakegang i prestasjonen. Alternative og mer 'tradisjonelle' sportsjournalistiske formuleringer og overskrifter kunne vært "*Baksmell i søla, Sølekrigen eller Gytjebadet*". Dette er vinklinger som vil åpnet for andre identifiseringer. Til tross for mulige alternativer, ble "resesjon" og "negativ vekst" valgt som styrende begrep i overskriften og medieringen leses dermed som et bidrag i både prestasjons- og klassesdiskursen. De nevnte eksemplene er et tydelige

eksempler på Faircloughs meningstyper²³ hvor en handling, Birkebeinerrittet, får sin representasjon gjennom diskursene – prestasjon og klasse – som åpner for en bestemt lesergruppes identifikasjon. Bruken av bestemte ord fordrer på denne måten en feltspesifikk kunnskap og gir dermed ikke samme mening, med mindre man kjenner til en økonomisk terminologi.

Prestasjonsdiskursen og klassediskursen representerer ortodoke fremstillinger i medieringen av Birkebeinerrittet. Artikler om ledere i Birkebeinerrittet og rennet har lenge vært på dagsorden og deltakelse blant toppledere er heller ikke noe nytt. Forskning har også vist at de med høy utdanning og inntekt trener mer enn lavtlønte med lite eller ingen utdanning (Vaage 2004, 2009). Dette bidrar til lesingen av den medierte klassediskursen som en ortodox fremstilling. Selv om ”resesjon i Birken” gjør koplingen mer eksplisitt, markerer den en kontinuitet, hvor denne artikkelen kan leses som den siste i rekken, av en serie tekster som forbinder deltakelse i idrett generelt og Birkebeinerrittet spesielt, til sosial klasse. Fairclough fremhever at en tekst kan bidra til enten kontinuitet eller forandring av den sosiale orden – hvordan vi oppfatter samfunnet. Her vil heterodoxi stå for forandring, ved å bringe et nytt perspektiv inn i Birkebeinerdiskursen, mens ortodoxi vil sørge for en bevaring av den allerede etablerte forståelsen av fenomenet.

Kombinasjonen, hvor klassediskursen medieres sammen med prestasjonsdiskursen, ses ikke som en tilfeldighet, men kan leses som å uttrykke en verdi eller holdning hvor karriere, prestasjon og resultater anses som tegn på vellykkethet. I denne forbindelse forsterker dette lesingen av den ortodoke diskursen. Med begreper fra Bourdieu kan man si at prestasjons- og klassediskursen skapes ved å mediere Birkebeinerrittet som konkurransen for aktører sterke på økonomisk og/ eller kulturell (utdannings)kapital. Medieringen av toppledere i Birken viser til en gruppe med høy utdanning og høy inntekt. Dette viser en mediering som søker å appellere til aktører i samfunnets øvre sjikt.

²³ Fra kapittel 3, s. 30: Fairclough trekker her frem tre sentrale *meningstyper* som har betydning for hvordan vi som lesere tolker tekster i en sosial praksis; *handlinger, representasjoner og identifisering* (Fairclough 2003a). Med identifisering menes her hvordan vi som lesere knytter oss til saken. Dette kan skje gjennom fremstillinger av bestemte personer eller perspektiver (Lippe, von der 2010b).

6.2 'Mestrings- og styrkeprøvediskurs'

På forsiden av Aftenposten søndag den 30.08.2009 kan man se et bilde²⁴ som utgjør omlag 50% av forsidens totale areal. Bildet er satt sammen av 12 mindre portrettbilder av syklister som nettopp er kommet over målstreken etter gjennomført Birkebeinerritt. Portrettbildene viser 11 menn og en kvinne. Bildene viser både kjente og ukjente ansikter, men alle de portrettede syklistene har søle i hele, eller store deler av ansiktet. Kun skiller som følge av briller eller annen beskyttelse etterlater 'rene' partier i deltagerens ansikt. Ansiktsuttrykkene oppleves som å befinne seg i spekteret fra 'utmattelse' til små smil. Bildet konnoterer den målrettede Birkebeineren, som er villig til å utsette seg for harde påkjenninger for å nå sine mål, samtidig som enkelte av bildene skaper assosiasjoner til portretter av slitne soldater i gjørmete skyttergraver under første verdenskrig. Opplevelsen av utmattelse, søle og stive blikk bidrar til å etablere assosiasjonen. Bildet kan også leses som å mediere en ortodox fremstilling av Birkebeinerrittet som en konkurranse dominert av menn, ikke ulik den fremstillingen som blir vist mediert i artikkelen den 30.08.2009: "*Villmannen*". Av de små portrettene viser 11 av 12 bilder menn med søle i ansiktet. Et bilde viser en kvinnelig utøver. Den kvinnelige utøveren har, i motsetning til de portrettede mennene, et ansiktsuttrykk som kan tolkes som apatisk. Samtidig er det viktig å ikke legge for mye i denne tolkningen, da et annet portrettbilde viser en mann med tilsvarende uttrykk i ansiktet. Dersom vi ser bildet i konteksten kan avisens hovedoverskrift, plassert over bildet, leses som å trekke ut bildets essens:

- *BIRKEN: SØLE, SLIT OG MORO*

Videre forteller ingressen under bildet:

- *Bortimot 20.000 kjente og ukjente kvinner og menn trosset i går kulde, vind, regn og gjørme for å trække de 9,46 milene fra Rena til Lillehammer.*

Gjennom forsidens overskrift og ingress fremheves Birkebeinerrittet som en fysisk og mentalt krevende styrkeprøve. Overskriften "Birken: Søle, slit og moro" kan på denne måten leses som et uttrykk for det frivillige slitet, som krones med den

²⁴ Det analyserte bildet kan ses på forsiden av denne oppgaven.

personlige gleden over et gjennomført Birkebeinerritt. "Moro" markerer et annet innhold enn det man tradisjonelt legger i en mestringsdiskurs, hvor gleden av å nå sine mål står sentralt. På denne bakgrunn tolkes ordet "moro" her som en markør for det frivillige, hvor ordet markerer konkurransen som atspredelse og noe man frivillig 'påfører seg selv', på vei til mestring. Dersom overskriften hadde sagt '*Birken: Søle og slit*', ville teksten fått et helt annet innhold. Her ville Birkebeinerrittet fremdeles fremstått som styrkeprøve, men med det frivillige perspektivet nedtonet. Videre i ingressen forsterkes Birkebeinerrittet som en styrkeprøve ved at journalisten trekker frem et knippe utfordringer rytterne måtte overvinne underveis: Kulde, vind, regn og gjørme. Faktorer som hver for seg kan holde de fleste på sofaen en vanlig lørdag, men som deltakerne "trosset" de "9,46 milene" på sykkelsetet. Her medieres dermed Birkebeinerrittet som en mental og fysisk styrkeprøve.

Modalt – hvordan taleren eller skribenten knytter seg til utsagnet – fremstår overskriften som en observasjon, som presenterer hovedtrekk fra rittet. Modaliteten gjør at utsagnet i overskriften "Søle, slit og moro" nærmest kan leses som en faktakunnskap, hvor journalisten slutter seg til budskapet i overskriften. På denne måten kan overskriften sies å ha høy grad av affinitet.

Fremhevelsen av de frivillige slitet i styrkeprøvediskursen kan tolkes som et uttrykk for tradisjonelle verdier i den protestantiske etikk – gjennom kalvinismen og pietismen –, hvor man skulle – svært forenklet – 'yte for å nyte'. I '*Den protestantiske etikk og kapitalismens ånd*' redegjør Weber (1995) for den pietistiske protestantismens rasjonelle og asketiske livsførsel og viser hvordan denne etikken kan brukes til å forklare Vest-Europas raske økonomiske utvikling under og etter den industrielle revolusjon. Kallsarbeidet – arbeid til Guds ære²⁵ – føres her tilbake til predestinasjonslæren – ideen om at man på forhånd er bestemt en plass i himmelen. I denne tankegangen ble et vellykket verdslig liv ble ansett som bevis for Guds nåde. Ideen om at Gud hjelper den som hjelper seg selv (Ibid, s. 81), førte til utviklingen av en rasjonell askese hvor arbeidet ble 'veien til'²⁶ frelsen og den endelige nytelse i

²⁵ 'Omina in majorem dei gloriam' (Weber 1995, s. 82), 'Til større ære for Gud.'

²⁶ Med bakgrunn i predestinasjonslæren er 'Veien til' her satt i anførselstegn. Man mente ikke at arbeidet kunne skaffe individer en plass i Guds rike, men hell i arbeidslivet sett på som bevis for at man hadde Guds nåde og dermed en bekreftelse av sin – på forhånd bestemte – plass i himmelen jf. (Weber 1995).

himmelen. Alle elementer av verdslig (naiv) nytelse av tilværelsen ble sett på som distraksjoner og moralsk betenkelig (Ibid.). På denne måten 'utsatte' man sin belønning til Guds rike og arbeidet hardt for å få bekreftet at man hadde nåden. Med utgangspunkt i denne korte redegjørelsen kan man lese elementer og spor fra den protestantiske etikk gjennom sitatene i mestrings- og styrkeprøvediskursen, hvor – til tross for at man i dag nyter det verdslige målet²⁷ – fremdeles kan sies og styres av kravet om 'ytelse før nytelse'. Det frivillige slitet, arbeidet, fører til at seieren – det å fullføre rittet – smaker enda bedre med blodsmak i munnen og vissheten om at man har gjort en innsats for å kunne høste og nyte fruktene²⁸.

Mestrings- og styrkeprøvediskursen kommer også til uttrykk i Aftenposten den 27.08.2001.

Dette er en feature-artikkel hvor en av Aftenpostens journalister skildrer sine opplevelser fra Birkebeinerrittet. I artikkelens overskrift kan vi lese:

- *Det er deilig etterpå!*

Videre i artikkelen avslutter journalisten med:

- *Endelig, jeg er ferdig og slitet ligger bak meg! Jeg er fornøyd med tiden min. Ett minuts forbedring fra i fjor, og merkekravet klarte jeg til tross for langt mindre trening i år enn før. Jeg legger meg ned på gulvet, ser opp i taket og tenker: Fytte grisen, dette er deilig. Nå skal det smake med biff i kveld!*

Her fremhever journalisten den gode følelsen som kommer etter man er i mål. "Det er deilig etterpå" peker på slitet man må gjennomleve før den gode følelsen setter inn. Det er først etter man er i mål at det er deilig. På denne måten kan vi lese både en mestringsdiskurs og en styrkeprøvediskurs ut av overskriften. Mestringsdiskursen kommer frem gjennom det som blir uttalt; at det er deilig etterpå. Samtidig kan man lese en fysisk og psykisk styrkeprøve gjennom det som ikke blir sagt, men som ligger

²⁷ Weber fremhever at "kallsplikten" i dag har mistet sin religiøs-etiske mening og vandrer rundt i vårt liv som "et gjenferd av fortidens religiøse innhold" (Weber 1995, s. 117).

²⁸ Her kan man trekke paralleller til dagens friluftsliv, hvor turen til fjelltoppen ikke føles like 'fortjent' dersom man ikke samtidig kan kjenne svetten i panne og rygg, eller utsagnet "Har du gjort deg fortjent til (...)?"

latent i uttrykket. Fremhevelsen av opplevelsen etterpå, indikerer et slit før. Her kan tittelen også leses som en diskurs i Birkebeinerrittet som en fysisk og psykisk styrkeprøve, hvor overvinnelsen krones med den gode mestringsfølelsen. Det latente i overskriften presiseres så senere i artikkelens avslutning: ”*Endelig, jeg er ferdig og slitet ligger bak meg!*” Her kan ”endelig” og utropstegnet på slutten av setningen ses som et uttrykk for mestringsdiskursen, mens ”slitet ligger bak meg” peker på styrkeprøvediskursen i Birkebeinerrittet. Setningen er en bekreftelse av prestasjonen, men samtidig en anerkjennelse av Birkebeinerrittet som en fysisk og mental styrkeprøve. Her kan man også se en utsettelse av belønningen – i tråd med den protestantiske etikk – hvor biffen smaker ekstra godt når man har gjort et arbeid for å fortjene den.

Styrkeprøven kommer også tydelig til uttrykk i Aftenposten den 24.08.2001:

- *Vi er forberedt på at det blir vondt, alt fra for mye melkesyre i bena til punktering. Uff, dette kan virkelig bli et mareritt.*

Både mestringsdiskursen og styrkeprøven medieres også i Aftenposten den 26.08.2008:

- *Men når man kommer i mål, etter å ha slitt i så mange oppoverbakker, gir det en stor tilfredsstillelse. Den følelsen videreformidles nok til andre, (...).*

Her kan ”stor tilfredsstillelse” ses på som et uttrykk for mestringsdiskursen, mens ”etter å ha slitt i så mange oppoverbakker” markerer diskursen om styrkeprøven. Birkebeinerrittet som en styrkeprøve og utfordring kommer tydeligst frem i Aftenposten den 31.08.2008. Artikkelens overskrift og deloverskrift forteller:

- *På ville veier*
- *Tøft møte med Birken for Kurt Asle Arvesen*

Arvesen var da artikkelen ble skrevet en av Norges beste landeveissyklister og har gjennom sine prestasjoner og erfaring tilegnet seg høy symbolsk kapital på sykkelfeltet i Norge. ”På ville veier” kan på denne måten leses som å spille på

Arvesens posisjon som toppsyklist, men som i Birken ble 'fisk på land', hvor vannet er landeveien, mens terrenget blir "på ville veier". Han er her syklisten utenfor sitt rette element og fikk, som deloverskriften forteller "et tøft møte med Birken".

Medieringen av "et tøft møte med Birken" for en av Norges beste syklist gjør at artikkelen kan leses som et uttrykk i diskursen Birkebeinerrittet som en styrkeprøve, hvor Birkebeinerrittet leses som en utfordring for selv en av de beste.

Mestrings- og strykeprøvediskrusen kommer også til uttrykk i Aftenposten den 23.08.2006. Teksten er en nyhetsartikkel om to syklist som skal sykle Birkebeinerrittet på munisykler (etthjuls terrengsykkel). Artikkelen utgjør nesten en hel side og artikkelens bilde utgjør ca. 1/3 av tekstens samlede areal. På bildet kan vi se to syklist i full utrustning på hver sin munisykkel langs en grusvei. Bildet er et karakteristisk nyhetsfoto jf. Hillesund (1994), som illustrer et forhold i teksten og viser de intervjuede personene. Bildet vil derfor ikke bli analysert ytterligere.

I Artikkelens hovedoverskrift kan vi lese:

- *Ni mil på ett hjul*

Rett under hovedoverskriften kommer en deloverskrift som henger sammen med hovedoverskriften:

- *Her er Birkens glade gladiatorer*

"Ni mil på ett hjul" forklarer artikkelens tema og underoverskriften fungerer på denne måten som en videre utdyping, hvor handlingen – "Ni mil på ett hjul" – settes inn i perspektiv.

Ordet "gladiator" kan tolkes som en intertekstuell kopling mellom syklistene og Romas arenakrigere, som kjempet på liv og død til publikums underholdning. Den intertekstuelle koplingen som etableres med "gladiator" kan føre tankene over på det fysisk og psykisk krevende, med liv og død som ytterste innsats. Birkebeinerrittet fremstår på denne måten som en kamp, hvor syklistene på kjempe seg frem og overvinne løypa for å fullføre (eller overleve). Den intertekstuelle koplingen kan på

denne måten leses som å mediere en styrkeprøvediskurs i Birkebeinerrittet. Samtidig gjør prefikset ”glade” at setningen gis et helt annet innhold. ”Glade” og ”gladiatorer” er to ord man ikke normalt tenker sammen, men som her danner utgangspunkt for medieringen av mestringsdiskursen. Ved å trekke sammen de to – på mange måter motstridende – ordene, gis overskriften et nytt meningsinnhold. Gjennom kombinasjonen av ordene, til setningen ”*Birkens glade gladiatorer*”, medieres Birkebeinerrittet som en fysisk krevende kamp, men som deltagerne gjennomgår frivillig og med glede. Kombinasjonen av ordene gjør at man kan lese ”*Birkens glade gladiatorer*” inn i en mestringsdiskurs i forbindelse med Birkebeinerrittet. Syklistene utfordrer egen vilje og fysikk for å fullføre rittet på en annerledes måte. Her er det ikke resultatet av prestasjonen som teller, men den personlige viljen og prestasjonen i seg selv.

Bruken av ”gladiator”, som intertekstuell kobling og metafor, kan her ses som et uttrykk for tabloidestetikk, hvor dramatisering av enkle forhold er et sentralt verktøy (Allern 2001), i tillegg fremstår etthjulssykkel i Birkebeinerrittet som ganske unormalt og sensasjonelt. Samtidig kan bruk av ”gladiator” som metafor i forbindelse med Birkebeinerrittet karakteriseres som en overdrivelse, hvor man trekker på assosiasjoner om ”liv og død”. Til tross for dette bidrar prefikset ”glade” til å fjerne noe av alvor og dramatikken som ordet ”gladiator” kan sies å romme.

Videre kan artikkelen også leses som å mediere en ortodox fremstilling av en maskulin kjønnspraksis. Gjennom den intertekstuelle koplingen til gladiatorer, etableres en relasjon til en praksis som bygger på det stereotyp maskuline. Gladiatorkamper var forbeholdt menn og gladiatorene var menn. Fysisk assosieres gladiatorer i dag med renessansekunstens idealer, hvor den maskuline fysikk er tydelig fremtredende. De mannlige etthjulssyklistene utviser dermed tradisjonelle maskuline egenskaper som mot, viljestyrke og hardhet. Denne tolkningen vises også i beskrivelsen lenger ute i teksten, hvor journalisten forteller at mennene nå består av ”*stål og betong*”. Her knyttes syklistene til stereotyp maskuline egenskaper som hardhet og målrettethet. Stål er vanskelig å bøye og bryte ned, likeså med betong og kombinasjonen skaper armering. Fremstillingen av mannlige syklistere viser til en ortodox kjønnsdiskurs og både mestrings- og styrkeprøvediskursen kan leses som et uttrykk for ortodoksi, hvor Birkebeinerrittet primært medieres som en maskulin arena. Den ortodokse kjønnsdiskursen illustrerer hvordan mestrings- og styrkeprøvediskursen

kan karakteriseres som ortodoksi, ved at man trekker på tradisjonelle kjønnspraksiser hvor det handler om å vise en målrettethet og evne til å motstå ytre påkjenninger.

6.3 'Vær beredt!' – En 'forberedelsesdiskurs'

I Aftenpostens artikkel den 27.08.2009 kan man lese det jeg har valgt å karakterisere som en 'forberedelsesdiskurs'. Teksten retter fokus mot fair play og god sportsånd i forbindelse med Birkebeinerrittet. Artikkelen går over to sider og består av et stort bilde som utgjør ca. 50 % av artikkelens samlede størrelse. Bildeteksten forteller at bildet viser en situasjon fra rittet i 2004, hvor to syklister kolliderer og er på vei mot bakken. Til venstre i bildet kan man se en tredje syklist i ferd med å passere de to fallende syklister. Bildet er et typisk illustrasjonsfoto i en avisartikkel, som viser til et forhold i teksten og vil derfor ikke bli behandlet nærmere her. Artikkelens tittel lyder:

- *Hva ville du ha gjort?*

I overskriften er "du" farget rød og uthevet i kursiv. Artikkelen kan tolkes som å appellere direkte til leseren og deltakere i Birkebeinerrittet, hvor det oppfordres til å ta stilling til dette spørsmålet. Overskriften kan også leses som en generell refleksjon knyttet til fair play, men som følge av uthevelsen "du", tolkes dette som en direkte henvendelse til deltakerne i Birkebeinerrittet. På grunn av sin formulering som spørsmål, fremstår overskriften med høy grad av affinitet. Formuleringen av overskriften til et spørsmål gjør setningen mer personlig og peker dermed på en høy grad av tilslutning fra skribentens side. Overskriften kunne hatt andre formuleringer, som ville uttrykt betydelig lavere grad av affinitet enn "Hva ville du ha gjort?". Både selve formuleringen og den direkte henvendelsen til leseren, gjennom bruk av et uthevet og rødfarget personlig pronomen - "du", fremmer en tettere relasjon til teksten enn alternative overskrifter som: "Belønner fair play med fratrekk i tiden". Denne konstruerte overskriften uttrykker en mer informativ tone, med en indirekte referanse til en kilde og viser dermed tydeligere graden av affinitet i artikkelens overskrift. Inngressen tydeliggjør spørsmålet:

- *BIRKEN. I løpet av denne helgens Birkebeinerritt vil flere av deltagerne skade seg og trenge hjelp. Stopper du for å hjelpe? Arrangøren belønner fair play med fratrekk i tiden.*

Teksten retter seg mot de leserne som skal sykle årets Birkebeinerritt. "du" i både overskrift og ingress tydeliggjør denne henvendelsen. Artikkelen kan leses som en mental forberedelse, hvor leserne på forhånd gis en mulighet til å reflektere over problemstillingen, før de eventuelt befinner seg i situasjonen. Teksten kan også leses som en kritikk av prestasjonsjaget innen mosjonsidrett generelt og Birkebeinerrittet spesielt, hvor deltakere gir alt for eget resultat og glemmer sine konkurrenter. Teksten kan derfor også leses som en 'heterodox prestasjonsdiskurs'. Som et perspektiv på dette, kobler artikkelen seg intertekstuellet til to nære episoder fra toppidretten, hvor Peter Kovacs scoret på en skadet Håkon Opdal og orienteringsløper Anders Nordberg ofret en VM-medalje for å hjelpe en skadet konkurrent. De nevnte episodene representerer hver sin side av fair play, hvor Kovacs i ettertid måtte tåle sterk kritikk og Nordberg som ble hyllet som helt. I tillegg gis det informasjon til leserne at arrangøren vil gi fratrekk i tiden, dersom man stanser for å assistere andre syklister som trenger hjelp. Artikkelen kan gjennom tema leses inn i en fair play-diskurs, men på grunn av vinklingen tolkes teksten som et uttrykk for den identifiserte 'forberedelsesdiskursen'.

Aftenposten den 24.08.2011 handler om værutsiktene for det kommende Birkebeinerrittet. Artikkelen er en liten nyhetsartikkel som utgjør ca. 2/3 av avissidens totale areal. Artikkelen består av et bilde som viser en person som kolliderer på sykkel. Bildet fremstår som et typisk illustrasjonsfoto, som viser til et forhold i teksten, samtidig som det fungerer som en intertekstuell tråd til tidligere konkurranser. Bildeteksten forteller at bildet er hentet fra Birkebeinerrittet to år tidligere. På bildet står sykkelen loddrett i lufta, med styre og framhjul plantet i en søledam og syklisten treffer bakken med ansiktet først. Bildet er knipset i det syklisten treffer bakken.

Artikkelens hovedoverskrift forteller:

- *Vær beredt!*

Like under hovedoverskriften, kan man lese to deloverskrifter:

- *Klart for nytt sølemarerritt*
- *Mange brøt i fjor*

I ingressen blir overskriftene satt inn i rammen:

- *Værgudene vil trolig score hat trick under årets Birkebeinerritt. Lørdag skal det falle 15 millimeter nedbør på Lillehammer.*

Bildet, i kombinasjon med deloverskriftene "*Klart for nytt sølemareritt*" og "*Mange brøt i fjor*" etablerer en intertekstuell kopling til fjorårets og tidligere konkurranser, hvor været også var dårlig. Artikkelen uttrykker en manifest intertekstualitet til fjorårets konkurranse, hvor leserens kunnskap om, eller erfaring fra, tidligere års konkurranser står sentralt. Samtidig får lesere, som ikke har tilsvarende kjennskap til ritt, en indikasjon av forholdene gjennom artikkelens bilde fra 2009.

Som tidligere speider kan overskriften "*Vær beredt*" også leses som å knytte seg intertekstuell til speiderforeningens motto "*Alltid beredt*". Artikkelen fremstår på denne måten ytterligere som en oppfordring til leseren, om å gjøre alle nødvendige forberedelser før Birkebeinerrittet.

Videre viser "*Vær beredt!*" en form for modalitet, hvor overskriften fremstår som en kategorisk oppfordring. Formen "*Vær beredt!*" fremstår her som fakta og det vises ikke til en ekstern kilde. På denne måten kan modaliteten tolkes som å vise til en høy grad av 'affinitet' – graden taleren, eller skribenten, slutter seg til budskapet.

Overskriften kan slik leses som en samlet oppfordring fra Aftenposten til leserne om å forberede seg på krevende forhold. Graden av affinitet illustreres dersom man setter opp en alternativ formulering til den eksisterende overskriften: "*Arrangøren: Vær beredt!*". I den konstruerte overskriften reduseres skribentens affinitet til setningen ved å vise til en ekstern kilde. Den alternative overskriften viser dermed på en tydelig måte journalistens affinitet til overskriften og medierer på denne måten en diskurs om forberedelse og planlegging til Birkebeinerrittet.

Den medierte forberedelsesdiskursen kan også leses i Aftenposten fra 25.08.2010.

Teksten knytter seg til Birkebeinerrittet i 2009, da flere deltakere ble syke etter å ha fått i seg gjørme under konkurransen. Gjennom artikkelen forbereder avisen deltakerne på utfordringene som kan møte dem under årets ritt.

I artikkeloverskriften kan vi lese:

- *Spytt ut i Birken!*

Videre følger en mindre underoverskrift som forteller

- *Slik unngår du bakterier og parasitter*

Videre forklarer ingressen artikkelens ramme:

- *Møkk og søle kan ødelegge for deltagerne i helgens Birkebeinerritt. I fjor ble hver femte deltager syk.*

Denne artikkeloverskriften benytter en modalitet med høy grad av journalistens affinitet. ”*Spytt ut i Birken!*” står her uten kilde og overskriften leses som en direkte anbefaling til leserne. Overskriften fremmer et konkret og kortfattet budskap, hvor utropstegnet kan leses som en markør for graden av affinitet. Setningen blir her til et utsagn fra taler til mottaker, hvor taleren kan være avisen og leserne og potensielle birkebeinere er mottakerne.

Underoverskriften tydeliggjør også hvem teksten henvender seg til: ”*Slik unngår du bakterier og parasitter*”. Bruken av ”du” viser her tydelig hvem artikkelen henvender seg til og føyer seg inn i rekken av såkalt ’DU-journalistikk’ (Veum 2011). Samtidig løfter ingressen teksten til et mer generelt nivå ved å bruke ordet ”deltagerne” som henvisning til syklistene. Setningen blir dermed mer observerende enn overskriften som benytter en ’du’-form.

Samtidig knytter teksten seg intertekstuellet til fjorårets ritt gjennom setningen: ”*I fjor ble hver femte deltager syk*”. Den intertekstuelle referansen til fjorårets konkurranse fremhever risikoen man løper ved å ikke benytte seg av de rådene som gis i artikkelen, samtidig som formen både kan leses som informasjon til nye lesere som ikke kjenner til saken og en påminnelse til de som var med. Man må derfor, som deltaker, være bevisst de valgene man tar underveis for å unngå sykdom. Gjennom de riktige forberedelsene og forhåndsreglene, kan man komme gjennom Birkebeinerrittet med helsen i behold. På denne måten medieres forberedelsesdiskursen gjennom

artikkelen. Forberedelsesdiskursen kan ses som et uttrykk for ortodoksi, gjennom sin vektlegging av forberedelser og planlegging.

Den presenterte forberedelsesdiskursen kan ses som et uttrykk for den protestantiske arbeidsetikken – som jeg tidligere var inne på i forbindelse med mestrings- og styrkeprøvediskursen.

I pietistisk og kalvinistisk tro var det gode og vel gjennomførte arbeidet et viktig mål (Weber 1995). Gode forberedelser er også en del av arbeidet og tanken om at man ikke kan forvente å få servert resultater uten egeninnsats, griper på denne måten direkte inn i den protestantiske arbeidsetikken. Forberedelser kan ta ulik form, hvor praktisk, fysisk og mental planlegging kan leses som sentral del av forberedelsene og arbeidet. Dersom man har som ønske å gjøre et godt arbeid, må man også gjøre tilstrekkelige forberedelser.

Tanken om gode forberedelser og betydningen dette har for gode prestasjoner, trer særlig tydelig frem innenfor næringslivet, hvor store verdier kan stå på spill. Her fremstår forberedelsene, i likhet med idretten, som særlig viktige. Tanken om forberedelsene som en viktig del av den protestantiske arbeidsetikken kan også leses i *'Den protestantiske etikk'*:

- Hvis Gud viser deg en vei hvor du på lovlig vis kan få mer enn på en annen vei (uten skade på din sjel eller på noen annen), og du avslår dette og velger den mindre innbringende vei, da motvirker du et av formålene med ditt kall, (...). (Ibid, s. 106)

En rasjonell kalkulering av de mer eller mindre innbringende veiene, som uttrykkes i det gjengitte sitatet, gjør forberedelsene til en viktig del av arbeidet. I sin opprinnelige tolkning var hensikten å øke den økonomiske gevinsten – som så ikke skulle nyttes og sløses, men reinvesteres i nytt arbeid. I dag kan man lese en verdsliggjøring av denne tanken, hvor – med utgangspunkt i Birkebeinerrittet – målet er å gjennomføre på best mulig tid og nå sine mål.

Med utgangspunkt i tanken om 'levninger' fra den protestantiske etikk i dagens individer som deltar i Birkebeinerrittet, vil en heterodox diskurs her presentert Birkebeinerrittet som et stuntprosjekt hvor man uten trening og refleksjon hiver seg

med i konkurransen. Heterodoxien ville her etableres ved å bryte med den doxa (klassifiseringer og systematiseringer som anses som naturlige innenfor et felt eller samfunnet som helhet) – i så tilfelle svært utvannet – finnes igjen i aktørenes habitus²⁹.

²⁹ Bourdieus habitusbegrep fremstår som velegnet til å forklare den rolle eventuelle rester fra en slik etikk kan tilskrives, ved å ligge latent i individers 'ryggmarg'. Habitus er i følge Bourdieu (2010) disposisjoner (mulighetsbetingelse), som mer eller mindre bevisst, er styrende for de valgt vi gjør i det sosiale rom. Spor etter en protestantisk etikk – i en svært verdsliggjort form i dagens samfunn – er på denne måten en slik ubevisst 'disposisjon' som definerer hvordan vi velger og vurderer blant annet egen innsats og opplevelse av noe som fortjent.

6.4 'Ortodox heltediskurs', men også 'myk' heterodox mann

I en artikkelen i Aftenposten 30.08.2009, kan man lese et intervju med Kjell Karlsen, som har syklet inn til seier i klassen 44-49 år og klasseseier i Birkebeinerrittet for tredje gang. Artikkelen består av et stort bilde av Karlsen som utgjør ca. 50% av artikkelens samlede areal. Artikkelen består av sitater fra Karlsen, men er ellers dominert av journalistens referat. Artikkelens interaksjonelle kontroll ligger dermed primært hos journalisten.

På bildet står Karlsen å holder rundt styret på sykkelen. Sykkeltrøya, bukse og ansikt er fullt av søle. Blikket er rettet fremover, munnen er åpen og tunga henger 'på haka'. Ved siden av bildet er artikkelens overskrift skrevet med store svarte bokstaver:

- ***Villmannen***

Overskriften fremstår som en kategorisk modalitet, hvor utsagnet kan leses som en bekreftelse av fakta og innebærer en høy grad av affinitet.

Videre i ingressen kan vi lese

- *Kjell Karlsen ble aldri norgesmester på ski. Men i går vant han sin tredje seier i en av Birkebeinerrittets aller tøffeste klasser. Det gjør ham til klassens Petter Northug.*

'Villmannen' er en velbrukt og potensielt utslitt, karakteristikk i media. Begrepet benyttes til å vise til sterke prestasjoner og personer som lever eller presterer utenfor det 'normale'³⁰. 'Villmannen' kan leses som en selvstendig ortodox diskurs, på grunn av sin gjentatte bruk i forbindelse med handlinger som anses som ekstreme eller unormale. Til tross for dette vil 'villmannen' her tolkes som et uttrykk for en tradisjonell maskulin heltediskurs, hvor man trekker på en (ortodox) hegemonisk maskulin kjønnspraksis. Hegemonisk maskulinitet innebærer en strategi som

³⁰ Et raskt søk på Google viser til 220.000 resultater på søkeordet 'villmann' hvor tekstene hovedsakelig er relatert til friluftsliv, krevende ekspedisjoner, idrettsutøvere eller sterke idrettsprestasjoner. I flere tekster benyttes 'villmannen' som en hedersbetegnelse på individer og deres handlinger.

legitimerer en patriarkalsk dominans og tilhørende undertrykking av det feminine (Connell 1995).

Intertekstuelt kobler begrepet 'villmannen' seg til mytologi og heraldikk. Villmannen, som begrep, stammer fra mytologier i middelalderens Europa om villmenn som levde i villmarka, i utkanten av det siviliserte (Yamamoto 2000). Villmenn representerer på denne måten noe som anses som i grenseland av det menneskelige. En villmann er det ukontrollerbare, harde og tøffe. Egenskaper som hører til det stereotyp maskuline. Bildets fremstilling av Karlsen, med søle i skjegget, på kroppen og med tunga på haka, uttrykker på denne måten også en villmann.

Yamamoto (Ibid.) fremholder i forbindelse med 'villmenn' at villmarka må ses som et sted i grenseland til sivilisasjonen, befolket av individer som beveger seg på grensen av 'menneskelig' aktivitet. Med utgangspunkt i denne tolkningen vil dermed en person som karakteriseres som 'villmann' ha egenskaper som grenser til det 'umenneskelige' og ikke anses som helt normale. Dersom man trekker linjene tilbake til romantikken ser man også en dyrking av en form for 'villmann'. 'The noble Savage', individet i ytterkanten av det siviliserte, ble løftet frem som helt og ideal (Høiris 2008). Med denne tolkningen medierer overskriften intertekstuelt en heltediskurs i forbindelse med Birkebeinerrittet.

Heltediskursen medieres også gjennom ingressen, som intertekstuelt knytter seg til Petter Northug og hans prestasjoner i langrennssporet gjennom setningen "Det gjør ham til klassens Petter Northug". Northugs gjennombrudd kom i 2006 da han ble yngste vinner av verdenscuprenn og slo her etablerte skiløpere som Tobias Angerer og Axel Teichmann. Etter dette ble Northug særlig kjent gjennom en rekke overlegne seire³¹. Herfra utviklet skiløperen seg og etablerte seg i løpet av få år i verdenstoppen³². Vogler (1998/2007) har skrevet en idealtypisk 'modell' for den gode heltehistorien. Boka "The Writers Journey" kan bidra til å forstå hvordan individer, gjennom ekstraordinære bragder skapes som helter i samfunnet. Northug kan dermed,

³¹ Northugs kanskje mest kjente sitat – "Barneskirenn!" – trekker på skiløperens overlegenhet i sporet (VG 2007)

³² Her er det viktig å huske på at artikkelen ble skrevet mens Northug var en skiløper 'in the making'. Med utgangspunkt i Voglers (1998/2007) heltereiser, var Northug er på vei oppover. En helt i ferd med sine første prøvelser. I dag kan man stille spørsmål om Northug har nådd Voglers nivå hvor helten blir merket?

hvis vi ser utviklingen i lys av sider ved Vogler (Ibid.), leses som en moderne idrettshelt hvor utøveren kom fra utkanten, tok utfordringen og seiret.

Myter inneholder et bredt spekter av helter og fortellinger og et samfunn uten myter eksisterer ikke (Lippe, von der 2010a). Myter kan forstås som forenklinger og konstruerte bilder av den virkelige verden, og kan på denne måten bidra til å avdekke hvilke verdier, holdninger eller kulturelle koder som er styrende i samfunnet (Ibid.). Helter kan leses som å "(...) være symboler på hvor grensene går for den sosiale orden". (Ibid., s. 235). Heltene beveger seg på denne grensen og kan gjennom sine handlinger og prestasjoner, være en kilde til inspirasjon for andre mennesker. Helter skiller seg fra kjendiser og selebriteter ved at "Helter og heltinner, derimot, av alle slag må selv gjøre noe ekstraordinært for å bli sett på som en helt" (Ibid., s. 236), samtidig som oppfattelsen av helter – og dertil hørende kriterier for å kategoriseres som helt – vil variere avhengig av den kulturen man befinner seg i (Wannel 2002). Samtidig kan det sies å være enighet om at det er gjennom prestasjonen og innsatsen heltene fremstår som en helt og ikke bare som 'nok en kjent person'.

Wannel (Ibid.) fremhever at ekte helter er en mangelvare i dagens vestlige verden. Polene er erobret, fjelltoppene 'beseiret', teknologi og vitenskap bryter ned gamle barrierer, fører verden inn i stua og medfører blant annet at dagens moderne angrepskriger – som i økende grad er en krig om teknologi – ikke lenger gjør soldater til helter på samme måte som tidligere. Samfunnet står da tilbake med idrettsutøverne og sporten som, gjennom fysiske prestasjoner og målrettethet, kan utmerke seg på en ekstraordinær måte (Ibid.).

Den intertekstuelle koplingen til Northug gjør at vi som lesere opplever Karlsen som en overlegen vinner i Birkebeinerrittet og syklisten medieres – gjennom den intertekstuelle koplingen til Northug – som en idrettshelt. Selv om det er rom for å diskutere om dagens idrettsutøvere kan leses som 'idrettshelter', eller om de kanskje i stedet bør karakteriseres som 'idrettsmodeller' (Lippe, von der 2011), fremstår den intertekstuelle koplingen som en mediering av en heldediskurs hvor det trekkes på heltestatusen til en kjent idrettsutøver. Fremstillingen kan leses som at journalisten 'låner' noe av Northugs heltestatus og overfører denne til Karlsen.

Heltediskursen medieres også videre ved å trekke på anerkjennelsen og respekten en seier i Birkebeinerrittet gir. Journalisten skriver:

- *Å vinne en av de tøffeste klassene i Birken gir kred. Mye kred. Blant likesinnede er mennesker som Kjell Karlsen de store, store forbildene.*
- *Som vinner av 44-49- årsklassen og klassevinner for tredje gang i Birkebeinerrittet er Kjell Karlsen blant de galeste av de gale.*

”Galeste av de gale” kan her tolkes som å spille intertekstuellet på artikkelens tittel ’Villmannen’. Av alle gale villmenn som deltar i Birkebeinerrittet fremstår Karlsen som den mest ekstreme. Hvor de ’normale’ er sivilisasjonen, vil villmenn og de gale befinne seg i ytterkanten. Gjennom utsagnet marker journalisten en distanse til prestasjonen, som ikke er forbeholdt alle. Utsagnet kan også– i relasjon til overskriften ”Villmannen” – leses som å spille på romantikkens opphøyelse av den ’gale’, ansett som fri fra sivilisasjonens lenker og fri til å gå sine egne veier. Til tross for et brudd med synet på det ’normale’ er utøveren noen å fremholde som ideal. På denne måten medieres helten, han å se opp til, videre. Her kan man lese at Karlsen kvalifiserer til en helt ved å prestere noe ekstraordinært. Klassevinner av Birkebeinerrittet for tredje gang og den siste seieren i en av rittets hardeste klasser, er en prestasjon utenom det vanlige som kvalifiserer Karlsen til en helt. Samtidig kan utsagnet ’Galeste av de gale’ leses som en distansering fra deltakerne i Birken, hvor det etableres en oss og dem tanke. En slik avstand kan bidra til å åpne for identifisering blant lesere som ikke selv deltar, men ser på konkurransen som ’ren galskap’. Her kan man lese utdraget som et forsøk på å nå et bredere lesergruppe.

Videre siteres Karlsen

- *Det handler om å prestere. Om å alltid sette seg nye mål. Kan jeg komme enda høyere? Og så handler det selvfølgelig om prestisje. Man får jo anseelse av dette. Alle som kommer innom og gratulerer meg, har egentlig samme mål. Og det er her jeg startet.*

De to utdragene peker på anerkjennelsen man oppnår ved å prestere. Anseelse er en abstrakt gode som kommer som et resultat av en innsats og kan knyttes til Bourdieus begrep om symbolsk kapital. Symbolsk kapital er kapital, i hvilken som helst form, som på et bestemt felt anses som verdifull og bidrar til å gi aktøren anerkjennelse, autoritet og respekt innenfor det gitte feltet (Bourdieu 2006). Karlsen kan her tolkes som den vellykkede helten, som andre deltakere i rittet kan se opp til og strekke seg etter. Fra sitatet kan vi også lese en tradisjonell og ortodox prestasjonsdiskurs³³ - i utsagnet ”*Det handler om å prestere. Om å alltid sette seg nye mål*”. Videre kan sitatet ”*Kan jeg komme enda høyere?*” leses som å spille på de Olympiske lekers motto om *Citius, altius, fortius*³⁴. Her medieres Karlsen som en ekte idrettsmann som alltid søker nye høyder og jakter resultatet. Denne fremstillingen kan tolkes som å forsterke den medierte hellediskursen og styrker Karlsens symbolske kapital som en seriøs idrettsmann i ’Birkebeinerfeltet’, samtidig som den er et tydelig uttrykk for en prestasjonsdiskurs i Birkebeinerrittet.

’Familien først’

I tillegg til å mediere tradisjonelle ortodoke diskurser som villmannen og helten, består artikkelen av en heterodox diskurs hvor det tøffe og harde modereres mot en familiediskurs, hvor mannen presenteres som en omsorgsperson og del av familien. Denne diskursen representerer heterodoxi, ved å fremsette et nytt og alternativt perspektiv i Birkebeinerdiskursen som en alternativ mediering til den harde, selvstendige stereotype mannen.

I artikkelen om Kjell Karlsen den 30.08.2009 kan vi lese:

- ***Familien først.*** *Hvor lenge han kan fortsette å satse alt, kommer imidlertid an på familien. For ja, familien er fortsatt viktigst for Kjell Karlsen. En familie det hender han har dårlig samvittighet for.*

³³ Av hensyn til analysens struktur har jeg valgt å ikke behandle dette utsagnet i analysen av prestasjonsdiskursen (6.1), men viser her at den er notert.

³⁴ Raskere, høyere, sterkere

Her trekkes det frem at prestasjonen – tredje seier i Birkebeinerrittet – kommer i tillegg til å ha familie. Det fremgår av utdraget at han enkelte ganger har dårlig samvittighet overfor familien. Dette utdraget kan, med utgangspunkt i Vogler (1998/2007), tolkes som at helten sliter med en personlig konflikt hvor prøvelsen – å prestere i Birkebeinerrittet og å være med familien – setter helten på prøve. Her fremstilles helten som en som er villig til å ofre den tøffe heltestatusen, til fordel for å bli en familiehelt. Den heterodoxe diskursen kan også leses som to dimensjoner for selvrealisering. Fremstillingen viser dermed en ortodox form for selvrealisering, gjennom målbare prestasjoner og anerkjennelse i det offentlige rom. Dette er selvrealisering i form av idrettsmannen og idrettshelten og støtter seg til en tradisjonelt syn på det maskuline og feminine. Samtidig peker diskursen på en mer personlig selvrealisering gjennom familie og barn. Denne dimensjonen trekkes i sitatet frem som vel så viktig. Familiediskursen medierer et nytt perspektiv på kjønnede praksiser for hva som er maskulint og feminint, hvor man bryter med en 'tradisjonell' maskulin kjønnspraksis og medierer en mann med følelser og omtanke for de rundt seg.

Den heterodoxe diskursen, hvor Karlsen formidles som en 'myk' familiemann, er analysert fordi den viser en interessant blanding av diskurser, hvor en ortodox heltediskurs, knyttet til en tradisjonell maskulin kjønnspraksis, modereres opp mot en familiediskurs, som fremstiller en heterodox maskulin kjønnspraksis.

Helten og villmannen representerer uttrykk for en ortodox fremstilling i medieringen av mannlige idrettsutøvere. Den tradisjonelle heltediskursen kan leses gjennom en høy grad av interaksjonell kontroll fra journalistens side. Her kan vi lese spor etter en tradisjonell oppfattelse av den maskuline praksis, hvor helten assosieres med og medieres som, en tøff og hard idrettsmann³⁵. Det hegemonisk maskuline er ortodoksi og en helt vil dermed naturlig assosieres med stereotyp maskuline egenskaper som fysisk styrke, mot og aggressivitet (Connell 1995). Samtidig representerer familiediskursen en heterodox fremstilling av utøveren som trekker frem tradisjonelt 'myke' verdier som omsorg og omtanke for familien³⁶. Dette er egenskaper som tradisjonelt assosieres med en kvinnelig kjønnspraksis og bryter med en tradisjonell

³⁵ Som illustrasjon har Store norske leksikon har følgende beskrivelse av 'maskulinitet': "Som maskuline egenskaper regnes bl.a. dristighet, påståelighet, dominans, uavhengighet og instrumentalitet."

³⁶Tilsvarende med 'feminitet': "Det typisk feminine kan defineres som følsomhet og evne til omsorg."

oppfatning av en hegemonisk maskulin kjønnspraksis. Den heterodoke maskuline kjønnspraksis kan også leses i Aftenposten den 27.08.2008 "Barn ingen hindring". Her medieres også mannen som familiefar, med barn i sykkelvogn i Birkebeinerrittet. Dette bryter med en ortodox fremstilling av den selvstendige, harde og prestasjonsorienterte mannen i Birkebeinerrittet. Denne diskursen kan også ses i sammenheng med den potensielt heterodoke kjønnsdiskursen, men her med et alternativ til den hegemonisk maskuline kjønnspraksis.

Familiediskursen og den 'myke' heltens bidrar på denne måten med noe nytt i Birkebeinerdiskursen, hvor utøveren ikke bare er en hardtarbeidende egoistisk villmann, men også en familiefar med omtanke for de rundt seg. Denne diskursen medieres da journalistens interaksjonelle kontroll reduseres gjennom bruk av direkte sitat. Intervjuobjektet kan da ta større kontroll over intervjuet. Her kan vi se at den heterodoke diskursen – familiemannen – bidrar med å fremsette et nytt og alternativt perspektiv, som står opp mot den ortodoke diskursen i Birkebeinerrittet – idrettshelten og villmannen. Selv om jeg har valgt å kalle diskursen for en ortodox helte-diskurs, kunne denne like gjerne gått som en ortodox maskulin kjønnsdiskurs, siden teksten bygger på en stereotyp forståelse av kjønnspraksiser. Samtidig uttrykkes den ortodoke kjønnsdiskursen eksplisitt, men oppleves som en taus forventning som feltets deltakere aksepterer og tar for gitt. Slik sett fremstår medieringen av en tradisjonell maskulin kjønnspraksis som en doxa, hvor 'villmannen' tas for gitt og fremstår som en naturlig del i Birkebeinerrittet. Opplevelsen av den stereotyp maskuline kjønnspraksis forsterkes også gjennom artikkelens utvikling, hvor man eksplisitt velger å flytte fokus over på en alternativ, heterodok kjønnspraksis, hvor mannen også medieres som en familiefar med en tradisjonelt 'myk' egenskap som omsorg.

Artikkelen 'Villmannen' representerer en blanding av diskurser hvor ortodoxien, den tøffe, harde og hegemonisk maskuline idrettshelten, modereres mot en heterodok diskurs om familiemannen og den 'myke' 'familiehelten', hvor det fremsettes et alternativt perspektiv på maskulin og feminin kjønnspraksis.

Den ortodoke kjønnsdiskursen faller inn under helte-diskursen. Status ses her i forbindelse med helte-diskursen. Samtidig bygger helte-diskursen opp under og medierer en stereotyp, ortodox, maskulin kjønnspraksis.

6.5 'En potensielt heterodox kjønnsdiskurs'

I Aftenposten den 29.08.2010 kan vi lese:

Tittel: *Nei, nå var du jammen lekker*

Ingress: *Veldig slitne, men ganske så stolte kunne klubbvenninnene Stine Olsen Kirkevik og Line Halseth gi hverandre en skikkelig gjørmeblem*

Bildetekst: *Det er klart flest menn her, men sykling passer like godt for kvinner, er venninnene Stine Olsen Kirkevik (t.v.) og Line Halseth helt enige om.*

Artikkelen går over to sider og er et intervju med to kvinnelige deltagere som nettopp har kommet i mål etter gjennomført Birkebeinerritt. Teksten er Aftenpostens hovedartikkel i forbindelse med rittet i 2010.

Artikkelen består av et hovedbilde hvor de to kvinnene er fotografert etter målgang, samt to mindre bilder til høyre i artikkelen som viser begge kvinnene i aksjon, på vei ned Ballettbakken.

Hovedbildet strekker seg over to sider og utgjør ca. 40% av artikkelens totale størrelse. Bildet kan best forklares som et portrettbilde i forbindelse med en nyhetsartikkel. Analysen vil derfor i første omgang bevege seg innenfor Hillesunds (1994) beskrivende nivåer – hva man som leser umiddelbart legger merke til, en mer nøyaktig beskrivelse av bildet (denotativt nivå) og komposisjonen av bildet – for så å bevege seg over på den mer subjektive tolkningen – det konnotative nivå; hvor man gjør rede for assosiasjoner og følelser, det ideologiske nivå; hvor man undersøker om bildet representerer bestemte myter eller ideologier i samfunnet og bildet i en helhetlig kontekst med teksten.

Bildet viser umiddelbart to sølete kvinner. Kvinnene er fotografert fra brystet og opp, med fokus på ansiktene. I bakgrunnen kan man se målområdet på Lillehammer, hvor det står personer med regnjakker og paraplyer. Den ene kvinnen har hodet vendt litt bakover, har lukkede øyne og smiler. Den andre kvinnen ser rett i kamera, også hun med et stort smil. Kvinnene er kledd i sykkelbekledning, har hjelm og luer på hodet, samt trøyer fra egen (Ottestad) sykkelklubb. Begge kvinnene er fulle av søle på

draktene og i ansiktet. De gule trøyene fremhever mengden søle som har samlet seg i løpet av rittet.

På Hillesunds (1994) ideologiske nivå – hvordan bildet bygger opp om ideologier eller myter i samfunnet – kan bildet ses på som å representere en heterodox fremstilling av kvinner i media og bryter dermed med stereotype fremstillinger av hva som er maskuline og feminine kjønnspraksiser. To kvinner, med søle fra topp til tå, bryter med det tradisjonelle synet på kvinner som passive og 'minuskropper'. 'Minuskropper' spiller på den mannlige fysikk og kropp som normen innenfor idrett, hvor kvinnelig fysikk mangler de egenskapene som man tradisjonelt forbinder med den stereotyp sterke og maskuline 'plusskroppen' (Lippe, von der 2013). Synet på kvinnens fysikk som 'minuskropp' kan ses allerede hos Aristoteles, som så kvinnen som passiv, mottakende og en 'ufullstendig mann' (Dybvig og Dybvig 2003). I teksten fremstilles kvinnene i en situasjon som man tradisjonelt har forbundet med en maskulin kjønnspraksis. Konkurransidrett har historisk vært forbeholdt menn og ansett som et maskulint domene (Dahlén 2008). Ved de første moderne olympiske leker i Athen i 1896 var det ingen kvinner som deltok og det fantes en generell motstand mot kvinner i konkurransidrett (Ibid.). Kvinner ble ansett som skjøre og man fryktet at kvinnene ville miste sin fertilitet, dersom de drev med fysisk krevende idrett (Ibid.)³⁷.

Videre kan sølen i ansiktet og smilene tolkes som å trekke frem Birkebeinerrittets essens, en glede over gjennomført ritt. Bildet fremstår på denne måten som ærlig og naturlig hvor to kvinner, som akkurat har kommet i mål, portretteres uten at journalisten ber dem vaske seg i ansiktet først. Her kan man tenke på alternative fremstillinger, hvor anledningen sikkert var til stede for de to å spyle vekk den verste sølen, før bildet ble tatt. Man blir her presentert en usminket versjon av kvinner som deltar i fysisk krevende idrett. Dette skiller seg fra den mer ortodoxe fremstillingen av kvinner i media og utfordrer på denne måten en doxa i idrettens 'maskuline hegemoni' (Lippe, von der 2010a).

³⁷ Ideen om kvinner som for 'skjøre' til bestemte idretter, kan fremdeles ses i diskursen om kvinnelige hoppere i skiflygning også i dag.

Bildet står i kontrast til en mer tradisjonell oppfattelse av kvinner som 'det svake kjønn' og tidligere fremstillinger av kvinner i idrettssammenheng. Tidligere forskning har vist hvordan kvinner får en lavere dekningsgrad når de deltar i tradisjonelt 'maskuline' idretter (Koivula 1999), portretteres oftere enn menn i en situasjon helt eller delvis trukket ut fra sin idrett (Embser-Herbert og Buyesse 2004, Lippe, von der 2010a) og seksualiseres gjennom mediedekningen (Dadario 1994). Samtidig påpeker den ene kvinnen i intervjuet sin egen fremtoning, men synes ikke å vie dette større bekymring:

- *Vi ser vel ikke ut i måneskinn, men jeg tror det er mange som synes vi er ganske tøffe, (...)*

I forbindelse med fremstillingen av de kvinnelige deltagerne i Birkebeinerrittet, kan det tenkes at media på dette området har hatt det jeg vil kalle en Gunn-Rita Dahle Flesjå-effekt. De senere årene har Dahle Flesjå vært Norges ledende profil innenfor terrengsyklingen, med en rekke internasjonale seiere³⁸. I denne forbindelse kan det ha blitt mer legitimt å presentere kvinner i terrengsykling og kvinner med 'søle i ansiktet'. Man kan her stille spørsmålet om den generelt heterodoke fremstillingen av sølete og svette kvinner kan leses som ortodoksi innenfor terrengsyklingen? Men også her kan man observere en 'passivisering'³⁹ og 'ortodoks' mediering av Flesjå i aviser og fjernsyn. Det kan derfor være nærliggende å her trekke frem Bourdieus begrep 'allodoksi' – heterodoksi feilaktig erfart og levd som ortodoksi (Bourdieu 1992). Allodoksi viser til en tro om en diskurs som ortodoks, samtidig som dette perspektivet i realiteten fremstår som en heterodoks diskurs i samfunnsdebatten og dermed står opp mot den aksepterte praksis. Samtidig er det viktig å fremheve at det ikke foreligger empirisk dekning for dette og forblir nå bare påstander.

I Aftenposten den 20.08.2005 medieres også den heterodoke kjønnsdiskursen. Artikkelen er en kommentar fra en av Aftenpostens journalister, Mette Bugge. Teksten går over ca. en halv side og består også av et bilde hvor fem kvinner holder

³⁸ <http://www.gunnrita.com/result.html>

³⁹ Med passivisering menes at utøveren tas ut fra sin 'naturlige' og aktive plass i idretten og settes inn i en annen, kunstig ramme, hvor utøveren medieres som et objekt snarere enn en aktør.

en sykkel løftet over hodet på strake armer. Bildet er et karakteristisk illustrasjonsfoto som portretterer de intervjuede og vil derfor ikke bli analysert nærmere.

Artikkelens tittel lyder

- *Vi er blitt tøffere!*

Videre kan man lese av ingressen:

- *Utfordring. Over 1700 kvinner setter seg på sykkelsetet i det 98 km lange Birkebeinerrittet i dag. Jeg er en av dem, og jeg skal bli verdensmester.*

Det siste utsagnet "(...), og jeg skal bli verdensmester" kan her knyttes til den potensielt heterodokse kjønnsdiskursen ved å vise til en økt selvtillit som har vokst frem blant kvinner innenfor idretten. Kvinner har tidligere hatt en lavere selvtillit i toppidrett (Lippe, von der 2012), hvor kvinnekroppen tradisjonelt i toppidretten har blitt karakterisert som 'minuskropper' (Lippe, von der 2010a) og kvinnelige attributter blir ofte benyttet nedsettende i forbindelse med mannlig idrett (Ibid.). 'Å spille som kjerringer' er nok en kommentar som ofte nyttes i løpet av en dårlig gjennomført fotballkamp for herrer? Den mannlige fysikk og mannens yteevne har på denne måten vært malen for idrett og kvinnen har dermed ikke nådd opp til idealet. Enten er man kvinne og har 'minuskropp', eller så deltar man i 'maskuline' aktiviteter og er dermed ikke helt 'kvinnelig' Denne måten å fremstille kvinner på finner man blant annet i fjellklatringens historie, hvor kvinnelige tindebestigere mistet noe av sin 'kvinnelighet' ved å delta i klatringen – som ble ansett som et mannlig domene (Singsaas 2004). Også i dag kan man se at kvinnelige utøvere med fysisk sterke kropper og synlige muskler – som på denne måten bryter med det tradisjonelt feminine – få diskutert sin feminitet og bli betegnet med maskuline karakteristikk⁴⁰ (Lippe, von der 2010a). En kvinnelig fysikk vil, gjennom diskursen, dermed utelukkes fra 'det gode selskap'.

I denne saken fremstilles kvinnene, gjennom sin representasjon, med økt selvtillit.

Journalisten trekker også på en modalitet – hvordan skribenten eller taleren slutter seg

⁴⁰ Et eksempel på dette kan være diskusjonen rundt sprinteren Caster Semenya. Se blant annet: http://sportsillustrated.cnn.com/2012/olympics/2012/writers/david_epstein/08/09/Caster-Semenya-800-meter-final/index.html

til en setning – hvor hun identifiserer seg med alle kvinner. 'vi' viser til et subjekt og overskriften fremstår dermed ikke som et faktum, men et synspunkt på en praksis. Videre kan utsagnet om å bli verdensmester også knyttes til en mestringsdiskurs, hvor man kan føle seg som den beste i verden etter å ha nådd egne mål. Videre siteres Tone Lien, daglig leder i Birkebeinerrikket AS, i teksten. Også hennes uttalelse peker på en økt selvtillit blant norske kvinner:

- *Jenter har fått mer guts.*

Lien forklarer videre om de kvinnelige deltagerne:

- *De trår sammen med venninner, og føler ingen prestasjonsangst. (...)*

Tilbake til Aftenposten den 29.08.2010 kan man også lese

- *Line var aldri inne på tanken om verken å trekke seg før start eller å gi seg underveis. – Nei, det ville vært for pinglete.*

Sitatene ovenfor peker alle på de samme tendenser som er vurdert i det foregående. Kvinner har fått økt selvtillit og i tillegg erfart at en rekke gamle barrierer ikke lenger kan rettferdiggjøres.

Videre i teksten kan man også lese:

- *Stadig flere kvinner oppdager at ordet manndomsprøve har mistet sin kraft. Begrensningene ligger egentlig bare i hodet. Vil du og tør du, så kan du.*

Begrepet "manndomsprøve" er på mange måter en utslitt klisje i forbindelse med kjønn og kjønnsdiskursen, men brukes stadig i forbindelse med krevende utholdenhetskonkurranser på både elite- og mosjonsnivå. Begrepet springer ut fra det stereotypet synet på kvinner og menn som henholdsvis det svake og sterke kjønn, og kopler seg på et generelt nivå til en stereotyp maskulin kjønnspraksis. En gutt som ville bli kar, voksen og tatt seriøst, måtte tradisjonelt gjennomgå en "manndomsprøve" hvor tradisjonelle maskuline verdier som mot, styrke og handlingskraft ble satt på prøve. Dersom man besto testen var man å anse som mann, mens personer som feilet forble bare gutter – barn. Ordet er på denne måten ladet med

symbolsk vold hvor kvinner, uten nærmere diskusjon, ekskluderes gjennom diskursen. ”Manndomsprøve” er slik et uttrykk for en maskulin dominans, eller hegemoni, hvor mannen anses som det sterke kjønn og idretten en aktivitet som fordrer en mannlig fysikk. Bruddet med denne oppfattelsen fremheves også i teksten, ved å legge til at ”ordet (...) har mistet sin kraft”. Dette marker et tydelig brudd med den tidligere diskursen, hvor manndomsprøve var et ladet ord for kjønne praksiser. Her utfordres den gamle orden med en ny, alternativ fremstilling av kvinner som både harde, tøffe og sterke – tradisjonelle maskuline karakteristikk – , men hvor kvinnene fremdeles fremstår som kvinner og ikke ’menn i skjørt’ eller ’ufullstendige kvinner’.

”Manndomsprøve” er et gammelt begrep og knytter seg på denne måten intertekstuell til en rekke hendelser og episoder forbundet med stereotype kjønne praksiser. Samtidig kan bruken av begrepet i Aftenposten leses med en mer spesifikk kopling til avisens historie. Med Aftenposten som analyseobjekt kan begrepet ’manndomsprøve’ tolkes som å knytte seg intertekstuell til debatten om Kvinnelig deltakelse i Holmenkollstafetten: 1972-75 (Lippe, von der 2001), hvor Aftenposten, under debatten, sto som sponsor og medarrangør sammen med idrettsklubben Tjalve, som nektet kvinner å starte i løpet. ”Manndomsprøve” ble i denne debatten formidlet av *’Aksjonskomiteen for kvinnelig deltakelse i H-stafetten’* og benyttet på løpesedler i forbindelse med aksjonen (Ibid.). Begrepet har dermed tidligere vært nytt til å sette ord på en stereotyp og diskriminerende kjønn praksis i kamp for likestilling, hvor Aftenposten var involvert som aktør. Assosiasjonen til Holmenkollstafetten gjennom begrepet, blir på denne måten et eksempel på å navngi det ikke navngitte gjennom etableringen av en kjettersk diskurs, et sentralt moment i heterodoxien (Bourdieu 1992).

Kjønnsdiskurs handler om forskjellige måter å snakke om kjønn på og hvordan praksiser tilknyttet menn og kvinner oppfattes og fremstilles.

Diskursen fremhever at kvinnene kan delta på lik linje med menn, uten at de kollapser halvveis uti løypa. Kvinnenes evne til å ta over seg fysiske utfordringer kommer også frem i Aftenposten 29.08.2010:

- *Seks tøffe kvinner fra Ottestad Sykkelklubb dro til Rena grytidlig i går morges for å slite seg over fjellet, bli søkkvåte, kjempeslitne og kanskje syke.*

Bugge avslutter så artikkelen med en oppfordring til alle kvinner:

- *Og til alle kvinner som har tenkt tanken om å bli med på noe så spennende, er det bare å si: Kom igjen! Hva hindrer deg egentlig?*

Her peker journalisten på et sentralt poeng som kobler de mange sitatene sammen. Uttalelsen utfordrer den ortodokse diskursen ved å fremsette et konkret forslag, eller tankevekker som danner grunnlaget for den heterodokse diskursen. ”Hva hindrer deg egentlig” åpner for refleksjon i forbindelse med de etablerte kjønnede praksisene hvor forskjellene mellom menn og kvinner kanskje ikke er så store som man tidligere hadde trodd.

Sitatet kan dermed leses som en oppfordring til alle kvinner om å utfordre og ikke la seg styre av den etablerte ortodoksi.

Stereotype kjønnede praksiser i idretten er problematisert i flere studier (Huybers-Withers og Livingston 2010, Koivula 1999, Lippe, von der 2005, 2007, 2010ab). Kjønnede praksiser er her valgt som begrep i analysen, da dette i større grad viser til underliggende maktrelasjoner enn det alternative ’kjønnsroller’ (Lippe, von der 2010a). ’Praksis’ peker på tilstedeværelsen av et varig og permanent – mer eller mindre forventet – handlingsmønster enn det ordet ’rolle’ gjør. En ’rolle’ ses her som noe man kan tre inn og ut av, lik en skuespiller som tar på seg ulike roller, men som står fritt til å avslutte rollen når han eller hun ønsker det. ’Praksis’ ekskluderer muligheten for en umiddelbar og frivillig avslutning. Videre er kjønnede praksiser kulturelt konstruerte og vil dermed variere over tid. En kulturell konstruksjon er et skille eller avgrensing etablert for å forstå eller strukturere ulike fenomener og som er spesiell for en bestemt kultur. Siden praksisene er skapt i en bestemt kontekst, vil de etablerte praksisene kunne variere avhengig av tid og sted, og er dermed åpen for forandring.

Idrett er sentral arena hvor kvinnelige og mannlige praksiser konstitueres og hvor den maskuline kjønnspraksis – på grunn av mannens styrke og fysikk – er blitt symbol på idrettsmannen (Lippe, von der 2010a). Samtidig blir kvinner ofte satt i bakgrunnen som dekor eller mediert gjennom andre praksiser enn som den tydelige ’atleten’ (Lippe, von der 2005). Her gjelder det å bemerke at kjønnspraksisene som formidles i

tabloide medier fokuserer på toppidrettsutøvere, mens denne oppgaven ser på medieringen av et mosjonsritt. Til tross for dette kan de stereotype kjønnspraksisene, som medieres i tabloide medier i forbindelse med toppidrett, ses på som et utgangspunkt, som andre perspektiver og holdninger til kjønn, i blant annet mosjonsidrett, står opp mot eller følger etter. Med dette menes om man medierer ortodoksi eller velger å trekke på heterodoxe fremstillinger av kjønn. Denne tanken baserer seg på ideen om en tekst som både konstituerende og konstituert. Et nytt bidrag i kjønnsdiskursen – i form av en ny tekst – har mulighet til utfordre det dominerende syn, ortodoksi, ved å mediere en heterodox, alternativ, diskurs. Kampen mellom ortodoksi og heterodoksi danner utgangspunkt for henholdsvis stabilitet eller forandring i diskursen og utgjør rammene for hva som er mulig å uttale innenfor kjønnsfeltet (Bourdieu 1992).

Videre er den heterodoxe kjønnsdiskursen et tydelig eksempel på forandring i diskursen gjennom anvendelsen av en hybrid (sammensatt) diskurs. Fairclough fremhever at en diskurs kan enten bidra til kontinuitet, ved å trekke på allerede etablerte diskurser på tradisjonelle måter, eller forandring, ved å fremsette en ny diskurs eller trekke på allerede etablerte diskurser på nye måter (Jørgensen og Phillips 1999). Den heterodoxe kjønnsdiskursen kan ses som et uttrykk for den sistnevnte metoden, hvor man trekker på allerede etablerte diskurser på nye måter. I den heterodoxe kjønnsdiskursen koples en prestasjonsdiskurs med en feminin kjønnsdiskurs. Koplingen av de to, hver for seg etablerte, diskursene skaper en ny hybrid (sammensatt) diskurs som fremsetter et nytt og alternativt perspektiv i diskursen om kjønn, og et bidrag til forandring. Hybride diskurser trekker på allerede etablerte diskurser, men på nye måter (Ibid.). Det nye perspektivet blir dermed et alternativ til ortodoxien. Samtidig kan den hybride, heterodoxe kjønnsdiskursen sies å begrenses av maktrelasjoner knyttet til blant annet det maskuline som mal for fysisk prestasjon og fysisk aktivitet (Connell 1995).

Jørgensen og Phillips (1999) peker nettopp på etablerte maktrelasjoner som begrensende for nye diskurser: "Ved å trække på eksisterende diskurser på nye måder, skaber man forandring, men mulighederne for forandring begrænses af magtrelationer, som bl.a. sætter rammer for forskellige aktørers adgang til forskellige diskurser." (Ibid., s. 85).

Hegemoniet – forhandlingsprosessen om definisjonen – vil derfor begrense nye diskursers mulighet til forandring av den sosiale verden, og den heterodoxe diskursen er derfor karakterisert som potensielt heterodox, og som et bidrag til mulig forandring. Presentasjonen av den 'potensielt heterodoxe kjønnsdiskursen' kan dermed sies å bidra med nye ressurser en stadig kamp om dominans. Hegemoni er aldri stabilt, men uferdig og skiftende, hvor enighet kan ses på som et gradsspørsmål (Ibid., s. 88).

7.0 Diskusjon

I forrige kapittel ble det gjort rede for de identifiserte diskursene i Aftenpostens artikler om Birkebeinerrittet. Hensikten med analysen var å undersøke hvilke diskurser Aftenposten trekker på i sine saker om Birkebeinerrittet, for å komme nærmere et svar på hvordan avisen medierer konkurransen. Følgende diskurser ble identifisert:

Prestasjonsdiskurs – med en tilgrensende klassesdiskurs

Mestrings- og strykeprøvediskurs

Forberedelsesdiskurs

En ortodoks helte(kjønns)diskurs

En potensielt heterodoks kjønnsdiskurs

Diskurser bærer i seg bestemte holdninger og ideologier som sier noe om hvordan verden er – hvordan den oppfattes – og hvordan verden bør være, hvor betydningene bidrar til å opprettholde ulike maktrelasjoner (Grue 2011). Diskursene viser Aftenpostens perspektiv på Birkebeinerrittet, og kan på denne måten ses som et uttrykk for, eller bidrag i, en stadig pågående kamp, hvor det kjempes om å gjøre sitt syn og sine verdier gjeldende i samfunnet (Jørgensen og Phillips 1999).

Analysen i kapittel 6 beveget seg primært på Faircloughs første analysenivå: tekst og diskursiv praksis. Her ble teksten analysert og tekstenes diskurser identifisert. Samtidig ble enkelte diskurser også satt inn i en bredere kulturell ramme. I det følgende videreføres analysen på Faircloughs siste nivå, sosial praksis. I analysen av den sosiale praksis søker man å avsløre ideologier, normer og verdier som ligger i bestemte kulturer på et gitt tidspunkt. Hensikten er å avdekke kulturelle og sosiale strukturer som skaper rammen for den diskursive praksis, og åpner slik for bruk av ulike sosiologisk teori.

Analysen av den sosiale praksis kan finne sted på ulike abstraksjonsnivå i forhold til den kommunikative hendelsen (teksten) (Fairclough 1995b). Den kan inkludere diskursens umiddelbare kontekst, en bredere institusjonell ramme, eller det samfunn

eller kultur diskursen formidles i (Ibid., s. 62). Analysen av sosial praksis ble påbegynt i forrige kapittel, og videreføres her med inkludering av den større kulturelle kontekst som diskursen er en del av – med utgangspunkt i Bourdieus teori om det journalistiske felt, samt Webers teori om den protestantiske arbeidsetikken.

7.1 Det journalistiske felt

Begrepet 'det journalistiske felt' har til hensikt å belyse prosesser og begrensninger som ligger til grunn for produksjon av ulike medietekster. Bourdieu (2005) peker på feltets egne mekanismer og mener man må se på feltets egen logikk for å forstå hvorfor feltets aktører handler som de gjør. I hvor stor grad et felt kan forstås på bakgrunn av interne eller eksterne hendelser, avhenger av feltets autonomi (Ibid.). Autonomien er ikke konstant og ulike felt har ulik grad av autonomi. Begrepet autonomi sikter til i hvor stor grad et bestemt felt er underlagt, begrenset, eller avhengig av andre felt og maktforholdene i samfunnet generelt (Ibid.). Autonomi har dermed betydning for i hvilken grad vi kan se feltets handlinger som feltets 'egne' handlinger, eller som resultat av avhengighetsforhold til andre felt.

I forlengelse av feltbegrepet er det ikke tilstrekkelig å peke på eksterne forklaringer for å forstå hvorfor media produserer saker som de gjør. Feltets logikk – de maktforhold og den maktkamp som ligger til grunn for logikken – er like viktige for forståelsen, som det som skjer utenfor feltets 'fire vegger' (Bourdieu 1998).

Bourdieu (1998, 2005) redegjørelse for det journalistiske felt åpner for å forstå feltets handlinger som resultat av interne kamper. Samtidig fremhever Bourdieu (Ibid.) at det journalistiske felt er preget av en svak autonomi. Den svake selvstendigheten og særlige innflytelsen fra det økonomiske felt, har innvirkning på hva som produseres og hvilke saker som vies oppmerksomhet innenfor journalistikken. I et stadig mer kommersialisert samfunn preges de tidligere 'autonome' feltene – feltet var heller ikke tidligere helt autonomt, på grunn av sin tilknytning til det politiske felt (Bourdieu 2005) – av den sterke konkurransen om publikum og lesere. Mediehus drives som bedrifter hvor profitt, markedsundersøkelser og opplagstall i økende grad fungerer som indikasjon og styringsmekanisme for hva som er 'god journalistikk' (Ibid, s. 44). Det økte fokus på inntekter er med på å legge dagens journalistikk i nye lenker, hvor

popularitet, avkastning og salgstall styrer pressen. Bourdieu (1998) karakteriserer denne utviklingen som en 'barometermentalitet', hvor opplagstall blir journalistikkens målestokk. Tilknytningen til det økonomiske felt kan dermed ses som en sterk pådriver i tabloidiseringen. Kommersielle krefter og logikker tar over og blir styrende for media, som er avhengig av inntekter (Eide 2001). Aftenposten kan i denne sammenheng sies å være mindre avhengig av flyktige kommersielle krefter enn f.eks. VG og Dagbladet, ved å basere store deler av opplaget på abonnenter, som sikrer et fast inntektsgrunnlag. Samtidig som abonnement 'letter på trykket' med tanke på tabloidiseringen, vil en avis som Aftenposten i større grad rette seg inn etter de ønsker, den etterspørsel og det markedet abonnentene skaper. Bourdieu påpeker at avhengighetsforholdet mellom produsent og konsument definerer det journalistiske felts premisser:

- Det journalistiske felt har en særegenhet: Det er langt mer avhengig av utenforliggende krefter enn andre felter for kulturproduksjon er. (...). Det står i et direkte avhengighetsforhold til etterspørselen, det er underlagt markedets og oppslutningens sanksjoner, kanskje i enda sterkere grad enn det politiske felt er det. (Bourdieu 1998, s. 74).

Dersom vi ser den gjennomsnittlige birkebeinersyklisten og den typiske konsument av Aftenposten sammen, tegner det seg i begge tilfeller et bilde av en gruppe som – med begreper fra Bourdieu – kan betegnes å holde til i samfunnets øvre klasser, sterke på økonomisk og institusjonalisert kulturell kapital. Den økonomiske kapitalen knytter seg til høy inntekt, mens institusjonalisert kulturell kapital er kulturell kapital tilegnet gjennom høyere utdanning, som øker aktørens evne til å gjenkjenne og anerkjenne borgerskapets 'finkultur'.

Den typiske leser av Aftenposten Morgen fordeler seg jevnt mellom kjønnene, er mellom 30 og 60 år, primært bosatt i Oslo- og Akershus-regionen, har jevnt over høy inntekt og 65% har høyere utdanning (Aftenposten 2012c). Tilsvarende fremstår den gjennomsnittlige deltakeren i Birkebeinerrittet som en ressurssterk mann mellom 30-49 år, bosatt i Oslo eller Akershus, med høy bruttoinntekt og høy utdanning (Markedsføringshuset 2005-2010b,2011, 2010a). Bare i fordelingen mellom kjønnene

synes Birkebeinerrittets deltaker å tydelig skille seg fra Aftenpostens konsument, hvor konsumpsjon av Aftenposten er jevnt fordelt mellom kjønnene.

Bourdieus perspektiv kan bidra til å forstå de identifiserte heterodoxe og ortodokse kjønnsdiskursene. Perspektivet illustrer kampen innenfor det journalistiske felt, mellom mekanismer som følge av avisens selvstendighet og ytre påvirkning. Den svake autonomien – som særlig åpner for det økonomiske felts påvirkning av det journalistiske felt (Bourdieu 2005) – kan Aftenpostens konservative historie og arv møte et marked bestående ressurssterke konsumenter, hvor likestillingen står sterkt og tradisjonelle kjønnspraksiser kan oppleves som stereotype. Teorien om det journalistiske felt vil ligge til grunn for den videre diskusjonen gjennom kapittelet.

I forbindelse med drøftingen av det journalistiske felt, er det viktig å påpeke en av Bourdieus egne reservasjoner. Bourdieu (2005, s. 68) stresser betydningen av å se et felt som et analytisk verktøy og ikke som en beskrivelse av faktiske forhold. Samfunnet består ikke av en rekke fysiske og atskilte felt, men begrepet er ment som en systematisering og forenkling basert på – i likhet med Bourdieus klassebegrep – at bestemte aktører utviser like syn og holdninger og på den måten uttrykker ulike diskurser knyttet til forskjellige fenomener og praksiser.

Diskurser og distinksjon

I den tolkede 'potensielt heterodoxe kjønnsdiskursen' knyttes kvinnelige deltakere til tradisjonelt maskuline egenskaper som mot, styrke og målrettethet.

Diskursen kan ses i lys av Bourdieus distinksjonsbegrep, hvor den potensielt heterodoxe kjønnsdiskursen kan forstås som et mulig uttrykk for distinksjon til en 'vulgær' og 'folkelig' oppfatning av kjønnede praksiser. Distinksjon innebærer at aktører fra høyere sosiale lag hele tiden søker å distansere seg fra lavere klasser, ved å fremme nye ideer og praksiser som skiller seg fra lavere klassers 'folkelige' og 'vulgære smak'. De distingverte praksisene vil gradvis adopteres nedover i klassehierarkiet, med den konsekvens at praksisen eller aktiviteten mister sin distingverende egenskap⁴¹ (Bourdieu 2010).

⁴¹ Klasseskilte, og dermed distinksjonen mindre synlig i Norge enn Frankrike. Se kap. 8.2 Kritiske Refleksjoner – 'Bourdieus begrepsapparat og det journalistiske felt i en norsk kontekst'

Medieringen av fysisk og mentalt sterke kvinner som trosser regn, vind og kulde fremstår her som et alternativt perspektiv til den tradisjonelle oppfatningen av kvinnen som 'minuskroppen' (Lippe, von der 2013) i idretten, og som et brudd med mediesportens øvrige 'maskuline hegemoni'. von der Lippe (2010ab) viser blant annet hvordan tabloide medier løfter frem den maskuline fysikk som ideal, med en tilsvarende marginalisering av kvinnelige idrettsutøvere. Broch (2008) avdekker videre en retorikk basert på det stereotyp maskuline i håndballkommenteringen. Koplingen mellom stereotyp maskulinitet og idrett brytes i den potensielt heterodexe kjønnsdiskursen, hvor kvinner er både ytende, presterende og målrettede, på samme måte som den 'tradisjonelle' mannen.

På grunn av sin samlede kapitalmengde – summen av tilegnet økonomisk og institusjonalisert kulturell kapital – kan konsumentene sies å høre til i høyere sosiale lag i samfunnet. Dette innebærer at de, i henhold til Bourdieus distinksjonsbegrep, enten kan være aktører som fremmer nye ideer, eller være de første som tilegner seg nye distingverte praksiser. Samtidig kan kapitalsterke kvinnelige konsumenter utgjøre en ressurssterk gruppe som forventer en likestilt og nyansert mediering av kjønn.

Med utgangspunkt i Bourdieus teori om det journalistiske felt, kan de ressurssterke aktørene inneha en posisjon i feltet, som gjør dem til konsumentenes stemme overfor Aftenposten. Selv om det også vil finnes lesere av avisen fra andre sosiale lag, vil konsumentene fra høyere sosiale lag – på grunn av sin ledende posisjon – kunne uttrykke konsumentenes ønsker overfor avisen. Dette bygger på Bourdieus (2005) tanke om ulike felt som kommuniserer seg i mellom, hvor feltets talsperson(er) innehar en ledende posisjon i feltet, og uttaler slik på vegne av feltet.

Aftenposten vil, på grunn av sin forholdsvis svake autonomi og sitt avhengighetsforhold til det økonomiske felt, svare på etterspørselen fra den dominerende fraksjonen blant konsumentene, ved å mediere diskurser som konsumentgruppen kan identifisere seg med. Som en følge av avhengighetsforholdet til markedet, kan det tenkes at en distingvert praksis – perspektivet på kvinner som sterke og ytende – forplanter seg til Aftenpostens artikler, gjennom abonnentenes etterspørsel.

Perspektivet kan også gjelde for den medierte heterodokse maskuline kjønnsdiskursen i kapittel 6.4 – identifisert som en heterodokx helte-diskurs – hvor distinksjonen etableres gjennom mediering av menn med tradisjonelt myke, 'feminine' egenskaper som følelser og evne til omsorg. Diskursen om en 'myk mann', med omsorg og følelser, kan i lys av Bourdieu ses som en grensedragnning, hvor 'eliten' eller 'høyere borgerskap' etablerer en distingvert praksis, som bryter med den folkelige, tabloide og dermed 'vulgære' oppfattelsen av en maskulin kjønnspraksis, som rasjonelt målrettet og rent forsørgende. Det økonomiske felts påvirkning av det journalistiske felt – som resulterer i det jeg vil kalle en etterspørselsorientert journalistikk – kan på denne måten ses i forbindelse med Faircloughs meningstyper, hvor en bestemt praksis – distingverte perspektiver på kjønnede praksiser – får sine representasjoner gjennom ytende sterke kvinner i Birken og resultatorienterte menn, med omsorg og følelser for familien, som åpner for konsumentenes identifikasjon eller avvisning av sakene.

Distinksjonsperspektivet kan også benyttes til å belyse mestrings- og styrkeprøvediskursen ved å se diskursen som et uttrykk for distinksjon gjennom mediering av en 'unytig', fritidsbasert aktivitet med sosial gevinst. I mestrings- og styrkeprøvediskursen medieres Birkebeinerrittet gjennom det frivillige slitet, uten annet mål enn aktiviteten selv; den gode følelsen av å gjennomføre og den kroppslige selvbeherskelsen man opplever gjennom deltakelsen. Dette er verdier som Bourdieu (1978) knytter til distingverte aktiviteter, som utøves av aktører med mye økonomisk og/eller kulturell kapital. Høyere klasser behandler kroppen som et mål i seg selv og, driver med aktiviteter som bærer preg av helse og rekreasjon og gir en sosial gevinst. Aktivitetene kan ofte kreve investering av ulike kapitalformer – særlig økonomisk. Bourdieu (1978) trekker særlig frem ridning, tennis, ski og fjellsport som borgerlige aktiviteter⁴². I "Distinksjonen" peker Bourdieu (2010, s. 214) på 'Californian sports' som en ny form for distingverte aktiviteter. Bourdieu (Ibid.) ser 'Californian Sports' som aktiviteter kjennetegnet ved en høy grad av ekspressivitet, hvor utstyret får en viktig – om ikke dominerende plass – i aktiviteten. Aktiviteter som klatring, seiling og surfing faller under denne betegnelsen.

⁴² Her er det sentralt å huske at distingverte aktiviteter endrer seg over tid. Artikkelen ble skrevet i 1978 og forholdene kan ha endret seg frem til i dag. Samtidig er dette ment som en illustrasjon av innvirkningen habitus og sosial posisjon har på valg av aktiviteter. Tilsvarende må man ta høyde for et tydeligere klasseskille i det franske samfunnet (Se. Kapittel 8.2 'Kritiske refleksjoner')

På motsatt side ser arbeiderklassen på fysisk aktivitet som middel til noe annet og driver med aktiviteter som ofte krever minimal investering av kapital utover tilgjengelig fritid (1978). Her trekkes det frem lagidretter som fotball, basket og rugby, samt individuelle idretter som boksing og bryting. (Bourdieu 1978, 2010). Samtidig kan også ulike personer i den samme aktiviteten ha forskjellige mål med deltakelsen (Ibid.) og en aktivitet kan romme både et 'vulgært' og et borgerlig syn på gevinsten av, og målet med, aktiviteten. Dette gjelder særlig for fasen hvor en tidligere distingvert aktivitet adopteres nedover i klassehierarkiet. Med utgangspunkt i redegjørelsen fra kapittel 2.2 viste undersøkelsen fra 2009 at 44% hadde sykler til en verdi over 17.000 kroner og om lag 80% trente mellom 4-12 timer i uka (Markedsføringshuset 2009). Aktiviteten synes dermed å kreve mye investering av kapital i form av tid og penger, som kan bidra til å ekskludere enkelte sosiale grupper, og kan tale for en distingvert praksis.

Dersom man ser mestrings- og styrkeprøvediskursen opp mot deltakernes motiver for deltakelse i Birkebeinerrittet, danner det seg et mønster som stemmer over ens med Aftenpostens mediering. Over 80% av deltakerne i konkurransen oppga i 2011 'Birkebeinerrittet som et motiverende treningsmål' som hovedmotiv for deltakelsen (Markedsføringshuset 2011). Deltakerne fokuserer på konkurransen som en gulrot for treningen, som investeres gjennom resten av året. Videre peker 'selv konkurransen' med rett under 40% oppslutning og 'styrkeprøve' med 24% oppslutning, på en liknende tendens. Mestrings- og styrkeprøvediskursen kan dermed også ses som et eksempel på at Aftenposten rapporterer reelle tendenser i Birkebeinerrittet. Medieringen av diskurser som passer deltakernes motivprofil kan indikere at Aftenpostens journalister er klar over at lesergruppen består av potensielle deltakere i Birkebeinerrittet, eller – med utgangspunkt i den dominerende fraksjons dagsordenmakt – at de toneangivende konsumentene av Aftenposten deltar i Birkebeinerrittet, og på denne måten påvirker etterspørselen overfor Aftenposten. Det siste perspektivet kan også bidra til å kaste lys over den identifiserte forberedelsesdiskursen som benytter seg av 'du-journalistikk' i sine saker, hvor avisen åpenbart henvender seg til de av leserne som er 'Birkebeinere'. Selv om det ikke foreligger en konkret sammenheng mellom konsumentene av Aftenposten og deltakerne i Birkebeinerrittet, peker den samlede profilen på en kopling mellom de to gruppene, hvor diskursene åpner for konsumentenes identifisering.

I diskusjonen om Aftenpostens mediering og relasjonen til konsumentenes etterspørsel, mener jeg det vil være viktig å tydeliggjøre at diskursene som medieres ikke nødvendigvis er representative for alle av Aftenpostens konsumenter. I henhold til Bourdieus feltbegrep vil det hele tiden foregå en kamp om definisjonen innenfor et bestemt felt om å få verdsatt den type kapital man selv besitter. Den dominerende fraksjonen i feltet vil ha definisjonsmakt og fremstår som feltets talerør overfor andre felt (Bourdieu 2005). Konsumentenes ønsker vil dermed være de feltets – til en hver tid – toneangivende konsumenter definerer. Dette er aktører med mye økonomisk og institusjonalisert kulturell kapital, som gjennom arbeid og utdanning kan ha lært å verdsette verdien av hardt arbeid og ser at investert innsats vil ha betydning for resultater.

Samtidig kan det også tenkes at medieringen er et resultat av et sammenfall mellom de dominerende konsumentenes habitus og journalistenes egen habitus. Koplingen mellom konsumentenes preferanser og journalistenes fremstår i dette perspektivet som mer tilfeldig, men baserer seg på tanken om en liknende habitus mellom to grupper, sterke på økonomisk og institusjonalisert kulturell kapital.

Diskurser og det journalistiske felts struktur

Distinksjonsbegrepet kan bidra til å forstå Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet i relasjonen produsent – konsument, med utgangspunkt i det journalistiske felts svake autonomi og avhengighetsforhold til særlig det økonomiske felt. På den annen side kan fremstillingen av Birkebeinerrittet ses i lys av strukturer i det journalistiske felt, hvor avisens forhold til sin egen historie og posisjon i feltet, kommer til uttrykk. Den følgende vurderingen ser medieringen av de identifiserte diskursene som et resultat av feltets autonomi, og Aftenposten som aktør i det journalistiske felt.

Tvungen som ligger i en posisjon, oppleves som etiske forbud eller påbud: ”Dette er uforenelig med *Le Mondes* tradisjoner,” eller ”dette er ikke i *Le Mondes* ånd,” ”her kan vi ikke gjøre det” osv. Alle disse erfaringene, som uttrykkes i form av

etiske forskrifter, er uttrykk for feltets struktur formidlet gjennom en person som innehar en bestemt posisjon i dette rommet. (Bourdieu 1998, s. 68).

Feltets struktur – de eksisterende kampene om makt- og dominans – og avisens posisjon i denne kampen, vil fremdeles ha betydning for hvilke nyheter som produseres i det enkelte medium. Til tross for at det journalistiske felt har en forholdsvis svak autonomi, på grunn av avhengighetsforholdet til det økonomiske felt og konsumentenes etterspørsel, vil nyheter hele tiden være et resultat av nåtidige krav – den aktuelle etterspørsel og konsumentgruppe – og strukturelle forhold i det journalistiske felt.

Aftenposten var i sine første år politisk 'nøytral', men ble som privat eid avis snart et talerør for partiet Høyre (Dahl 2010). Aftenposten har siden den gang stått som en konservativ aktør i samfunnsdebatten, noe som blant annet kom til uttrykk i idrettssammenheng under den tidligere nevnte debatten om kvinner i Holmenkollstafetten mellom 1972 og 1975. Her sto Aftenposten som sponsor og holdt parti med idrettsklubben Tjalve, som nektet kvinner adgang til konkurransen. Med utgangspunkt i avisens historie kan Aftenposten, som aktør i det journalistiske felt, være en bærer av tradisjonelle verdier og holdninger som vil ligge til grunn for avisens perspektiv på verden. Bourdieu (1998) trekker frem strukturen redaksjoner og journalister handler innenfor som et viktig bidrag i forståelsen av det produkt som selges til konsumentene.

Aftenpostens konservative tradisjoner og posisjon i det journalistiske felt kan bidra til å forstå de ortodokse helte- og kjønnsdiskursene. Avisen knytter i heltediskursen sterke fysiske prestasjoner og idrettshelten til en stereotyp maskulin kjønnspraksis. I den identifiserte ortodokse kjønnsdiskursen fremheves den sterke og presterende mannen. Fremstillingen kan ses som å kople helten til tradisjonelt maskuline egenskaper som målrettethet, styrke og mot. Medieringen av maskuline prestasjoner kan ses som doxa ved at utøverens kjønn ikke problematiseres eller påpekes spesifikt, men det 'tar for gitt' at helten er en sterk mann. Tilsvarende mediering ble identifisert gjennom mestrings- og styrkeprøvediskursen, hvor "Birkens glade gladiatorer" koples til en tradisjonell maskulin kjønnspraksis. Medieringen knytter seg til en tradisjonell familieorganisering med far som forsørger og mor som omsorgsperson. Diskursen kan

slik leses som et uttrykk for en patriarkalsk organisering av familien, som bygger på oppfattelsen av mannen som det sterke og ytende kjønn. Den ortodokse kjønnsdiskursens nærmest automatiske tilstedeværelse i blant annet mestrings- og styrkeprøvediskursen, prestasjonsdiskursen og heltediskursen peker i retning av den ortodokse kjønnsdiskursen som doxa i medieringen og kan ses i relasjon til Aftenpostens historiske posisjon i det journalistiske felt, som en konservativ aktør i samfunnsdebatten. Medieringen av tradisjonelle kjønnspraksiser i forbindelse med Birkebeinerrittet kan dermed ses på som en iboende struktur avisens journalister, bevisst og ubevisst, tar stilling til i sitt daglige arbeid. Et uttrykt fokus på sterke, presterende kvinner i Birkebeinerrittet, gjennom den potensielt heterodokse kjønnsdiskursen, kan ses som en bekreftelse av den ortodokse kjønnsdiskursen som idrettens doxa. Her kan den alternative fremstillingen av sterke kvinner i Birken ses som å utfordre doxa om mannen som presterende 'idrettsmannen'.

Samtidig er det her også viktig å påpeke at ca. 90% av deltakerne i Birkebeinerrittet er menn (Markedsføringshuset 2005-2010b, 2011). Med utgangspunkt i det journalistiske felts svake autonomi (Bourdieu 2005) og Faircloughs (2003a) meningsdimensjoner vil det, i et konsument- og produsent-perspektiv, være naturlig for Aftenposten å mediere konkurransen på en måte som åpner for konsumentens identifisering. Fremstillingen av ortodokse kjønnsdiskurser kan dermed ses i forhold til Aftenpostens posisjon i feltet og en mannsdominert sykkelkonkurranse, hvor menn ønsker å lese om menn.

Til tross for at Aftenposten historisk har representert konservative verdier i samfunnsdebatten, bør man ikke overdrive betydningen dette har, eller kan ha, i dagens situasjon. Enkelte historiske strukturer vil – bevisst eller ubevisst – vedvare, samtidig som avhengigheten til blant annet det økonomiske felt vil medføre endringer og utvikling for å treffe sin 'kundegruppe'. Det kan derfor her være relevant å påpeke at Aftenposten de siste årene har beveget seg i en mindre politisk definert retning, og avisens sjefredaktør er i dag Hilde Haugsgjerd, tidligere partileder i Rød Valgallianse. Også blant avisens journalister kan man i dag finne personer fra den politiske venstresiden. Samtidig som journalister og redaktører skiftes ut, vil tradisjoner og strukturer være trege i sin forandring, og kan derfor henge igjen – så å si – i redaksjonens 'vegger' (Allern 2001, s. 55). Her må man også trekke frem Bourdieus

(1998) egen bemerkning om det journalistiske felts sterke avhengighet til eksterne krefter. Forbindelser til andre felt og hendelser utenfor det journalistiske felt, vil dermed ha større innvirkning på hva som produseres, enn det journalistiske felts interne struktur.

I forbindelse med redegjørelsen for mestrings- og styrkeprøvediskursen og forberedelsesdiskursen i kapittel 6.2 og 6.3, ble analysen løftet frem med utgangspunkt i Webers (1995) teori om den protestantiske etikk og kapitalismens ånd. Diskursene som et uttrykk for en protestantisk etikk kan også ses i forbindelse med Aftenpostens historiske konservative posisjon som aktør i feltet. I en bevisst eller ubevisst stillingstaken til de verdier og holdninger som ligger i Aftenpostens historiske posisjon, fremmer artiklene om Birkebeinerrittet en tradisjonell arbeidsetikk, hvor individer som yter og presterer løftes frem. Medieringen kan dermed koples direkte til Aftenpostens tradisjonelle stilling som Høyres og det private næringslivs talerør i samfunnsdebatten. Det protestantiske pliktarbeidet knyttes hos Weber (Ibid.) til private næringslivsledere i Vest- og Nord-Europa, som videreførte denne arbeidsetikken – i en sekularisert form – under den industrielle revolusjon. Nyervervet kapital ble ikke sløst bort på verdslig nytelse, men reinvestert i ny kapital, som ga stadig større avkastning. Hardt arbeid og konkurranseutsetting skulle skille de ytende fra de nytende. Individuell innsats, initiativ og hardt arbeid ble på denne måten bærebjelken i kapitalismen som vokste frem og gjennom sin nære relasjon til næringslivet – som privat eid avis – kan disse verdiene ha påvirket Aftenposten. Verdier med utspring i en kapitalistisk tankegang kan ses i Aftenpostens første programerklæring, hvor det sto at avisen skulle øke konkurranse, senke prisene og gjøre det mulig for alle samfunnslag å holde en avis. Gjennom det siste målet kan vi også lese et opplysnings- og realiseringsideal hvor befolkningen selv skulle få muligheten til å gjøre opp sine egne meninger om samfunnet, ved å holde en avis.

Medieringen av tradisjonelle etiske verdier knyttet til innsats i arbeidslivet og på fritiden – gjennom Birkebeinerrittet – kan dermed få en forklaring ved å se på Aftenpostens posisjon i det journalistiske felt. Avisens stilling i feltet vil ha betydning for hvilke saker, vinklinger og diskurser som medieres gjennom denne dekkningen. Aftenposten vil hele tiden forholde seg til et sett med etiske og historiske strukturer

som, bevisst eller ubevisst, legger føringer for produksjonen av nyhetssaker. Denne 'selvsensuren' vil også virke på journalister som arbeider i avisen (Bourdieu 1998).

Selv om diskusjonen av konsumentenes betydning for medieringen og Aftenposten som aktør i det journalistiske felt er delt opp under hver sin deloverskrift, må drøftingen ikke ses på som to separate perspektiver, men vurderes i en gjensidig relasjon. De to perspektivene flyter over i hverandre, hvor forskjellen ligger i graden man forstår medieringen som et resultat av interne strukturer i det journalistiske felt – hvor Aftenposten er aktør – eller ser fremstillingen av Birkebeinerrittet i lys av det journalistiske felts svake autonomi – og den tilhørende markedsmakten det økonomiske felt har over det journalistiske felt, gjennom kravet om tilbud og etterspørsel. Til tross for at Bourdieu (Ibid.) fremhever den svake autonomien som et av det journalistiske felts særtrekk, må man i en praktisk medieanalyse trolig forholde seg til begge forhold. Konsumentenes etterspørsel må ses i sammenheng med Aftenpostens historiske og nåtidige posisjon i det journalistiske felt, hvor den aktuelle medieringen av Birkebeinerrittet kan forstås i overlappingen mellom konsumenter og feltets struktur – som resultat av feltets interne maktkamp og ytre påvirkning –, men hvor man tillegger konsumentenes påvirkning større vekt enn feltets struktur.

Birkebeinerrittet som symbolsk kapital – 'Det ytende og ansvarlige individet'

Aftenpostens mediering kan leses som uttrykk for en holdning hvor ytelse, prestasjon, disiplin og individet fremheves som viktige. Prestasjonsdiskursen fokuserer på resultater og konkurranse, mestrings- og styrkeprøvediskursen uttrykker kravet om måloppnåelse og verdien av personlige utfordringer, forberedelsesdiskursen medierer holdninger om et vel gjennomført arbeid og kjønnsdiskursene bærer kimen av ytende og presterende menn og kvinner i Birkebeinerrittet.

Med utgangspunkt i Webers (1995) redegjørelse for den protestantiske etikk og kapitalismens ånd, kan det ytende og ansvarlige individet tolkes som en underliggende ideologi i Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet. Fremstillingen og vektleggingen av selvstendig innsats kan få en forklaring dersom man også trekker frem Aftenpostens historiske posisjon i samfunnet – som en konservativ, privat eid avis, med sterke bånd til privat næringsliv i et luthersk-protestantisk land.

Fremstillingen kan tolkes som en videreføring av tradisjonelle verdier hvor arbeidet fremheves som en viktig moralsk egenskap og identifikasjonsmarkør (Bauman 2006). Holdningen om at individer skal 'yte for å nyte' tolkes som naturlig og selvsagt, og kommer til uttrykk gjennom forskjellige representasjoner – presterende menn, toppledere og sterke kvinner i Birkebeinerrittet – som hver for seg åpner for ulike identifiseringer. Her er det derfor relevant å trekke frem igjen begrepet fra kapittel 3: 'ideologiske premisser'. Gjennom de identifiserte diskursene og Webers teori fremstår elementer av den protestantiske arbeidsetikken som et ideologisk grunnlag for Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet. Verdiens selvsagte og udiskutable stilling i artiklene, gjør det nærliggende å karakterisere den som doxa.

Med det ytende individ som doxa, blir deltakelse i krevende utholdenhetskonkurranser generelt og Birkebeinerrittet spesielt – her kan man nok inkludere hele Birkebeinerarrangementet, samt en rekke andre mosjonsaktiviteter – en symbolsk kapital, som innenfor sitt aktuelle trenings- og ytelses-orienterte samfunnsfelt, får sin verdi som kapital og symbol for anerkjennelse og respekt. Symbolsk kapital har ikke en bestemt form, men oppstår når en praksis gis kraft som kapital, forbindes med makt eller anerkjennes som legitim innenfor et bestemt samfunnsfelt (Bourdieu 1999, s. 251). Symbolsk kapital er dermed nært knyttet til begrepet symbolsk makt.

Symbolsk makt er makt som utøves gjennom naturalisering og tilsløring av diskriminerende klassifiseringer og holdninger, slik at disse fremstår som naturlige og uproblematiske i samfunnet (Aakvaag 2008). Symbolsk makt etableres og utøves i relasjonen dominerende - dominert, hvor de som adlyder makten er med på å konstruere makten som makt, ved å akseptere dominansrelasjonen som naturlig (Bourdieu 1999). I forlengelse av begrepet symbolsk makt benytter Bourdieu (Ibid.) begrepet symbolsk vold. Symbolsk vold betegner en situasjon hvor de undertrykte klassene – i mangel av andre kunnskapsredskaper – ser og forstår sin egen posisjon gjennom den dominerende gruppes definisjoner og klassifiseringer, og opplever dette som naturlig (Ibid., s. 177).

'Birken' blir på denne måten en egen målestokk for ytelse, hvor deltakerne i Birkebeinerrittet hylles som helter. Den symbolske makten utøves gjennom

medieringen av personer med 'riktige moralske verdier', og deltakelse i Birkebeinerrittet – og tilsvarende konkurranser – fremstår som det naturlig riktige. Medieringen av Birkebeinerrittet bidrar til å etablere konkurransen som en symbolsk kapital, og sier på denne måten noe om hva som er viktig og hvordan individer bør leve og handle i samfunnet.

I forbindelse med Birkebeinerrittet blir resultater fra konkurransen målestokken for mengde akkumulert kapital, hvor sterke prestasjoner gir aktøren status i feltet, om ikke samfunnet generelt. Med Birkebeinerrittet som symbolsk kapital kan 'merket' man oppnår, ved å komme innenfor maksimaltiden, ses som en objektivert symbolsk kapital – et fysisk bevis på akkumulert kapital og anerkjennelse av prestasjonen.

Medieringen av Birkebeinerrittet kan tolkes som en fysisk og psykisk krevende utfordring, hvor man ikke kommer sovende over målstreken. Deltakelse i konkurransen fremstår dermed som et 'bevis' for innsatsvilje, og fungerer som et statussymbol overfor andre deltakere og konsumenter. Den symbolske kapitalen akkumuleres ved gode resultater eller gjennom flere års deltakelse i Birkebeinerrittet. Med utgangspunkt i Aftenpostens relasjon til en ressurssterk konsumentgruppe, kan konstruksjonen av Birkebeinerrittet som symbolsk kapital forstås gjennom både distinksjonsbegrepet og som utøvelse av symbolsk vold overfor lavere klasser, hvor kapitalen krever – i samsvar med Bourdieu (Ibid.) – disposisjoner og kunnskap for å gjenkjenne og anerkjenne praksisen som kapital.

Et annet eksempel, hvor 'Birken' medieres som symbolsk kapital og en markør for 'de riktige verdiene' i dagens samfunn, kan ses i Dagens Næringslivs bildeserie med tittelen: "En arbeidsdag med brannstasjonens beste birkebeiner" (DN 2012b). Her benyttes Birkebeinerrittet som en referanse for lesernes identifikasjon. I bildeserien følger Dagens Næringsliv en brannmann med fysisk krevende jobb. Serien viser en mann som holder seg fysisk aktiv, med bestetid i birken på 3.06 – godt innenfor 'merkekravet' – Birkebeinerrittets objektiverte kapital. En objektivert kapital er et synlig 'håndfast' bevis for akkumulert kapital. På samme måte som eierskap av malerier fra anerkjente kunstnere fungerer som objektivert kulturell kapital, (jf. Bourdieu 2006) vil 'merket' i Birken fungere som en objektivert symbolsk kapital. Vinklingen fremstiller intervjuobjektet som en bærer av 'de riktige verdiene', hvor resultatet fra og deltakelse i konkurransen, fremholdes som et synlig bevis på status.

Som vist i kapittel 6.3 kan også forberedelsesdiskursen tolkes som et tydelig uttrykk for en tilsvarende holdning, hvor gode forberedelser anses som en viktig, riktig og nødvendig del av 'arbeidet'. Her kan man se en generell holdning til forberedelser, hvor hensikten er at man i minst mulig grad skal overlate utfallet til tilfeldighetene.

Birkebeinerrittet som symbolsk kapital kan også ses gjennom syklistenes motiver for deltakelse i konkurransen. I 2011 oppga i underkant av 40% 'Selve konkurransen' som et sentralt motiv for deltakelse i Birkebeinerrittet. Dette indikerer at konkurransen i seg selv oppleves som et tilstrekkelig motiv og trekkplaster for deltakere, og bidrar til å forsterke inntrykket av Birkebeinerrittet som en symbolsk kapital.

Dagens Næringslivs nettavis hadde mot slutten av 2012 en aktuell artikkel: "Flaut å si til kolleger at man ikke trener" (DN 2012c). Artikkelen forteller om en undersøkelse som viser 8 av 10 ledere mener det er statussymbol å trene. Trening generelt fremstår her som en viktig symbolsk kapital i dagens samfunn og innenfor hva man kanskje kan kalle et 'karrierefelt'. At personer som ikke trener opplever dette som flaut overfor sine kolleger, kan tolkes som at kravet til trening fungerer som symbolsk vold, hvor verden forstås gjennom den dominerende gruppes perspektiv. Den dominerende gruppes holdning til trening og ytelse, som en sentral og nødvendig verdi, blir det naturlige – doxa – som aksepteres av dominerte aktører. Avvik fra det etablerte doxa – å ikke trene, eller yte – oppleves dermed som noe unaturlig og galt. En tilsvarende doxa, om det ytende og selvrealiserte individet, som medieres i Aftenpostens artikler, kan også ses som uttrykk for en symbolsk vold, hvor tanken ses som en naturlig sannhet og personer som ikke deltar i Birkebeinerrittet, eller på annen måte følger opp doxa om ytelse og innsats, kan oppleve skam. Dominerte grupper ser sin egen posisjon gjennom den dominerende gruppes perspektiv, som oppleves som naturlig.

I forbindelse med diskusjonen om ytelse, innsats og prestasjoner som underliggende verdier i Aftenpostens mediering, kan man stille spørsmål om dette kun gjelder for Aftenposten, eller er del av en større sosial trend i samfunnet.

Medieringen fremstår ikke som særegen for Aftenposten og avisens mediering av Birkebeinerrittet, og jeg vil påstå at en tilsvarende holdning fungerer som doxa blant aktører i det journalistiske felt som retter seg mot liknende kundegruppe; aktører sterke på økonomisk og institusjonalisert kulturell kapital. Tilsvarende peker uttalelser fra enkelte hodejegere og rekrutteringsagenter i en nyhetsartikkel fra "e24" på trening generelt, og Birkebeinerarrangementene spesielt, som en viktig symbolsk kapital: "Hodejegere: - Sett Birken på CV-en" (Bristøl 2010). På denne måten kan det tenkes at Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet som symbolsk kapital, hvor verdien omsettes til status og anerkjennelse i et ytelses- og prestasjonsfokuseret felt, ikke er særegen for avisen, men uttrykk for et generelt trekk eller holdning som virker i dagens samfunn. En mulig forklaring på dette kan søkes i Birkebeinerrittets deltakerprofil, hvor majoriteten er høyt utdannede og økonomisk sterke aktører. Gjennom sin samlede kapitalmengde vil gruppen inneha en sentral posisjon i kampen om definisjonen og ha mulighet til å gjøre sine verdier gjeldende i samfunnet, dette vil så komme til uttrykk i media gjennom gruppens makt som konsumenter. Samtidig ble det nylig påpekt i en artikkel i Aftenpostens A-magasin (Egedius, Aasheim og Hording 2013), at 'Birken' trolig ikke lenger fungerer som en like stor markør for status i dagens samfunn. Det har gått 'inflasjon' i deltakelsen og aktiviteten har mistet sin statusgivende funksjon, og kanskje dermed tilhørende rolle som symbolsk kapital.

Sett i lys av Bourdieus (1998) tanke om det journalistiske felts svake autonomi, kan man si at Aftenpostens dominerende konsumenter kanskje fronter en ideologi om det selvstendige og ytende individet. Holdningen tas opp gjennom Aftenposten og medieres som en symbolsk makt og vold, hvor verdiene 'naturaliseres' og blir til selvfølgeligheter. Innenfor rammen av det etablerte doxa fremstår dermed Birkebeinerrittet og tilsvarende krevende mosjonskonkurranser – som stiller krav til individer i tråd med den rådende ideologien – som en verdifull symbolsk kapital.

Birkebeinerrittet som symbolsk kapital og medieringen av ytelse som uttrykk for symbolsk vold, kan bidra til å forstå den kraftige økningen i konkurransen de senere årene – i et distinksjonsperspektiv. Den dominerende klasses verdsetting av Birkebeinerrittet og etableringen av ytelse og prestasjon som symbolsk kapital, fører til at flere deltakere søker seg til konkurransen. Perspektivet kan trolig også overføres til, og ses i sammenheng med, andre 'treningsbølger', hvor ulike aktiviteter, eller

fysisk aktivitet i seg selv, tar form som symbolsk kapital. Brudd eller avvik fra den dominerende verdi kan, i tråd med den symbolske maktens doxa, oppleves gjennom utilstrekkelighet, skam eller negativ selvfølelse, hvor man ser seg selv i lys av den dominerende klasses grensedragning og dermed seg selv som avviket.

Med utgangspunkt i Bourdieus begreper fremstår Aftenpostens mediering som et resultat av kommunikasjon mellom konsumentenes etterspørsel og avisens historiske og nåtidige posisjon i det journalistiske felt. Til tross for en svak autonomi, som sørger for økt innflytelse fra konsumentene gjennom avhengighetsforholdet til det økonomiske felt, kan tradisjonelle verdier og holdninger sies å spille inn, ved at Aftenposten ikke medierer Birkebeinerrittet gjennom diskurser som åpenbart bryter med avisens historiske posisjon i det journalistiske felt – som en konservativ aktør i samfunnsdebatten. Forholdet mellom konsumenter og avis og konsumentenes kulturelle og økonomiske kapitalmengde, kan bidra til utøvelse av symbolsk makt, gjennom sin mediering av det ytende og presterende individet.

7.2 En kort oppsummering av diskusjonen

I dette kapittelet ble analysen av Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet slutført ved å se de tolkede diskursene som et uttrykk for det journalistiske felts struktur. Med utgangspunkt i Pierre Bourdieus begreper ble medieringen innledningsvis vurdert som et resultat av konsumentenes etterspørsel overfor avisen. Her ble klassekampen trukket frem som et bidrag i forklaringen, hvor aktører fra høyere sosiale lag søker – gjennom holdninger og verdier – å skille seg fra lavere sosiale grupperinger. Som et alternativt, eller snarere parallelt perspektiv, ble den tolkede medieringen også vurdert med utgangspunkt i det journalistiske felts struktur, hvor fremstillingen av Birkebeinerrittet ble knyttet til Aftenpostens posisjon i samfunnet, som en konservativ aktør og mulig bærer av en tradisjonell, protestantisk arbeidsmoral. De tolkede diskursene er diskutert i lys av lesernes posisjon og mulige etterspørsel, samt avisens historiske posisjon og arv. Et mulig sammenfall mellom journalistenes og de dominerende konsumentenes sosiale posisjon kan også bidra til å forklare den tolkede medieringen, hvor begge grupper kan være bærere av likende verdier og holdninger.

I lys av Bourdieu fremstår den tolkede medieringen av Birkebeinerrittet som en verdifull symbolsk kapital. De identifiserte diskursene fremmer ytelse, prestasjon og personlig innsats som viktige verdier. Holdningene kan kanskje ses som uttrykk for en generell samfunnstrend, hvor individet settes i fokus og i økende grad holdes ansvarlig for sitt eget liv. Birkebeinerrittet spesielt og trening generelt kan her ses som et tydelig og synlig bevis på selvkontroll og 'de riktige moralske verdiene', hvor 'merket' fra konkurransen blir en objektivert symbolsk kapital – det fysiske bevis på innsats.

Det ytende og presterende individet kan videre ses som et ideologisk premiss i Aftenpostens mediering av konkurransen. Ideologien kan få en forklaring dersom man ser formidlingen i lys av avisens historiske og samtidige posisjon, som en konservativ aktør med tette bånd til privat næringsliv – en arena som bygger på ideen om selvstendig innsats og initiativ.

8.0 Oppsummerende og avsluttende bemerkninger

8.1 Oppgavens hovedfunn

Dette arbeidet har bygget på følgende problemstilling:

Hvordan medieres Birkebeinerrittet gjennom Aftenpostens artikler om konkurransen?

Hensikten med studien har vært å undersøke hvordan media, med Aftenposten som undersøkelsesobjekt, fremstiller Birkebeinerrittet gjennom sine artikler.

Birkebeinerarrangementet er i dag et av Norges største mosjonskonkurranser som nærmest 'alle' synes å ha en formening om. Målet har på denne måten vært å etablere et kunnskapsgrunnlag omkring fenomenet 'Birken' i media, for å se hvordan fenomenet tas opp og konstrueres gjennom media. Analysen av Aftenpostens artikler tar utgangspunkt i sider ved Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. Fairclough er her valgt fordi han ser en tekst som et uttrykk for større kulturelle og sosiale prosesser i samfunnet. Koplingen mellom tekst og samfunnet finner man i den diskursive praksis ved å undersøke hvilke diskurser som ble benyttet i produksjonen av teksten.

I denne oppgaven er Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet identifisert og organisert i følgende diskurser:

'Prestasjonsdiskurs'

Prestasjonsdiskursen er en av diskursene som medieres i Aftenpostens artikler i forbindelse med Birkebeinerrittet. Prestasjonsdiskursen står selvstendig, men knytter seg også til en mindre klassesdiskurs i Birkebeinerrittet, hvor konkurransen fremstår for personer fra samfunnets øvre sosiale lag. Klassesdiskursen er derfor nevnt i forbindelse med prestasjonsdiskursen, uten videre analyse.

Prestasjonsdiskursen leses som ortodoksi i forbindelse med Birkebeinerrittet.

Bakgrunnen for dette er at fremstillingen ikke kan leses som noe nytt i forhold til tidligere diskurser om mosjonskonkurranser, men medierer en allerede etablert doxa, hvor deltakelse handler om å prestere og fysisk aktivitet knyttes til sosial posisjon. På

denne måten bidrar ikke Aftenpostens perspektiv med et nytt og alternativt perspektiv i Birkebeinerdiskursen, men fortsetter å mediere den allerede etablerte ortodoksi om prestasjon og resultat som viktig i Birkebeinerrikket.

'Mestrings- og strykeprøvediskurs'

I mestringsdiskursen fremstår ikke resultatet i seg selv og konkurransen mot andre, som det viktigste, men diskursen fremhever den personlige seieren og prestasjonen som ligger i et gjennomført Birkebeinerrikket. I forbindelse med mestringsdiskursen formidles en glede over gjennomført ritt og den gode følelsen som kommer av prestasjonen. Artikkene ses her som en helhet og det vil derfor ikke skilles mellom diskurser som blir trukket på av kildene og avisen. I forbindelse med mestringsdiskursen medieres også Birkebeinerrikket som en fysisk og psykisk styrkeprøve. Birkebeinerrikket som styrkeprøve kan leses som en separat diskurs, som også medieres i Aftenpostens artikler om Birkebeinerrikket. På grunn av sin nærhet til mestringsdiskursen er styrkeprøvediskursen og mestringsdiskursen behandlet i samme kapittel.

Artikkeltekster som trekker på mestring og styrkeprøve i forbindelse med utholdenhetskonkurranser og idrett er ikke et nytt fenomen og leses som ortodoksi og en kontinuitet i den større Birkebeinerdiskursen.

'Forberedelsesdiskurs'

I forberedelsesdiskursen formidles informasjon og praktiske tips til leserne som skal bidra til en bedre gjennomføring og planlegging til konkurransen. Artikkene leses som hjelp i lesernes – og deltakernes – arbeid for selvrealisering: å gjennomføre et Birkebeinerrikket. På denne måten kan artikkene leses som en fysisk og mental forberedelse på utfordringene deltakerne kan komme til å møte underveis, slik at man lykkes i å nå sine mål.

I forlengelse av å være en informasjonskilde til deltakerne kan forberedelsesdiskursen leses som ortodoksi. Diskursen ses som en forlengelse av de veletablerte selvhjelps-artikkene i løssalgsavisene føyer seg inni rekken av en allerede etablert praksis, hvor grunntanken er at man skal og bør møte forberedt i ulike situasjoner.

'Ortodox heltediskurs', men også 'myk' heterodox mann

Artikkelen 'Villmannen' og den identifiserte heltediskursen, representerer en blanding av diskurser hvor ortodoxien, den tøffe, harde og 'hegemonisk' maskuline idrettshelten, modereres mot en heterodox diskurs om familiemannen og den 'myke' 'familiehelten', hvor det fremsettes et alternativt perspektiv på maskulin og feminin kjønnspraksis.

Heltediskursen bygger opp under og medierer en stereotyp, ortodox, maskulin kjønnspraksis.

'En potensielt heterodox kjønnsdiskurs'

I forbindelse med Birkebeinerrittet medierer Aftenposten et alternativt perspektiv til den tradisjonelle oppfattelsen av maskulin og feminin kjønnspraksis. Diskursen fremstår her som en potensielt heterodox kjønnsdiskurs, hvor tradisjonelle måter å fremstille idrettskvinner og menn i media byttes om. Kvinnene flyttes ut av sin 'svake' praksis og inntar aktivt deltagende og tøffere posisjoner, som tradisjonelt har vært forbundet med en maskulin kjønnspraksis. Videre medieres rittet som en arena hvor kvinner kan få testet sine krefter og ambisjoner på lik linje med sine mannlige konkurrenter. Kjønnspraksis handler om måter å være og oppfatte mann og kvinne på. Diskursen karakteriseres som 'potensielt' heterodox, da man ikke vet hvor varig de heterodoke diskursene er. Ifølge Bourdieu (1992) må man stille spørsmål ved de heterodoke diskursenes stabilitet. Med stabilitet menes her om diskursen er en passerende tendens eller en faktisk og varig motdiskurs. Samtidig vil en vellykket heterodox diskurs kunne etablere seg som en ny doxa.

Aftenpostens samlede mediering av Birkebeinerrittet

I diskusjonen knyttes Aftenpostens posisjon i det journalistiske felt og konsumentenes sosiale profil, til Webers redegjørelse for den protestantiske etikk. Aftenposten har tradisjonelt stått som en konservativ aktør i samfunnsdebatten, som privat eid og politisk uavhengig, tidlig etablerte seg som Høyres talerør. Videre består Aftenpostens konsumenter i dag i stor grad av ressurssterke kvinner og menn fra Oslo og Akershus. En gruppe som trolig kan identifisere seg med kravet om 'yte for å nyte'. Gjennom en lenger utdanning og yrkesliv kan aktørene ha lært seg verdien av personlig arbeid og at innsats og stå-på-vilje ofte betaler seg med tanke på ønskede

resultater. Dersom konsumentene også befinner seg innenfor det private næringsliv kan det også tenkes en utvikling av en næringslivs-habitus, hvor verdier fra arbeidsplassen nedfeller seg i aktøren, og blir en del av personens kultur.

På bakgrunn av de identifiserte diskursene og med utgangspunkt i Pierre Bourdieus begrepsapparat, medierer Aftenposten Birkebeinerrittet som en verdifull symbolsk kapital og fremhever det ytende, innsatsvillige individet. Om medieringen best kan forstås i lys av det journalistiske felts autonomi eller konsumentens etterspørsel er vanskelig å avgjøre. Her må man trolig forholde seg til Bourdieus egen uttalelse om det journalistiske felt, som påpeker at ”Det står i et direkte avhengighetsforhold til etterspørselen, det er underlagt markedets og oppslutningens sanksjoner, kanskje i enda sterkere grad enn det politiske felt er det.” (Bourdieu 1998, s. 74). Medieringen kan dermed tolkes som et resultat av den etterspørsel Aftenpostens konsumenter skaper i relasjon til avisen.

Symbolsk kapital – 'Yte for å nyte'

Webers perspektiv åpner for å se den tolkede medieringen som uttrykk for en tradisjonell arbeidsetikk tuftet på ideen om 'lønn etter innsats', som et ideologisk premiss. Konkurransen kan ses som en målestokk for selvrealisering, og resultater fra rittet blir et synlig og håndfast bevis på de 'riktige moralske verdiene'.

Birkebeinerrittet blir en viktig symbolsk kapital ved å konkretisere og synliggjøre at man som individ tar ansvar for egen kropp og helse og ikke tar snarveier, men velger å arbeide for målet. 'Merket' kan i denne sammenheng ses som en objektivert symbolsk kapital, et synlig, men nedtonet bevis for innsats. Medieringen av Birkebeinerrittet kan tolkes som en konkretisering av den protestantiske arbeidsetikken, som – i henhold til Bourdieus kommentar til det journalistiske felt – kan tenkes å ligge i konsumentenes habitus eller avisens arv.

8.2 Kritiske refleksjoner

Bourdieu's begrepsapparat og det journalistiske felt i en norsk kontekst

Oppgaven benytter seg av Bourdieus klasse- og kapitalbegreper. Dag Østerberg (1995) peker i denne forbindelse på forskjellen mellom det franske og norske samfunnet, og implikasjoner dette kan ha for overføringen av særlig klassebegrepet mellom de to kontekstene. Det franske samfunnet bygger på en tydeligere klassestruktur hvor forskjellen mellom rike og fattige er mye større enn i Norge og konfliktlinjene er tydeligere motivert av klasseforskjeller. Østerberg trekker også frem den sterke stillingen folkekulturen har i Norge som et fenomen hvor samfunnets øvre sjikt verdsetter en folkelig 'vulgær' kultur⁴³ (Ibid.).

Videre fremhever Hovden (2001) at man må være forsiktig med en direkte overføring av Bourdieus feltbegrep til en norsk kontekst. Bourdieus feltteori er utviklet under franske forhold, som historisk og kulturelt skiller seg fra den norske pressen, og man kan ikke forutsette eksistensen av et eget journalistisk felt i Norge. I Norge skilles det i liten grad mellom kommentar- og populærjournalistikk, som i stedet lever side om side i en situasjon Eide (1998, s. 369) karakteriserer som 'avisschizofreni'. Videre bygger ikke teorien om det journalistiske felt på tilsvarende empiriske studier som man finner i analysen av det akademiske felt og maktfeltet (Hovden 2001). 'Om fjernsynet' er blitt kritisert for ikke å være tilstrekkelig empirisk forankret, samtidig som boken fremstår som lite nyansert (Ibid.). Hovden (Ibid., s. 88) mener 'Om fjernsynet' heller bør forstås som en politisk pamflett, hvor funn fra andre feltstudier overføres til det journalistiske felt og brukes til å advare mot journalistikkens inngripen i andre samfunnsområder. Til tross for reservasjonene mener Hovden (Ibid.) – på bakgrunn av en gjennomgang av norsk presses historie og utvikling – at vi trolig kan snakke om et selvstendig norsk journalistisk felt.

⁴³ Dyrkingen av en ellers 'vulgær' folkekultur kan kanskje spores tilbake til den norske elitens brudd med og distinksjon til den danske kulturen ved starten av 1800-tallet. I en søken etter en norsk identitet under nasjonsbyggingen ble folkekulturen trukket frem som en felles kultur som alle klasser kunne identifisere seg med, men på ulike måter. Her tror jeg derfor man må skille mellom folkekulturen som symbol (for eliten) og folkekulturen som god smak (arbeiderklassen).

Noen teoretiske bemerkninger til diskusjonen

Diskusjonen trekker på perspektiver fra to ulike teoretiske diskusjoner: Bourdieu og Weber. Bourdieu, oppgavens hovedperspektiv, bygger sin teori på en kopling mellom strukturalismen – aktørens handling er styrt av sosiale strukturer – og eksistensialismen – gjennom Merleau-Pontys kroppsfenomenologi – hvor sosiale strukturer nedfeller seg i individets habitus, som danner mulighetsbetingelser for handling (Crossley 2001). Med dette utgangspunkt fremholder Bourdieu en tanke om individet som styrt av feltets struktur – de makt og dominansrelasjoner som fungerer i samfunnet – hvor aktørens kroppsliggjorte disposisjoner (habitus) muliggjør handling.

Hvor Bourdieu – svært forenklet – mener aktøren er styrt av strukturen nedfelt i aktørens habitus, fremhever Weber den rasjonelt handlende aktøren. I en rasjonell kalkulasjon av alternativer velger aktøren de middel som best mulig oppfyller målet. Weber skiller her mellom to typer rasjonalitet, verdirasjonalitet og målrasjonalitet. Verdirasjonalitet gjelder handlinger som begrunnes i bestemte etiske, religiøse eller politiske verdier eller tolkninger (Lindbekk 1996). Målrasjonell handling er styrt av kravet om effektivitet, med særlig hensyn til et kostnadsperspektiv (Ibid.).

Hensikten med redegjørelsen er å vise en bevissthet omkring de ulike teoretiske forutsetningene i de anvendte perspektivene, som ikke alltid harmonerer like godt. Hvor Weber ville sagt at Aftenpostens mediering er et resultat av en verdirasjonell handling grunnet i konservative og protestantiske verdier, peker Bourdieus teori på det journalistiske felts maktstruktur og konsumentenes varierende habitus. Medieringen er ikke hos Bourdieu et spørsmål om rasjonell handling, snarere et resultat av kroppsliggjorte disposisjoner, makt og dominansrelasjoner. Introduksjonen av Webers perspektiv om den protestantiske etikk, kan i denne forbindelse ses på som et forsøk på eksemplifisering og navnsetting av en holdning, som kan ligge i borgerskapets og høyere middelklassens habitus, men hvor holdningen ikke kommer til uttrykk i avisen som resultat av en rasjonell kalkulasjon.

Til tross for de grunnleggende teoretiske motsetningene, ser jeg det som mindre problematisk å kople perspektivene sammen i en forklaring av Aftenpostens mediering av Birkebeinerrittet som symbolsk kapital. Webers perspektiv er kun ment

som en ytterligere 'løfting' og forlengelse av refleksjonen omkring den sosiale praksis og medias konstruksjon av Birkebeinerrittet som symbolsk kapital, og ikke som sidestilt forklaringsmodell hvor jeg forsøker å få dem til å harmonere.

8.3 Veien videre – En mulig konsekvens av Birkebeinerrittet som symbolsk kapital?

Den følgende refleksjonen bygger på Bourdieus begrepsapparat og diskusjonen omkring Birkebeinerrittet som symbolsk kapital i et samfunnsfelt hvor den individuelle prestasjon fremheves i media.

Med Birkebeinerrittet som en sentral og verdifull symbolsk kapital i samfunnet, kan det tenkes at ønsket om raskt avansement i feltet og status blir for stort. En nyhetssak fra november aktualiserer problemstillingen.

Den 27. November 2012 kunne Dagbladet nett melde ”*Birken-syklist tatt for å smugle doping. - Prøvde å få inn EPO-pulver, som brukes til blodddoping.*” (Lundervold 2012).

Saken aktualiserer spørsmålet om Birkebeinerrittet som en symbolsk kapital innenfor en diskurs som verdsetter det ytende og presterende individet, hvor aktører velger å ta snarveier for å oppnå status i feltet.

Ethvert felt er styrt av den eller de aktører som besitter mye av den bestemte kapitalen feltet verdsetter. Mye akkumulert symbolsk kapital, som kan akkumuleres gjennom deltakelse i Birkebeinerrittet, kan dermed gi aktøren(e) økt mulighet til å få sitt syn frem som det dominerende innenfor et felt, bli anerkjent og oppleve status.

I et rom eller felt hvor ytelse og arbeid fungerer som doxa, og en fysisk praksis som bekrefter de tause forventningene gir aktøren økt symbolsk kapital, kan det tenkes at enkelte aktører vil være villige til å ta en 'snarvei til toppen'. Mediekonstruksjonen av Birkebeinerrittet – eller andre krevende mosjonsaktiviteter som uttrykker 'de riktige verdiene' – som symbolsk kapital, kan derfor bidra til at deltakerne velger å jukse. En alternativ vei til økt symbolsk kapital gjennom gode resultater i Birkebeinerrittet, aktualiserer Bourdieus begrep 'konvertering'.

Grovt sagt innebærer en konvertering av kapital å investere en type kapital, ofte den grunnleggende økonomiske kapitalen, for å akkumulere en alternativ kapitalform, som verdsettes på et bestemt felt aktøren søker å posisjonere seg innenfor (Bourdieu 2006).

Enhver konvertering krever innskudd av andre kapitalformer. Dette gjelder også for konvertering til symbolsk kapital. I forbindelse med Birkebeinerrittet vil jeg påstå at kapitalformene som investeres er økonomisk og sosial kapital. Investering av økonomisk kapital skjer gjennom kjøp av preparater, samt muligens tid og assistanse. Samtidig vil jeg reise spørsmålet om man kan kalle sosial kapital – det potensielt sosiale tap av venner, kontakter og negativ 'merking' som følge av å bli tatt – en konvertering av kapital. Sosial kapital er en selvstendig kapitalform som knytter seg til aktørens varige nettverk og tilhørighet. Sosial kapital er samtidig en form for symbolsk kapital, da kapitalen krever anerkjennelse av andre for å eksistere som kapital. Ved juks i Birkebeinerrittet mener jeg man satser sine nettverk og kontakter, i søken etter den feltspesifikke symbolske kapitalen gode prestasjoner gir. Investeringens potensielt negative konsekvenser og brudd med etablerte verdier, med den hensikt å akkumulere en annen form for kapital, gjør at jeg vil karakterisere investeringen som en konvertering, med potensielt store sosiale omkostninger.

Nå skal det i denne saken nevnes at den tiltalte syklisten ikke er tatt for bruk, men forsøk på ulovlig innførsel av EPO, og deltakelsen i Birken knytter seg til rittet i 2008. Til tross for dette reiser det en aktuell problemstilling, hvor man må spørre seg om Birkebeinerrittet er en 'ren' konkurranse. Er i dag Birkebeinerrittet – og rennet – blitt så verdifull som symbolsk kapital at enkelte aktører velger å ta snarveier for å oppnå status i det sosiale rom? Jeg vil av hensyn til spørsmålets omfang og manglende empiri ikke gå videre inn på dette, men problemstillingen vil være interessant for fremtidige undersøkelser.

Videre vil jeg også påpeke at koplingen til Birkebeinerrittet og mosjonsaktivitet kan ses på som et tabloid lykketreff. Ikke bare ble en toller tatt for smugling av EPO, men han var i tillegg mosjonist som kunne knyttes til Birken. Det er derfor sentralt å fremheve at ingen mosjonister er – hittil – tatt for doping i Birkebeinerrittet, men arrangøren tar problemet på alvor (DN 2012a).

Litteratur

Bøker og artikler

Allern, S. (2001). *Nyhetsverdier: Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Kristiansand: IJ-Forlaget.

Bauman, Z. (2006). *Flytende modernitet* (M. Nygård, Trans. 2. ed.): Vidarforlaget.

Begg, D., Stanley Fischer og Rudiger Dornbusch. (2008). *Economics* (9th ed.): McGraw-Hill Education.

Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice* (R. Nice, Trans.): Cambridge University Press.

Bourdieu, P. (1978). Sport and Social Class (R. Nice, Trans.) *Social Science Information* (pp. 819-840). London & Beverly Hills: SAGE.

Bourdieu, P. (1992). *Language and Symbolic Power* (G. R. M. Adamson, Trans.): Polity Press.

Bourdieu, P. (1998). *Om fjernsynet* (A. Prieur, Trans.): Gyldendal.

Bourdieu, P. (1999). *Meditasjoner*: Pax Forlag AS.

Bourdieu, P. (2005). Theoretical Orientations. The Political Field, the Social Science Field, and the Journalistic Field. In R. N. Benson, E. (Ed.), *Bourdieu and the Journalistic Field* (pp. 29-63): Cambridge & New York Polity.

Bourdieu, P. (2006). Kapitalens former. *AGORA*(1-2), 5-27.

Bourdieu, P. (2010). *Distinction - A Social Critique of the Judgement of Taste* (R. Nice, Trans.). London and New York: Routledge.

- Broch, T. B. (2008). *Håndballkrigeren - Et kjønnperspektiv på fjernsynets formidling av herrehåndball*. (Masteroppgave), Norges Idrettshøgskole.
- Calmeyer, B. og K.O. Mathisen (1974). *Aftenposten*. Oslo: PAX.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities* (2. ed.). Cambridge: Polity Press.
- Crossley, N. (2001). *The Social Body*: Sages.
- Dadario, G. (1994). Chilly scenes of the 1992 Winter Games: the mass media and the marginalization of female athletes. *Sociology of Sport Journal* 1994, 11(3), 275-288.
- Dahl, H. F. (2012). *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010)*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dahlén, P. (2008). *Sport och medier: En introduktion*: IJ-Forlaget.
- Dahlén, P. og K. Helland (2002). Sport og medier. En forskningsoversikt. *Norsk medietidsskrift*(2), 7-32.
- Delphin, C. (1981). Før og nå. In R. Kjærnsli (Ed.), *Birkebeinerrennet 1972-1981: Langs kongesporet over fjellet* (pp. 79-83). Lillehammer: Mensa Trykk A/S.
- Dybvig, D.D. og M. Dybvig (2003). *Det tenkende mennesket: Filosofi- og vitenskapshistorie med vitenskapsteori* (2. ed.). Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Dyrdal, L. og S. Lenes (1993). Olympisk språkbruk. In T. Roksvold (Ed.), *Sport i avis. 7 analyser av norsk sportsjournalistikk*: Institutt for Journalistikk.
- Egedius, T., A. Aasheim, C. Hording. (2013). Hva gir status i 2013? *A-magasinet*, Nr. 6 8. Februar, s. 9-21.

- Eide, M. (1998). *Popularisering, modernisering, strukturering. En populæravis tar form. Verdens Gang i forvandling 1945-81*. Bergen: Institutt for medievitenskap, UiB.
- Eide, M. (2001). Journalistisk makt. Et oppslag. In M. Eide (Ed.), *Til Dagsorden! Journalistisk makt og demokrati* (pp. 13-58): Gyldendal Akademisk.
- Embser-Herbert, M.S. og J.A.M. Buyesse (2004). Construction of Gender in Sport: An analysis of Intercollegiate Media Guide Cover Photographs. *Gender and Society*(February), 66-81.
- Fairclough, N. (1995a). *Critical discourse analysis: the critical study of language*: Longman Group Ltd. .
- Fairclough, N. (1995b). *Media Discourse*: London: Arnold.
- Fairclough, N. (2003a). *Analysing Discourse - Textual analysis for social research*: London & New York: Routledge.
- Fairclough, N. (2003b). *Kritisk diskursanalyse - En tekstsamlng* (E. H. Jensen, Trans.): Hans Reitzels Forlag.
- Fosvold, A. (1981). Hvor gikk ferden i 1206? In R. Kjærnsli (Ed.), *Birkebeinerrennet 1972-1981: Langs kongesporet over fjellet* (pp. 11-13). Lillehammer: Mensa Trykk A/S.
- Grue, J. (2011). Hva er kritisk diskursanalyse? In A. B. N. o. A. V. Tonje Raddum Hitching (Ed.), *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse* (pp. 112-115): Høyskoleforlaget.
- Haig, E. (2004). Some Observations on the Critique of Critical Discourse Analysis Retrieved 20.08, 2012, from <http://www.lang.nagoya-u.ac.jp/proj/genbunronshu/25-2/haig.pdf>

- Hillesund, T. (1994). *Står det noe nytt? : innføring i analyse av aviser og nyheter*. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.
- Hitching, T. R., A. B. Nilsen, A. Veum. (2011). *Diskursanalyse i praksis: metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Hovden, J. F. (2001). Etter alle journalistikkens reglar. Skisse til ein studie av det norske journalistiske feltet. In M. Eide (Ed.), *Til Dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati* (pp. 86-111). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hovland, O. (1981). Minner frå det fyrste Birkebeinerrennet, 20. mars 1932. In R. Kjærnsli (Ed.), *Birkebeinerrennet 1972-1981: Langs kongesporet over fjellet* (pp. 14-17). Lillehammer: Mensa Trykk A/S.
- Høigaard, R., T.Haugen,M.K.Torstveit,N.C.Øverby,PGramvik,J.B.Fjeld. (2012). *Prosjekt Aktiv Pluss: En undersøkelse av deltakere I Color Line Setesdal Tour*. UiA.
- Høiris, O. (2008). *Romantikkens verden : natur , menneske, samfund, kunst og kultur*: Aarhus Universitetsforlag.
- Inglis, F. (1990). *Media Theory: An Introduction*. USA: Basil Blackwell Ltd.
- Jørgensen, M.W. og L. Phillips (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*: Roskilde Universitetsforlag.
- Koivula, N. (1999). Gender Stereotyping in Televised Media Sport Coverage. *Sex Roles*, 41(7/8), 589-604.
- Kreutz-Hansen, H. (2011). *Sykkelenkene, VG*.
- Lindbekk, T. (1996). *Samfunnsteori: Fra Marx til Giddens*. Trondheim: Tapir Forlag.

- Lippe, von der, G. (2001). *Idrett som kulturelle drama - Møteplasser i idrettssosiologi og idrettshistorie*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Lippe, von der, G. (2005). Klesdiskursen i sandvolleyball i OL-04. *Norsk medietidsskrift*(nr. 3), 234-255.
- Lippe, von der, G. (2010a). *Et kritisk blikk på sportsjournalistikk : medier og idrett i en globalisert verden*. Kristiansand: IJ-Forlaget.
- Lippe, von der, G. (2010b). Et medieskapt maskulint begjærs- og idrettsidol. In H.-I. Kristiansen og O. Nordhaug (Red.) (Ed.), *Retorikk, idrett og samfunn* (pp. 155-180): Forlag1.
- Lippe, von der, G. (2011). Medierte idrettsidoler - Fra Rollemodeller til modeller? In D. V. Hanstad (Ed.), *Norsk Idrett. Indre spenning og ytre press* (pp. 199-214). Oslo: Akilles.
- Lippe, von der, G. (2013). A golden period - Time for potential counter dominant media discourse? A critical discourse analysis of womens handball in Norway: 1998-2008. *Sociology of Sport Journal (Levert)*.
- Markedsføringshuset. (2005). *Evaluering av Birkebeinerittet 2005*.
Evalueringsrapport.
- Markedsføringshuset. (2006). *Evaluering av Birkebeinerittet 2006*.
Evalueringsrapport.
- Markedsføringshuset. (2007). *Evaluering Birkebeinerittet*. Evalueringsrapport.
- Markedsføringshuset. (2008). *Evaluering FredagsBirken og Birkebeinerittet*.
Evalueringsrapport.
- Markedsføringshuset. (2009a). *Evaluering FredagsBirken og Birkebeinerittet*.
Evalueringsrapport.

- Markedsføringshuset. (2009b). *Undersøkelse om bruk av sykkel på Birkebeinerittet 2009*. Markedsundersøkelse.
- Markedsføringshuset. (2010a). *Evaluering Birkebeinerrennet*. Evalueringsrapport.
- Markedsføringshuset. (2010b). *Foreløpige resultater: Evaluering Birkebeinerittet, FredagsBirken og UltraBirken*. Evalueringsrapport.
- Markedsføringshuset. (2011). *Evaluering Birkebeinerittet, FredagsBirken og UltraBirken*. Evalueringsrapport.
- McGregor, S. L. T. (2005). Critical Discourse Analysis -- A Primer. *Kappa Omicron Nu FORUM*, 15(1).
- Pettersen, P. (1978). *Idrett og presse*. (Hovedfagsoppgave), Norges Idrettshøgskole, Oslo.
- Roksvold, T. (1975/1981). *Holdninger i avisenes fotballreportasjer. Ein studie i språkbruk*. (Hovedfagsoppgave).
- Rowe, D. (2004). *Sport, Culture and the Media. The Unruly Trinity* (2nd ed.): Open University Press.
- Singsaas, M. (2004). *Kvinner i natur og kvinners natur : kvinner i friluftsliv 1860 - 1910*. (Mastergradsavhandling), Høgskolen i Telemark.
- Skaare, S. D. (2011). Hvem er birkebeinerne? Retrieved 20.02, 2012, from <http://www.forskning.no/artikler/2011/februar/279947/print>
- Svennevig, J. (2001). *Språklig samhandling : innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU) Cappelen akademisk forlag.

- Tordsson, S. (1963). *Soga om Håkon Håkonsson* (K. Audne, Trans. 2. ed.). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Veum, A. (2011). Kva er diakron diskursanalyse? In A.B. Nilsen, A. Veum, T.R. Hitching (Ed.), *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse* (pp. 81-87): Høyskoleforlaget.
- Vogler, C. (1998/2007). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Storytellers and Screenwriters*. London: Pan Books.
- Vaage, O. F. (2004). Trening, mosjon og friluftsliv - Resultater fra Levekårsundersøkelsen 2001 og Tidsbruksundersøkelsen 2000 *Rapporter* (Vol. 2004/13): Statistisk Sentralbyrå.
- Vaage, O. F. (2009). Mosjon, friluftsliv og kulturaktiviteter - Resultater fra Levekårsundersøkelsene fra 1997 til 2007 *Rapporter* (Vol. 2009/15): Statistisk Sentralbyrå.
- Wannel, G. (2002). *Media Sport Star. Masculinities and moralities*. London & New York: Routledge.
- Wasberg, G. C. (1960). *Aftenposten i hundre år: 1860-1960*. Oslo: Chr. Schibsteds Forlag.
- Weber, M. (1995). *Den protestantiske etikk og kapitalismens ånd* (S. Dahl, Trans.). Oslo: Pax Forlag A/S.
- Yamamoto, D. (2000). *The Boundaries of the Human in Medieval English Literature*: Oxford University Press, USA.
- Østbye, H., K.Helland, K. Knapskog og L.O. Larsen. (2007). *Metodebok for medievitenskap* (3. ed.). Bergen: Fagbokforlaget.

Østerberg, D. (1995). Innledning til Distinksjonen (A. Prieur, Trans.) *Distinksjonen - En sosiologisk kritikk av dømmekraften*: Pax Forlag AS.

Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*: Abstarkt Forlag AS.

Nettsider

Aftenposten. (2006). Birken fulltegnet på 90 minutter Retrieved 29.08, from <http://www.aftenposten.no/nyheter/sport/sykkel/article1499670.ece>

Aftenposten. (2010). Birken fulltegnet på 53 sekunder Retrieved 29.08, from <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Birken-fulltegnet-pa-53-sekunder-5352127.html>

Aftenposten. (2012a). Aften er Norges tredje største avis Retrieved 18.04, 2012, from <http://bedrift.aftenposten.no/kategori/24/aften.html>

Aftenposten. (2012b). Dette er Aftenposten Retrieved 18.04, 2012, from <http://bedrift.aftenposten.no/kategori/80/om-aftenposten.html>

Aftenposten. (2012c). Norges største abonnementsavis Retrieved 18.04, 2012, from <http://bedrift.aftenposten.no/kategori/23/aftenposten-morgen.html>

Aftenposten. (2012d). Om Aftenposten Retrieved 18.04, 2012, from <http://bedrift.aftenposten.no/kategori/156/bli-kjent-med-aftenposten.html>

Birkebeiner. (2012a). Birkebeinerrennet - historie Retrieved 18.03, 2012, from <http://birkebeiner.no/Historien/Birkebeinerrennet/>

Birkebeiner. (2012b). Birkebeinerrikket - historie Retrieved 18.03, 2012, from <http://birkebeiner.no/Historien/Birkebeinerrikket/>

- Birkebeiner. (2012c). Nedlasting av resultatlister / statistikk Retrieved 23.09, 2012, from <http://resultatservice.birkebeiner.no/resultatliste.php?arr=ritt&f=1>
- Bristøl, M. (2010). Hodejegere: - Sett Birken på CV-en Retrieved 03.12, 2012, from <http://e24.no/jobb/hodejegere-sett-birken-paa-cv-en/3560368>
- DN. (2011a). Jager Birken-status. *Dagens Næringsliv* Retrieved 14.09, 2011, from <http://www.dn.no/dnaktiv/article2140630.ece>
- DN. (2011b). Lei prestasjonsmas blant birkebeinere Retrieved 10.10, 2011, from <http://www.dn.no/dnaktiv/article1962431.ece>
- DN. (2012a). Birken-syklist tatt for dopsmugling Retrieved 06.12, 2012, from <http://www.dn.no/dnaktiv/article2516746.ece>
- DN. (2012b). En arbeidsdag med brannstasjonens beste birkebeiner Retrieved 03.12, 2012, from <http://www.dn.no/play/> - !
- DN. (2012c). - Flaut å si til kolleger at man ikke trener Retrieved 28.11, 2102, from <http://www.dn.no/dnaktiv/article2508128.ece>
- Lundervold, L. K. (2012). Birken-syklist tatt for å smugle doping Retrieved 11.12, 2012, from <http://www.dagbladet.no/2012/11/27/nyheter/innenriks/doping/tollvesenet/24548925/>
- NRK. (2007). Fulltegnet på 90 sekunder Retrieved 29.08, from http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/hedmark_og_oppland/gudbrandsdalen_og_lillehammer/1.3889209
- SSB. (2012). Tabell:05661: Inntekter og frådrag frå sjølvmeldinga for busette personar 17 år og eldre, etter kjønn Retrieved 29.08, 2012, from http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?Productid=05.01&PX

Sid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/MenuSelP.asp&SubjectCode=05

VG. (2007). Northug: - Barneskirenn! Retrieved 11.09, 2012, from <http://www.vg.no/sport/ski/artikkel.php?artid=156192>

Vedlegg

Vedlegg 1 – Oversikt over utvalgte artikler i Aftenposten

År	Utgave	Dato	Forfatter	Seksjon	Tittel
2001	Morgen	24.08	Stein Halvorsen	Sport	Debutanter i Birkebeinerrittet: - Forberedt på det verste
2001	Morgen	27.08	Sverre H. Lie	Sport	Det er deilig etterpå!
2005	Morgen	19.08	Mette Bugge, Ingar Storfjell (foto)	Sport	Racer over fjellet
2005	Morgen	20.08	Mette Bugge	Sport	Vi er blitt tøffere!
2006	Morgen	23.08	Mette Bugge	Sport	Ni mil på ett hjul – Her er Birkens glade gladiatorer
2008	Morgen	26.08	Randi Kvåle Iversen, Signe Dons (foto)	Nyheter	Siste tur før kraftprøven
2008	Morgen	27.08	Espen Hansen	Sport	Barn ingen hindring
2008	Morgen	31.08	Kristina Overn, Ingar Haug Steinsholt (foto)	Sport	På ville veier – Tøft møte med Birken for Kurt Asle Arvesen
2009	Morgen	27.08	Espen Hansen	Sport	Hva ville du ha gjort?
2009	Morgen	29.08	Siri Gedde-Dahl, Marita E. Valvik, Jon Hauge (foto)	Økonomi	Bedrifter gir alt for Birken
2009	Morgen	30.08	<u>Redaksjonen</u>	<u>Forside</u>	<u>Birken: Søle, slit og moro</u>
2009	Morgen	30.08	Kristina Overn, Jon-Are Berg-	Sport	Villmannen

			Jacobsen		
2009	Morgen	31.08	Marius Mørch	Økonomi	”Resesjon” i Birken
			Larsen		
2010	Morgen	25.08	Mette Bugge, Dag W. Grundseth	Sport	Spytt ut i Birken!
2010	Morgen	29.08	Espen Hansen	Sport	Knuste Kjuser’n
2010	Morgen	29.08	Espen Hansen, Monica Strømdahl (foto)	Sport	- Nei, nå var du jammen lekker!
2011	Morgen	24.08	Arve Henriksen	Sport	Vær beredt!
2011	Morgen	26.08	Yasmin Sunde Hoel, Dag W. Grundseth (foto)	Sprek	Disse bor i Norges mest sporty gate

Vedlegg 2 – Figuroversikt

Figur 2.1 – Faircloughs tre-nivå-modell, s. 32

Vedlegg 3 – Andre nettsider anvendt i oppgaven

Oversikten viser nettsider henvist til i fotnoter gjennom oppgaven.

DN Aktiv: <http://www.dn.no/dnaktiv/>

Birkebeinerarrangørens nettside: www.birkebeiner.no

Markedsføringshuset: <http://www.markedsforingshuset.no/hjem.aspx>

Atekst: <http://retriever.no>

Aftenpostens nettarkiv: <http://a.aftenposten.no/kjop/article2853.ece>

Gunn-Rita Dahle Flesjå: <http://www.gunnrita.com/result.html>

Artikkel om Caster Semenya:

http://sportsillustrated.cnn.com/2012/olympics/2012/writers/david_epstein/08/09/Caster-Semenya-800-meter-final/index.html

Store Norske Leksikon: "Femininitet": <http://snl.no/femininitet>

Store Norske Leksikon: "Maskulinitet": <http://snl.no/maskulinitet>

Vedlegg 4 – Oversikt over analyserte bilder i oppgaven

Oversikten viser bildene i rekkefølgen de forekommer i analysen (Kap. 6).

Aftenposten 31.08.2009, forside seksjon 'Økonomi':

Aftenposten 30.08.2009 (1), Avisforside:

Aftenposten 23.08.2006, s. 32:

De wakke Mulle i Nordmarka alle dag rundt og rundt for Øyvind Johansen og Kjetil Aust Pedersen.

FOTO: METTE RØDGE

Aftenposten 27.08.2009, s. 30-31:

Aftenposten 24.08.2011, s. 26:

Aftenposten 30.08.2009 (2), s. 26-27:

Aftenposten 29.08.2010, s. 30-31:

